

Enemmän kuin numero tilastoissa

TEOLLISUUSLIITON JÄSENTUTKIMUS 2020

Anu-Hanna Anttila

Enemmän kuin numero tilastoissa

Teollisuusliiton jäsentutkimus 2020

ANU-HANNA ANTTILA

TUTKIMUSYKSIKÖN JULKAISUJA 1/2021

Teollisuusliitto ry
Helsinki 2021

SUOMALAISEN
TYÖN LIITON JÄSEN

Teksti: Anu-Hanna Anttila
Valokuvat ja kuvatekstit: Sami Perttilä
Taitto ja grafiikka: Sole Lätti
Kyselyn toteutus: Anu-Hanna Anttila, Veli-Pekka Heino ja Jukka Saviluoto
Multimediasivun toteutus: Jonne Kivinen
Multimediasivu osoitteessa:
www.teollisuusliitto.fi/jasentutkimus-2020

Teollisuusliitto ry
Hakaniemenranta 1A, 00530 Helsinki
<https://www.teollisuusliitto.fi/>
978-952-69692
ISBN 978-952-69692-0-6 (sid.)
ISBN 978-952-69692-1-3 (PDF)
Painopaikka Eura Print Oy, Eura

ISBN 978-9526969206

9 789526 969206

SISÄLLYS

Esipuhe	6
1. Erilainen lähestymistapa jäsenen	9
Jäsenet ovat liitto	10
Mistä kysyttiin, siitä kerrotaan	12
Vastaukset on luettu	13
Mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi.....	14
Kuunteleminen on arvostusta	16
Tyypillinen jäsen on Jari tai Sari	18
2. Loppujen lopuksi kaikki hyvin.....	21
Vakinaisena pitkää päivää	22
Työmarkkinoiden rakenteellinen muutos.....	23
Vuokralla ja lainassa	24
Erilaiset ansaintatavat.....	25
Enemmistön työsopimukset solmittu 2000-luvulla	26
Työn tekemisen ajat	28
Töihin on mukava mennä.....	29
Vaihteleva työ, hyvä porukka ja tulos vaikuttavat.....	30
Ala vaikuttaa työn mielekkyyteen.....	31
3. Elokvateatteria ei ole ja laivalle ei jouda	33
Yleisimmin saunotaan ja liikutaan	34
Alueelliset erot näkyvät.....	35
Vapaa-aika yksityistyy ja erikoistuu.....	36
Idässä ja pohjoisessa rakennetaan	37
Omat ja perheen ajat.....	39
Työt rytmittävät viikkoja	41
Miesten ja naisten eriytynyt vapaa-aika	41
4. Ihmettelen miten voi jaksaa.....	45
Arki sujuu ja työ maittaa.....	46
Tulot ja ne menot.....	47
Asuminen on kallista	48
Jää säästöönkin	48
Kaikki menee, mitä tienaa	49
Sinnittelyä vähällä tai velaksi	51
Pienituloisuus.....	51
Pakko jaksaa, maksaa ja nauraa.....	53
Sukupolvien kysymys.....	54
Vahvasti työväenluokkaa	55

5. Elämäni on nyt täällä, missä viihdyn ja olen	57
Kotiseutu on rakas.....	58
Juurevuus muutakin kuin juurileipää	59
Juurettomuuden pelko	60
Kuntia on kolmea sorttia	61
Kaupungit ja maaseutu.....	62
Itä–länsi-ottelu meneillään	65
Tulevaisuus ja huolenaiheet.....	66
6. Liian monta muuttoa takana.....	69
Kaupungistuminen kiihtyy	70
Kasvukeskukset vetävät nuoria.....	70
Suunta kohti länttä ja etelää.....	72
Rajapyykkinä 100 kilometriä	73
Työasunto toisella paikkakunnalla	75
Liikkuvuus maasta toiseen	77
Suomeen töihin.....	79
7. Ihanaa, kun robotti ei soittanut	81
Digituulet puhaltavat työmailla	82
Meillä melkein kaikki laitteet on	83
Naiset epäilevämpiä.....	84
Kilpailukyky kasvaa investoimalla työntekijöiden osaamiseen	85
Työehtojen heikkeneminen ja työn riittävyys huolettavat	86
Tulevaisuus on tekijämiesten ja tekijänaisten.....	88
8. Tavallisen työntekijän mielipiteellä on väliä	91
Palkka kertoo arvostuksesta	92
Äänestäminen ja yhteiskunnallinen kiinnostus	93
Liikkuvat ja uskolliset äänestäjät.....	94
Ammattiyhdistystoiminta on politiikkaa	96
Aktiivisuus kasautuu	98
Yhteiskunnallisen osallistumisen vahvuus	98
Kiinnittyminen ammattiliittoon	100
Edustuksellinen demokratia liitossa	101
Kirjallisuus	102
LIITE 1. Jäsenkyselyn edustavuus	104
LIITE 2. JÄSENTUTKIMUS 2020	106

ALUKSI

Alkuvuonna 2020 Teollisuusliiton tutkimusyksikön kyselytiimi toteutti liiton ensimmäisen suuren jäsenkyselyn. Vastauksia saatiin ennätysmäärän paljon, sillä peräti 13 500 jäsentä antoi panoksensa tutkimukseen. Tämä on huikea määrä. Kiitokset kaikille jäsenkyselyyn osallistuneille Teollisuusliiton jäsenille!

Teollisuusliiton ensimmäinen jäsentutkimus on nyt laitettu kansiin. Alun perin jäsentutkimushanke on toteutettu multimediahankkeena ja julkaistu liiton internetsivuilla. Nyt keväällä 2021 on hyvä nostaa esiin seikat, joita tämä jäsentutkimushanke ei voinut saavuttaa ajallisista syistä.

Jäsenkysely sulkeutui 19. maaliskuuta 2020, silloin, kun poikkeuksellinen korona-aika todettiin alkaneeksi Suomessa. Näin ollen kysely ehdittiin toteuttaa juuri ennen epidemian tuottamaa huolta tai korona-ajan yt-neuvottelujen alkamista, lomautuksia ja irtisanomisia. Ne tulivat monille totisiksi tosiksi ensimmäisen koronavuoden edetessä.

VAIN HARVA VOI TEHDÄ ETÄTÖITÄ

Koska jäsentutkimus ei voi tavoittaa korona-ajan tuntemuksia, kyselytiimi laati erillisen koronakyselyn Teollisuusliiton jäsenpaneelille. Se toteutettiin syys-lokakuussa 2020. Koronaepidemiasta oli tuolloin kärsitty reilut kuusi kuukautta. Tähän koronakyselyyn vastasi 2 500 jäsenpanelistia.

"Aika paskat on fiilikset, koska korona vei työt", kertoo koronakyselyyn syksyllä 2020 vastannut. Toinen jäsenpanelisti toteaa, että hänen tunteensa ovat "sekavat ja epävarmat", sillä työpaikalla on ensimmäistä kertaa ikinä lomautettu työntekijöitä ja jätetty uusimatta päättyviä työsopimuksia. Vaikutukset ovat olleet hyvin moninaiset.

Joillakin työpaikoilla toiminta on säilynyt ennallaan koronasta huolimatta: "Ei vaikuta korona millään tavalla. Duunit voisi melkein sanoa tuplaantuvivat." Monilla työpaikoilla tilanne on kuitenkin ollut päinvastainen. Investoinnit ja tilaukset ovat olleet jäissä ja toimitukset ovat takkuilleet. Tuotantoa on hidastettu ja seisautettu. Heikoimmin menestyneiden työpaikkayritysten toiminta on lopulta ajettu alas.

Koronaepidemian vaikutukset näkyvät muutenkin. Suomalaiset työntekijät ovat jakautuneet kahteen porukkaan: työpaikalla työskenteleviin ja niihin, joille etätyö on mahdollista. Teollisuusliittolaisista monikaan ei pysty tekemään työtään korona-aikana etätyönä. Tämä selviää syksyn 2020 koronakyselystä.

Paneelikyselyyn vastanneista 2 500 jäsenestä vain harva (5 %) kertoi voivansa työskennellä etänä. "Duunari ei korjaa vuotavaa kattoa etänä." Näin toteaa yksi jäsenpanelisti koronakyselyssä.

Enemmistö liiton jäsenistä työskentelee korona-aikana työpaikoillaan tehtaissa, painotaloissa, kasvihuoneissa, telakoilla, pesuloissa, pajoissa, verstaissa ja muissa tuotantolaitoksissa. Etänä on mahdollista myös esimerkiksi istuttaa taimia, koota autoja ja raitiovaunuja, korjata satoa ja hoitaa eläimiä, jakaa postia ja vaihtaa autonrenkaita.

"Onneksi tehtaalla on tilaa, ettei kulkutaudit tartu" ja "koneen kopissa olen ihan turvassa", kertovat koronakyselyyn vastanneet. Työpaikalla työskentelyssä on korona-aikana riskinsä, vaikka päivittäiset kontaktit olisivatkin vähäiset. Viranomaisten laatimat säännöt on huomioitu. Käsien peseminen ja desinfiointi, maskit ja turvavälit, vierailukiellot sekä monet muut toimet ovat työpaikoilla uusi normaali.

JÄSENTUTKIMUKSEN TULOKSET KESTÄVÄT

Näkymätön vihollinen on ahdistanut monia, olo on koettu turvattomaksi kaikista varotoimista huolimatta. Lisäksi päivittäinen uutisten seuraaminen ja sääntöjen noudattaminen on tehnyt elämästä intensiivistä. Vuodessa arkipuheeseen on ilmestynyt uusia sanoja: koronatesti, laumasuoja, maskipakko, ilmaantuvuusaste ja virusmuunnos. Näistä asioista tiedettiin maaliskuussa 2020 vielä hyvin vähän. Jossittelulle on kuitenkin aina paikkansa.

Jos Teollisuusliiton tutkimustiimi toteuttaisi uuden jäsenkyselyn nyt, sen tulokset voisivat olla esimerkiksi tulevaisuutta koskevissa kysymyksissä toisenlaiset. Valokuvaaja ei vieläkään pääsisi kaikille työpaikoille kuvaamaan, vaikka sovittu olisi. Siltä osin tilanne ei ole muuttunut. Elämänmeno on vain tällaista: joka hetki on jokin isompi tilanne päällä tai pienempi tapahtuma meneillään. Mieltä hiertämässä tai iloa tuottamassa.

Toisaalta ihmisten toiminnassa on pysyviä asioita, joiden muuttamiseen tarvitaan melkoisia voimia. Erilaiset asenteet ja arvot sekä tavat ja tottumukset muuttuvat melkoisen hitaasti, jos ollenkaan. Joten pääosin tulokset voisivat olla samat kuin vuotta aiemmin.

Nyt maaliskuussa 2021 koronaepidemian alku ja viime syksykin tuntuvat kovin kaukaisilta. "Epätodellinen olo välillä, millaisessa ajassa elämme ja kuinka kauan tätä kestää", toteaa koronakyselyyn syksyllä 2020 vastannut teollisuusliittolainen. Tähän ei voi kuin yhtyä. Tuo elämme-muoto kertoo, että samassa veneessä me olemme kaikki.

Kiitos jäsentutkimushankkeen toteuttajille Jonnelle, Jukalle, Samille, Sirpalle, Solelle ja Veli-Pekalle! On ollut ilo työskennellä kanssanne.

*18. maaliskuuta 2021
Anu-Hanna Anttila
tutkimuspäällikkö*

1. Erilainen lähestymistapa jäseneneen

Teollisuusliitto on vielä toimintansa alkuvaiheessa. Monenlaisessa maailman ja työelämän myllerryksessä liitto vahvistaa kurssiaan ja hakee uusia avauksia ammattiyhdistystyön tekoon. Suunta on eteenpäin. Juuri siksi kyselyikäinen eli 3-vuotias liitto on toteuttanut ensimmäisen jäsenkyselynsä, jonka tuloksia esitellään tässä tutkimusraportissa.

Koneistaja
Mika Pyyhtiä
valmistaa
tuulivoimaloiden
vaihteistoja Moventaksen
tehtaalla Jyväskylässä.

JÄSENET OVAT LIITTO

Kysely on hyvä tapa lähestyä jäsenistöä ja kuunnella jäseniä. Jäsenkyselyn tulosten raportoinnin yhteydessä esitellään lisäksi suuren liiton jäsenkirjoa: keitä teollisuusliittolaiset ovat, missä he tekevät työtään ja mitä he ajattelevat ja pitävät tärkeänä. Lähtökohtana on "erilainen lähestymistapa jäseneen", kuten asian ilmaisee yksi kyselyyn vastanneista (M 1973 tekno). Teollisuusliitolle jäsen ei ole pelkkä numero tilastoissa vaan paljon enemmän.

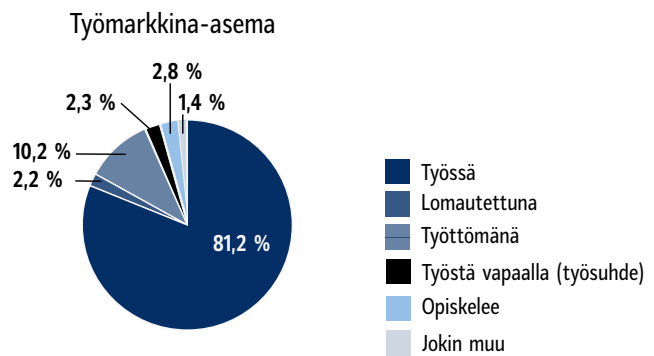
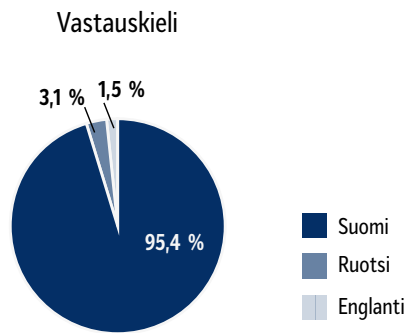
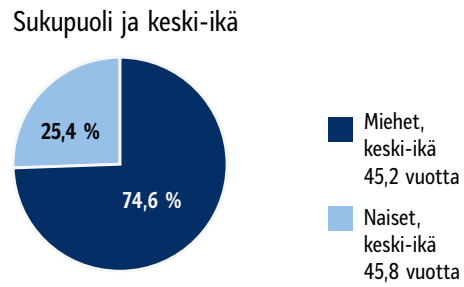
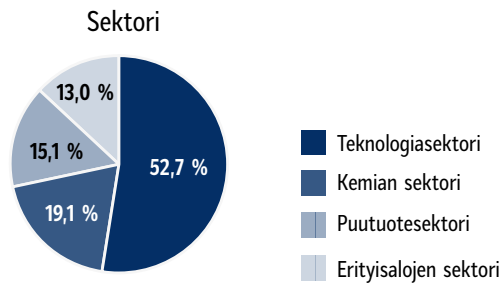
Ajalla 27.2.–19.3.2020 sähköisenä toteutettuun kyselyyn vastasi kaikkiaan 13 500 jäsentä. Se on huikea määrä. Kysely kohdennettiin työmarkkinoiden käytössä oleville Teollisuusliiton 18–65-vuotiaille jäsenille, jotka ovat ilmoittaneet sähköpostiosoitteen liitolle. Sähköpostilla kutsu ja kyselylinkki lähti noin 85 000 jäsenelle. Tähän otokseen suhteutettuna vastausprosentti sähköiselle kyselylle on hyvä (15,9 %). Tutkimusaineistoa kertyi komeasti.

Jäsenkysely on osa laajempaa jäsentutkimushanketta. Vanhemmille ja jo työelämästä poistuneille jäsenille on osana jäsentutkimushanketta suunnattu *Yhteen hitsattu porukka* -muistitietokeruu. Siihen liittyvä aineistonkeruu on toteutettu yhteistyössä Työväen Arkiston kanssa vuosina 2020 ja 2021. Hankkeessa on kerätty yksilö- ja ryhmähaastattelujen avulla sekä kirjoituskilpailulla tietoa työelämän muutoksesta viimeisten 50 vuoden aikana. Tietoa siitä, miten muutoksen ovat nähneet ja kokeneet pitkään työelämässä mukana olleet teollisuusliittolaiset.

Ensimmäinen jäsenkysely kiinnosti ja innosti. Näkemyksiään ja kokemuksiaan esittelevät tuhannet jäsenet eri ammattialoilta ja eri puolilta maata. Kaikkiaan vaikuttaa siltä, että kysely on herättänyt vastaajien kiinnostuksen. Vastaamaan sai muikin kuin mukaviksi koetut palkinnot. Kyselyn aiheet ovat koskettaneet ja pistäneet miettimään. Tämä selviää eri-ikäisten liiton naisten ja miesten antamasta palautteesta.

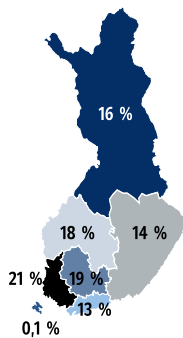
Nuoremmat parikymppiset kysely on saanut selvästi pohtimaan asioita: "Mielenkiintoinen mutta silti yksinkertainen ja osuva kysely" (M 2000 tekno), "Kysely oli hyvä. Sai hieman suorittaa samalla itsetutkiskelua" (M 1998 tekno) ja "Tämä kysely pani miettimään syvemmin asioita, jotka olivat aikaisemmin mielestäni yksiselitteisiä. Siinä on pohtimisen aihetta, kuka olen, mitä haluan ja miten toteutan haluamani" (N 1990 kemia).

Kyselyyn vastanneet (N=13 500)

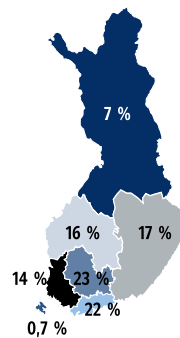

Kyselyyn vastanneet sektoreittain ja alueittain (N=13 500)

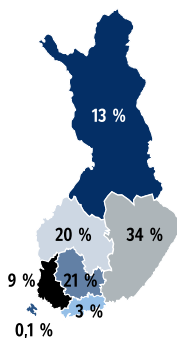
Teknologiasektori
(n= 7 081 vastaajaa)

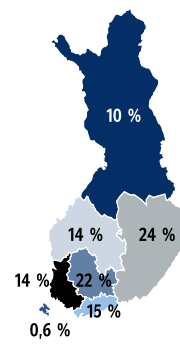
Kemian sektori
(n= 2 565 vastaajaa)

Puutuotesektori
(n= 2 020 vastaajaa)

Erytysalojen sektori
(n= 1 735 vastaajaa)

- Helsinki - Uusimaa
- Varsinais-Suomi - Satakunta
- Häme - Pirkanmaa
- Kaakkois-Suomi - Savo-Karjala
- Vaasa - Keski-Suomi
- Oulu - Lappi
- Ahvenanmaa

Operaattori Arttu Silkkä ohjaa lastin purkua Meyerin telakan levyvarastossa Turussa.

Myös keski-ikäiset teollisuusliittolaiset ovat kokeneet aihealueet ja koko kyselyn myönteisenä: "Ihan olen iloinen, että osallistuin. Kysymykset olivat itselleni ajan-kohtaisia ja tärkeitä" (M 1985 erityis), "Oli mukava, kun sai purkaa asioista, jotka on pyörineet paljon mielessä muutenkin" (M 1983 erityis) ja "Hyviä kysymyksiä, sai oikein minutkin pohtimaan asioita" (N 1974 kemia).

Toki jotkut kokivat kyselyn vähemmän innostavaksi: "No ei mitään kiinnostavaa... Liian tylsästi esitetty. Vois ehkä olla vähän nuorisoystävällisempi" (N 1991 erityis). Mutta näin on aina, vaikka kuinka yrittäisi. On mahdotonta arvata kaikkien teollisuusliittolaisten mielenkiinnon kohteita.

MISTÄ KYSYTTIIN, SIITÄ KERROTAAN

Jäsenkyselyssä oli viisi osa-aluetta, joissa kysyttiin joko jäsenen omaa kokemusta tai näkemystä asiaan. Enin osa kysymyksistä käsitteli työntekoa, sillä työelämän kehittäminen on ammattiliiton yksi keskeisimmistä tehtävistä. Työtilannetta, työuria ja työn mielekkyyttä käsitellään tutkimusraportin toisessa luvussa, jonka nimi "Loppujen lopuksi kaikki hyvin" on kuvaava. Samalla kerättiin arvokasta tietoa työmarkkinoiden rakenteellisesta muutoksesta, etenkin työsuhteiden luonteesta ja kestosta.

Omat kysymyksensä koskivat toimeentuloa ja työssä jaksamista, jolloin tuhansien vastaajien antama arvio pärjäämisestä antaa ajantasaisen kokonaiskuvan. Näitä aihepiirejä tarkastellaan tutkimusraportin neljännessä, "Ihmettelen miten voi jaksaa" -luvussa. Tarkempaa analyysia varten tarvittiin tiettyjä taustatietoja, jotka koskivat etenkin koulutusta ja perhetilannetta. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet juuri niiden vaikuttavan työllistymiseen iän, sukupuolen ja asuinpaikan ohella.

Kotipaikan vaikutusta työntekoon ja vapaa-ajan tekemisiin paneudutaan eri alueita koskevassa tutkimusraportin viidennessä luvussa "Elämäni on nyt täällä, missä viihdyn ja olen". Samaten tiedusteltiin halukkuutta muuttaa työn perässä ja tietoja toisella paikkakunnalla työskentelystä. Tällaista työliikkuvuutta käsitellään raportin kuudennessa, "Liian monta muuttoa takana" -nimisessä luvussa.

Tuotantotyöntekijä
Jenni Riiheläinen
työskentelee
mikseri- ja avaus-
koneella Novitan
lankatehtaalla
Kouvolaissa.

Toisaalta liiton toiminnan kehittäminen on määrittänyt kysyttäviä asioita. Sen vuoksi kyselyllä on kerätty muutakin kuin työelämätietoa. Kysymykset ovat käsitelleet jäsenistön toimintaa, elämäntilanteita, asenteita, ajatuksia ja toiveita. Koska on kiinnostava tietää, mitä väki tekee vapaa-ajallaan, kysyttiin jäsenten harrastuksista ja perhetilanteesta erikseen. Näistä asioista kerrotaan tutkimusraportin kolmannessa luvussa, joka on otsikoitu "Elokuvateatteria ei ole ja laivalle ei jouda". Lisäksi vapaa-ajan harrastuksien kartoitus auttaa liiton tapahtumien ja jäsenetujen suunnittelua.

Koska Teollisuusliitto on ammatillinen järjestö, ovat sen juuret ja nykytoiminta vahvasti kiinni kansalaisyhteiskunnassa. Osa kysymyksistä koski digitalisaatiota ja työnteon muutosta, joista raportoidaan seitsemännessä luvussa "Ihanaa, kun robotti ei soittanut". Kyselyllä tiedusteltiin myös yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Tällä tarkoitettiin etenkin vapaaehtoistyötä, järjestötoimintaa ja äänestämistä sekä muuta innostusta hoitaa yhteisiä asioita isommalla sakilla. Yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttamiseen liittyviin asioihin paneudutaan tutkimusraportin viimeisessä luvussa, "Tavallisen työntekijän mielipiteellä on väliä".

Teollisuusliiton jäsentutkimuksen tutkimusraportti on julkaistu liiton nettisivuilla luku kerrallaan vuoden 2020 touko-joululukuun aikana. Tämä kirjallinen raportti on sisällöltään pääosin sama, mutta pieniä eroja löytyy, sillä väline ratkaisee. Multimediasivuston tekstiin upotetut lähdelinkit on tässä raportissa kirjoitettu auki itse tekstiin ja lopusta löytyy napakka Kirjallisuus-lähdeluettelo tietokirjatyylisiin. Sen sijaan sivustolta löytyvät työpaikkavideot ovat ymmärrettävästi nähtävissä vain netissä.

VASTAUKSET ON LUETTU

"Ei tätä kukaan lue. Todistakaa se" (M 1980 puu). Näin kommentoi yksi jäsenkyselyyn vastanneista. Luettu on, kuten voi huomata. Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastannut voi luottaa siihen, että kaikki vastaukset on luettu ja käsitelty luottamuksella. Luottamuksellisuus tarkoittaa muun muassa sitä, että kun tässä raportissa siteerataan vastaajien omia sanoja, se tehdään ilman tarkkoja tunniste-tietoja. Tällöin ei ketään ole mahdollista tunnistaa, kuten edellä olevista suorista lainauksista voi havaita.

Prosessinhoitaja
Juho Salminen
käyttää tabletointi-
konetta Orionin
lääketehtaalla Turussa.

Tutkimusraportissa lainatut suorat sitaattit ovat peräisin avovastauksista. Kunkin sitaatin perässä on koodi, jossa kerrotaan vastaajan sukupuoli (M tai N) ja syntymävuosi vuosilukuna. Lisäksi mainitaan sektori (tekno, kemia, puu tai erityis), jonka piiriin hänen työpaikkansa sopimusala kuuluu Teollisuusliiton sektorijaossa. Esimerkiksi edellä (M 1980 puu) kertoo, että vastaaja on vuonna 1980 syntynyt mies, joka työskentelee puutuotealalla.

Kyselyaineisto on käsitelty, koodattu ja analysoitu hyvää tieteellistä tapaa noudattaen ja yksilönsuojaa kunnioittaen. Vastaaajien nimet, osoitteet ja muut tarkat tunnistetiedot on poistettu aineistosta jo ennen tilastollista analyysivaihetta. Näin vastauksia ei voida yhdistää tiettyyn yksittäiseen jäseneseen tai hänen työpaikkaansa. Ylipäätään tutkimuseettiset seikat on otettu huomioon kaikilla tavoin.

Tilastoaineisto on koottu niin sanotuista vakioiduista kysymyspatteristoista, joissa annetaan valmiina vastausvaihtoehdot. Tilastollisessa tutkimuksessa juuri erilaiset taustamuuttujat auttavat analyysissä, ja niiden avulla hahmotellaan tuloksia ja arvioidaan niiden yleistettävyyttä. Taustamuuttujilla tarkoitetaan esimerkiksi vastaajan ikää, kotipaikkaa, perhe- ja elämäntilannetta, sopimusaluetta, sukupuolta, työmarkkina-asemaa ja työpaikan kokoa. Osa näistä tiedoista löytyy jäsenrekisteristä, osa taas on kysytty tutkimusta varten lomakkeessa erikseen.

Jäsenkyselyn on toteuttanut liiton tutkimusyksikön kyselytiimi, kuten kaikki muutkin jäsenille tehtävät kyselyt. Kyselytiimiin kuuluvat Anu-Hanna, Jukka ja Veli-Pekka, jotka työskentelevät Teollisuusliiton tutkimusyksikössä. Kyselyn toteutuksesta vastaa näin liiton oma väki, joten paikkansa ei sittenkään pidä tämä luulo: "Luulen, että suurin hyötyjä on kyselyn tekijä suurine palkkioineen!" (M 1970 kemia). Suurin hyötyjä on loppujen lopuksi Teollisuusliitto, joka kuuntelee jäseniään.

MAHDOLLISUUS VAIKUTTAA JA TULLA KUULLUKSI

Jäsenten kuunteleminen on osa elävää yhteydenpitoa liiton väen ja jäsenkentän välillä. Tällöin vaikuttaminen ei jää työpaikoille, ammattiosastoihin tai liittovaltuustovaaleihin. Vastaajista selvä enemmistö on niin sanottuja rivijäseniä. Noin neljäsosa kertoo toimineensa luottamushenkilöinä, aktiivina ammattiosastoissa tai joissakin liiton elimissä. Tästä riippumatta vastaajat kutsuvat itseään kyselyssä esimerkiksi tavalliseksi jatkäksi, tavalliseksi duunariksi, tuunariksi ja normikuolevaiseksi.

Vaahtomuovityöntekijä Aarre Haukka leikkaa vaahtomuovia manuaalisella pystyleikkurilla Recticelin tehtaalla Kouvolassa.

Suhdetta liittoon voidaan kutsua kiinnittymisasteeksi, sillä toiset ovat kiinnittyneet toimintaan tiukemmin, toiset löyhemmin. Tästä muutama vastaaja muistuttaa liittoa: "Hyvä että järjestätte näitä kyselyitä, niin me hiljaiset jäsenetkin saamme mielihyvästä tuotua julki liiton suuntaan" (M 1973 tekno), "Joskus ison liiton olisi syytä muistaa, että työntekijä on pieni" (N 1976 tekno) ja "Mukavaa saada kertoa tuntemuksistaan, kun yleensä on tunne, ettei tule kuulluksi" (N 1975 puu).

Teollisuusliiton liittovaltuustoon valitaan kentältä jäsenten edustajat vaalipiireittäin. Valtuuston toimintakausi kestää viisi vuotta. Se on pitkä aika, jolloin ehtii tapahtua vaikka mitä. Lisäksi yksittäisen jäsenen ääni on yksi tuhatpäisestä joukosta. Liittovaltuustovaaleilla voi vaikuttaa vahvimmin, ryhtymällä ehdokkaaksi tai äänestämällä niissä.

Lisäksi kaikille liiton jäsenille avoin vaikutuskanava on liiton oma jäsenpaneeli, johon tulee kutsu osallistua aina syksyisin. Toimintavuonna 2019–2020 jäsenpanelisteja on ollut yli 3 600 ja vuonna 2020–2021 yli 3 100, joten selvästi on tarve saada ottaa kantaa ja vaikuttaa. Panelisteille lähetetään kyselyjä, jotka liittyvät työelämään, yhteiskunnallisiin asioihin ja johonkin tiettyyn ajankohtaiseen kysymykseen. Esimerkiksi syksyllä 2019 jäsenpaneelilta tiedusteltiin näkemyksiä lakkoiluun, kun työehtosopimuskierron alkoi monella sopimuslalla hiertää. Jäsenpanelistien näkemys otettiin päätöksenteossa huomioon, kun liitossa päätettiin työtaistelun tarpeesta ja mielekkyydestä.

Jos haluaa muutosta tai vaihtoehtoa, pitää löytää oikea vaikutuskanava. Kuten yksi vastaajista asian ilmaisee: "Moni purnaa liiton toiminnasta ja se palveluista. Mutta jättää vastaamatta kyselyihin, kun en mä viitti, muutakin tekemistä, ei mikään kuitenkaan muutu. Oma mielipiteeni: vaikuttamalla voit vaikuttaa" (N 1972 kemia). Juuri näin. Myös muita vaikutus- ja yhteyskanavia kannattaa asiassa hyödyntää. Aina voi asiassa ja toisessa ottaa yhteyttä liiton toimitsijoihin, aluetoimistoon, omaan ammattiosastoon ja työpaikan luottamushenkilöihin.

Asentaja Karl Huldin korjaa linja-autoa Volvo Truck Centerissä Vantaalla.

KUUNTELEMINEN ON ARVOSTUSTA

Työelämän muutokset koskevat ja koettelevat duunareita monella tavalla. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että työväestön tulevaisuus on epävarma näinä työn muutoksen aikoina. Merkkejä omanarvontunteen koettelusta löytyy vastauksista.

Useampikin pidemmän työuran tehnyt kokee, että kysely on tapa ottaa heidät huomioon. Jäsenen muistaminen on myös muistutusta siitä, ettei hän ole yksin: "Tuntee kuuluvansa johonkin ja arvostetaan vastaajaa" (M 1961 erityis). Yhteisyyden tunteminen liittolaisten kesken on merkittävä voima ammattiliiton työssä. Keskeisin tehtävä Teollisuusliitolla on ammattiliittona ajaa, puolustaa ja valvoa jäsentensä etuja.

Vaahтомуovityöntekijä Joni Arjoranta tarkkailee laatua Recticelin vaahtomuovitehtaalla Kouvolassa.

Vanhempi miesjäsen kokee olevansa "tavallinen pulliainen", joiden työllä on kuitenkin tehtävä yhteiskunnassa. Yksi arvostuksen tapa on hänestä juuri raskaasta työstä maksetun korvauksen suuruus: "Palkankorotukset pitäisi olla huomattavasti suurempia. Mehän ne työt tehdään siä paskan, melun, huonon ilman, kamalien työasentojen, ja ylipäätänsä mitä raskaampi työ sen vähempi arvostusta" (M 1972 tekno).

Niinhan se on, että työn ja sen tekijän arvostus mitataan työmarkkinoilla pitkälti työn arvossa. On kuitenkin varottava sotkemasta ihmisarvoa ja työn arvoa keskenään. Vaikka kovasanaisessa politiikassa väki jaetaan monesti aktiivisiin ja passiivisiin, niin liitto ei näin tee. Viisikymppinen mies epäilee, että vastaamalla jäsenkyselyyn hän päättyy vain numeroksi tilastoon: "Olen vain luku, en muuta... Kertokaa myös minulle, jos olette eri mieltä" (M 1969 tekno). Teollisuusliitossa ollaan eri mieltä. Jäsen on enemmän.

On hyvä ymmärtää, että vaikka liitto on vahva, sillä on suoraa valtaa joihinkin asioihin – ja toisiin liitto voi vaikuttaa vain välillisesti. Mutta suurikin liitto on vahva vain, jos sen jäsenet osallistuvat toimintaan. Palautteena jäsenistö toteaa esimerkiksi seuraavan: "Lisää näitä ja näiden pohjalta sitten muutoksia, kiitos!" (N 1985 kemia), "Toivottavasti saatte tästä jotain hyötyä tulevaisuuden toimiin ja päätöksiin" (M 1981 puu) ja "Vielä kun saataisiin tämä sama kuuluviin ihan porukkatasolla yhdessä ja livenä" (M 1983 tekno).

Tämän ensimmäisen jäsentutkimuksen vaikutukset mitataan tulevina vuosina. Tutkimusraportti ja kyselytulokset eivät jää pöytälaatikkoon pölyä keräämään, vaan niitä käytetään Teollisuusliiton toiminnan kehittämiseen. Siksi kiitos kaikille vastanneille.

Teollisuusliiton tyypilliset jäsenet iän ja sukupuolen mukaan

	Kaikki 18–65-vuotiaat	Nuoret 18–35-vuotiaat
Miesjäsen	Tyypillinen miesjäsen on 45-vuotias ja todennäköisimmin nimeltään Jari, Juha, Kari tai Mika. Tyypillisesti hän on metallityöläinen Jari Pirkanmaalta tai sahatyöntekijä Mika Kaakkois-Suomesta. Hän on parisuhteessa, ja kotona on yksi lapsi. Yleensä hänellä ei ole lemmikkejä, mutta muita harrastuksia riittää. Niistä ylivoimaisesti mieluisimpia ovat liikunta ja saunominen.	Tyypillinen nuori miesjäsen on nimeltään todennäköisimmin Jani, Joni, Mikko, Niko tai Ville. Tyypillisesti hän on varsinais-suomalainen metallityöntekijä Ville tai korjaamotyöntekijä Niko Uudeltamaalta. Hän on noin 29-vuotias ja asuu yksin. Harrastuksia ovat etenkin autot ja moottoripyörät sekä tietokone- ja konsolipelit – ja tietenkin saunominen.
Naisjäsen	Tyypillinen naisjäsen on 46-vuotias ja todennäköisimmin nimeltään Anne, Minna, Päivi, Sari tai Tarja. Tyypillisesti hän on media- ja painoalalla työskentelevä Sari Uudeltamaalta tai metalliteollisuudessa työskentelevä Päivi Oulun seudulta. Hän elää parisuhteessa, mutta kotona ei asu lapsia. Lemmikkejä sen sijaan on. Harrastukset ovat monipuolisia, yleisimmin hän harrastaa liikuntaa ja saunomista, matkailua, sisustusta ja ruuanlaittoa.	Tyypillinen nuori naisjäsen työskentelee metalliteollisuudessa ja on todennäköisimmin nimeltään joko Henna, Jenna, Jenni, Noora tai Laura. Tyypillisesti hän on Jenni Savo-Karjalasta tai Laura Varsinais-Suomesta. Hän on 29-vuotias ja elää parisuhteessa. Lapsia ei ole. Harrastuksiin kuuluvat etenkin lemmikit.

TYYPILLINEN JÄSEN ON JARI TAI SARI

Jäsenrekisterin perusteella voidaan hahmotella tyypilliset teollisuusliittolaiset erilaisen taustamuuttujien avulla. Kaikkein tyypillisimmät jäsenet ovat metalliteollisuudessa työskentelevät Jari ja Sari, jotka ovat iältään 45–50-vuotiaita. Tämä johtuu siitä, että metallialojen työntekijöitä on liiton jäsenistä suurin osa. Kuitenkin suurliiton jäsenistö tekee työtä 35 sopimusalalla, 33 toimialalla sekä kymmenellä teollisuudenaloilla, palvelualoilla ja perustuotannossa. Ammattinimikkeitä on satoja.

Koska Teollisuusliiton jäsenistö on moninainen, tässä esitellään tyypilliset liiton miehet ja naiset (18–65-vuotta) ja nuoret (18–35-vuotiaat). Tyypittely perustuu kunkin muuttujan perusteella laskettuihin keskiarvoihin ja yleisyyteen. Tyypittelyssä lähteenä on käytetty jäsenkyselyn lisäksi jäsenrekisterin taustatietoja. Jäsenkyselyn avulla on saatu esiin tyypillisimmät harrastukset ja perhetiedot. Jäsenrekisteristä on laskettu keski-iat ja ammattialat sekä poimittu ikäryhmittäin yleisimmät etunimet.

Analyysi osoittaa, että liiton miehet ja naiset ovat syntyneet tavallisimmin 1970-luvun puolenvälin tienoolla ja nuoret jäsenet 1980-luvun alussa. Harrastusten osalta mies- ja naisjäsenet ovat liikkuvaa ja saunovaa väkeä ikäryhmästä riippumatta. Naisjäsenillä on miehiä todennäköisemmin jokin lemmikkieläin.

Varhaisjakelija
Asko Liitu kierroksellaan
Hämeenlinnassa.

2. Loppujen lopuksi kaikki hyvin

Jäsentutkimuksessa eri-ikäiset jäsenet kertovat omasta työnteostaan, työtilanteestaan, työurastaan ja työnsä mielekkyydestä. Näitä asioita kartoitettiin jäsenkyselyssä monin tavoin, sillä Teollisuusliiton yksi keskeisimmistä tehtävistä on osallistua työelämän kehittämiseen. Juuri tämän vuoksi kysely kohdistettiin työmarkkinoiden käytettävissä oleville jäsenille. Jäsentutkimuksesta selviää, että osa jäsenistä sinnittelee mutta monilla ovat asiat ihan hyvin.

VAKINAISENA PITKÄÄ PÄIVÄÄ

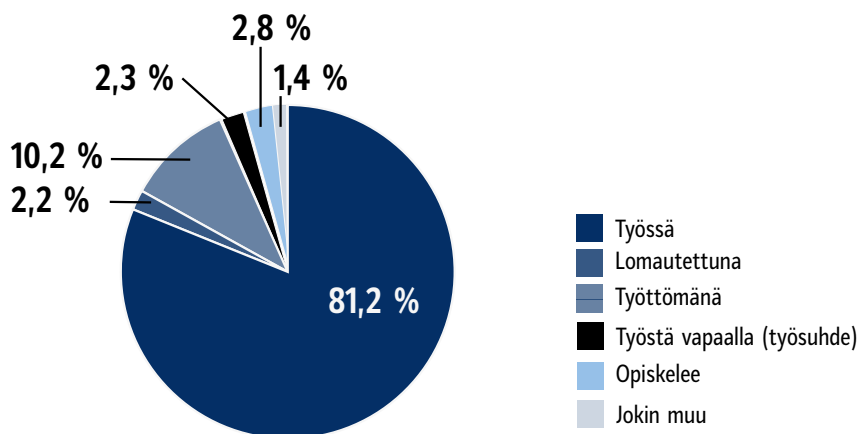
Jäsenkyselyyn osallistuneista 13 500 yli 80 prosenttia teki ansiotyötä vastausajan kohtana. Muista työsuhteisista lomautettuna oli parisataa jäsentä eli reilut kaksi prosenttia. Yhtä usea oli työstä vapaalla eli pitkällä sairauslomalla, perhevapaalla tai vuorotteluvapaalla. Joka kymmenes oli vastaushetkellä työttömänä. Reilut kolmesataa jäsentä opiskelee, ja yleisimmin alana on kone- ja tuotantotekniikka (14 %).

Kaikista jäsenkyselyyn osallistuneista on enemmistö tehnyt töitä viimeisten kolme vuoden aikana. Reilusti yli puolen (70 %) työsuhde on pysynyt samana näiden vuosien aikana. Neljäsosalla (26 %) työsuhteita on ollut 2–4. Enemmän kuin viisi työsuhdetta on ollut vain harvalla (2 %) viimeisten kolmen vuoden aikana. Vain hyvin harva vastanneista (1,6 %) on ollut koko kolmen vuoden aikana pois työmarkkinoiden käytöstä tai työnhakijana.

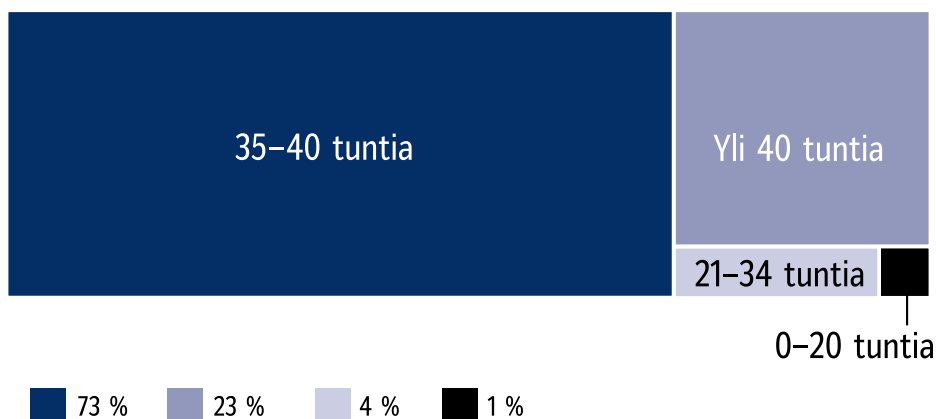
Kyselyyn vastanneista 11 050 työtätekevästä huomattava osa (92 %) työskentelee toistaiseksi voimassa olevalla työ sopimuksella eli heillä on vakituinen työ. Koko-aikaisesti työtä tekee vielä useampi (96 %) vastanneista. Osa-aikaisesti työskentelee muutama sata (4 %) vastanneista. Osa-aikatyö voi olla normaalia, kuten esimerkiksi jakajilla.

Työviikon pituus vaihtelee sopimusaloittain. Pisintä työviikkoa tehdään metsäkonealalla: vastaajasta 75 prosenttia kertoo työviikkonsa olevan yli 40 tuntia. Toiseksi yleisintä pitkät työviikot ovat kaivosalla (45 %) ja Öljy-, maakaasu- ja petrokemianteollisuudessa (37 %). Vastausten määrä näiden alojen kohdalla on 100-150, joten

Vastaajien työmarkkina-asema (N=13 500)

Miten pitkä on tavallinen työviikkosi? Osuus työsuhteessa olevista, % (N=11 032)

Peltiseppä Iiro-Julius Öling ohjaa laserleikkuria Meyerin telakalla Turussa.

tulos on suuntaa antava. Suurin hajonta työviikon pituudessa on maaseutuelinkeinoissa työskentelevillä, joilla yleisimmin työviikko on 35–40-tuntinen tai yli 40-tuntinen. Tämäkin tulos on vastaajien vähyden vuoksi suuntaa antava.

Teollisuusliittolaisten ammattialoista jakajat ovatkin monella tavalla poikkeuksellinen ammattiryhmä. Heidän työsuhteensa ovat yleensä vakituisia mutta työtä tehdään osa-aikaisesti ja viikonloppuisin. Jakajista vain kolmannes (32 %) tekee yli 34 tunnin työviikkoa, joten heistä moni kaipaa töitä ja palkkaa lisää. Päätöyön rinnalla tehdään tyypillisesi jotakin sivutyötä ja yrittäjätutyötä, joten toimeentulo kerätään monesta eri virrasta.

Vakituisen kokoaikainen työ on teollisuusliittolaisille yleisintä. Tulos on yleistettävissä, sillä vastanneiden joukko on melkoisen edustava. Tämä edustavuus tarkoittaa sitä, että vastaajajoukko muistuttaa pääosin koko jäsenistön profiilia. Pientä eroa toki on, kun katsotaan taustamuuttujia: kyselyyn vastanneissa naisia on jonkin verran enemmän ja nuoria vähemmän kuin Teollisuusliiton koko jäsenistössä. Työttömien osuus on samaa luokkaa kuin liiton jäsenistöllä helmi-maaliskuussa 2020.

Monella liiton jäsenellä on "loppujen loppuksi kaikki hyvin" (M 1959 tekno). Keskiarvoon perustuva tulos ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että joillakin aloilla osa-aikainen työ on yleisempää ja määräaikaisten suhteet tyypillisempiä. Alakohtaisten erojen ohella työllistymisessä on lisäksi selviä eroja alueellisesti. Näistä asioista kerrotaan tarkemmin tämän tutkimusraportin neljännessä "Ihmettelen miten voi jaksaa" ja viidennessä "Elämäni on nyt täällä, missä viihdyn ja olen" -luvussa.

TYÖMARKKINOIDEN RAKENTEELLINEN MUUTOS

Teollisuusliittolaisten aloilla työmarkkinoiden rakenteellinen muutos ei näytä vaikuttavan yhtä mittavasti kuin joillakin muilla aloilla. Esimerkiksi palvelu- ja hoiva-aloilla määräaikaisten työsuhteiden ja osa-aikatyön osuus on aivan toista luokkaa. Muutosta on jossakin määrin havaittavissa, kun tarkastellaan etenkin jäsenten ikää ja työsuhteiden kestoa.

Rakennemuutoksella voidaan tarkoittaa montaa asiaa. Työmarkkinoiden rakenteellinen muutos tarkoittaa väestörakenteen muutosta, nimenomaan työikäisten määrän vähenemistä. Pienet ikäluokat ovat nyt työikäisiä ja eläkeläisten määrä kasvaa Suomessa. Tämä näkyy myös Teollisuusliiton jäsenistössä, sekin vanhenee. Sama koskee muitakin ammattiliittoja. Väestöennusteiden mukaan suunta on sama koko 2020-luvun, joten teollisuuden ja muiden työpaikkojen toiminnan kannalta Suomeen on saatava lisää työikäisiä ja pian.

Laserleikkurilla valmistuu kemikaalilaatikko hytin huoltotilaan Turun Mayerin telakalla.

Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995, oli takana 1990-luvun alun lama kriiseineen. Nämä molemmat seikat muuttivat työmarkkinoiden rakennetta, kun suomalaiset työmarkkinat avautuivat. Toisaalta valtion ja kuntien toimintoja alettiin ulkoistaa ja yksityistää. Lisäksi kiihtynyt globalisaatio alkoi kiristää kansainvälistä kilpailua. Viimeisin finanssikriisi ei sekään ottanut talttuakseen, vaan talouskuriajattelu on leimannut tekemistä pidempään.

Toinen työmarkkinoiden muutos liittyy juuri edellisiin suurempiin rakenteellisiin muutoksiin. Tämä kaikki ei ole tiennyt hyvää perinteisissä duunariammateissa toimiville. Tulostavoitteet mitataan neljännesvuosittain. Työntekijöitä palkataan projekti-kohtaisesti ja työntekijöitä vuokrataan tarpeen mukaan. Toimintoja on ulkoistettu alihankkijoille. Tällaista on arki monella työpaikalla.

VUOKRALLA JA LAINASSA

Moni teollisuusliittolainen työskentelee vuokratyöntekijänä tai alihankkijan leivissä. Jäsenkyselyyn vastanneista vuokratyöntekijöitä on muutama sata (3 %). Vuokratyötä tehdään yleisimmin puusepän- ja metalliteollisuudessa, tekstiilihuoltoalalla, huolto- ja kunnossapidon ja pelti- ja teollisuuseristealoilla sekä jakelussa. Näillä kaikilla aloilla 4–5 prosenttia vastaajista on vuokratyöntekijöitä.

Usein vuokratyö on ainoa keino työllistyä, kun muuta ei ole tarjolla. Alihankkijan tai vuokrafirman kirjoissa olevat voivat työskennellä yhteisellä työpaikalla tilaajayrityksen väen kanssa kuukausia tai jopa vuosia. Osa vuokratyöntekijöistä siirtyy tilaajayritykseen työsuhteiseksi, jos työtä ja taitoa riittää.

Vaikka tehdään hommia saman katon alla, tunne on vahva, ettei kuulu samaan porukkaan. Näin kertoo nuorempi työntekijä: "Työ itsessään ihan mukavaa, mutta alihankintafirmassa työskentely stressaa, koska olet aina 'lainassa' jossain ja aina alihankkijoihin ei suhtauduta hyvin" (N 1989 tekno). Vuokratyötä tekevä kokee ulkopuolisuutta työpaikalla, jossa tilaajayrityksen ilmapiiri on riitaisa: "Oma tekeminen työhön on turhauttavaa... olen vuokratyöntekijä. Turhauttaa katsoa ja kuunnella vierestä" (M 1971 tekno).

Ylipäätään kuuluminen työyhteisöön ja porukkaan on yksi tärkeimmistä työhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Monella tutkimukseen osallistuneella kyse vaikuttaa

Operaattori Arttu Silkka työskentelee Meyerin telakan levyvarastossa Turussa.

olevan siitä, ettei työskentele omalla, koulutusta vastaavalla alalla. Oman alan työt ovat lähteneet alta, joten on otettava vastaan jotakin muuta toimeentuloksi.

Vuosia määräaikaisena muualla kuin omalla ammattialallaan työskennelleen riemu on rajaton, kun hän saa vakituisen työsuhteen omalta alaltaan. Viisikymppinen nainen kertoo tilanteistaan komeasti: "Kiva olla taas 'oikea työntekijä', kuulua työyhteisöön, tehdä siistiä sisätyötä, päättää oman työn aikatauluttamisesta, saada lomakertymiä, sairausajan palkkaa, kaikkia etuja mitä vakituiseseen työsuhteeseen isossa yrityksessä kuuluu" (N 1967 tekno). Tämä on monen toive, joten onnittelut!

ERILAISET ANSAINTATAVAT

Erilaiset ansiotyön tekemisen muodot ovat yleistyneet, ja etenkin työmarkkinoille tulevat uudet työntekijät törmäävät niihin. Vuokratyön lisäksi keikkatyötä tekee muutama sata vastaajaa (3 %). Yleisintä keikat ovat pelti- ja teollisuuseristysalalla sekä huolto- ja kunnossapitoalalla, joiden vastaajista kertoo reilu kymmenesosa olevansa keikkahommissa. Kausityöksi omaa työtään kuvaa hieman harvempi (4 %). Kausityötä vastaajista tekevät yleisimmin metsä- ja metsäkonealoilla työskentelevät.

Myös viikonloppuisin työtä tekee useita satoja (6 %) vastaajista. Sopimusaloista eniten viikonloppuisin työskennellään maaseutuelinkeinoissa (26 %), jakelussa (23 %), kaivosalalla (19 %) ja puutarha-alalla (17 %). Kaivostyössä tuotantoprosesseja pyöritetään erilaisilla työaikajärjestelyillä. Kaivosväki saattaa asua työmaa-asunnoissa pidempiäkin jaksoja, kuin tukkijätkät kämpissään.

Jäsenkyselyyn vastanneista pieni osa (3 %) työskentelee siten, että on useampi työsuhde yhtä aikaa. Usein tämä tarkoittaa niin kutsuttua kombityötä. Anna Pärnänen (2016) selventää kombityön tarkoittavan "työn tekemistä eri statuksella: aamupäivät palkansaajana, iltapäivät yrittäjänä tai tammi-maaliskuu apurahalla, seuraavat neljä kuukautta palkansaajana ja loppuvuosi freelancerina". Esimerkiksi osa-aikaisen vakiotyön ohella voi osa ansioista tulla sivutyöstä. Se voi olla palkkatyötä tai yrittäjän toimeksiannoilla tehtävää työtä.

Kyselyyn vastanneista noin sadalla (1 %) osa työstä on yrittäjätyötä. Monella se on työskentelyä omalla maatilalla tai toisessa ammatissa, joka voi olla enemmän tai vähemmän omaa koulutusta vastaavaa. On osoitettu, että kombityö on yleistynyt:

Hyttimodulia
siirretään laivan
sisään Mayerin
telakalla Turussa.

yksinyrittäjät ja itsensä työllistäjät tekevät palkkatyötä yritystoiminnan ohella tai osan vuodesta (ks. Anttila & Berg 2018). On ikävää, jos työtä ja toimeentuloa leimaa alituinen epävarmuus. Tästä kerrotaan lisää tämän raportin neljännessä "Ihmettelen miten voi jaksaa" -luvussa.

Vajaa työviikko sekä osa-aikaisesti tai kausittaisesti työllistyminen kasvattavat pienituloisuuden riskiä. Tätä tilannetta ei yrittäjätöiden mukana tuleva yrittäjäriski välttämättä helpota. Monesti riski leviää myös yhteiskunnalle, joka paikkaa ihmisten epävarmaa toimeentuloa erilaisilla tuilla.

Kun ansaintatapoja on monia yhtäaikaan, niin tuloksena voi olla, että työpäivät venyvät mutta ansiotulo jää pieneksi. Juuri tällaisesta kertoo viisikymppinen naisjäsen. Hän työskentelee osa-aikaisesti kahdella ammattialalla, joihin hänellä ei ole varsinaista koulutusta. Työt ovat hyvin erilaisia: "Toinen kuormittaa sosiaalisesti ja psyykkisesti, toinen fyysisesti... Eniten hiertää työsuhteiden laatu, osa-aikaisuus ja tulevaisuuden epämääräisyys" (N 1969 erityis).

Suomalaisista työntekijöistä moni tekee osa-aikatyötä vastentahtoisesti, näin on tutkimuksissa todennettu (Ojala ym. 2015; Lukkarinen 2018). Enemmistö toivoo varmempaa ja toimeentulon takaavaa työtä, kuten viisikymppinen teollisuusliittolainen edellä. Jotta loppujen lopuksi kaikki olisi hyvin, antaa parhaimman turvan vakituinen kokoaikainen työsuhde.

ENEMMISTÖN TYÖSOPIMUKSET SOLMITTU 2000-LUVULLA

Kyselyyn vastanneista jäsenistä puolet (51 %) työskentelee työsopimuksilla, jotka on solmittu 2010-luvulla. Neljäsosan (23 %) työsuhteet ovat alkaneet vuosina 2000–2009. 1990-luvulla alkaneissa työsuhteissa vastanneista työskentelee kuudesosa (15 %). Reilu kymmenesosa (11 %) on aloittanut nykyisessä työssään jo vuosikymmeniä sitten ennen 1990-luvun lamaa.

Pisimmät työsuhteet ovat alkaneet 1970-luvulla, jolloin 1950-luvulla syntyneet ovat aloittaneet työuransa. Jos työsuhde on vakituinen ja kokoaikainen, niin millä sopimusaloilla on tarjota sitä pisimpään? Vastaus löytyy ymmärrettävästi sieltä, missä työnantaja on vakain.

Pitkää työpäivää ja -viikkoa puurtavilla metsäalan työntekijöillä on vastanneista kaikkein pisimmät ja vakaimmat työsuhteet. He työskentelevät esimerkiksi Metsähalituksen ja metsänhoitoyhdistysten palveluksessa. Yli kolmasosan (36 %) työsuhde on

Seosvalmistaja
Jani Kurki tarkkailee
pyykinpesuaineiden
valmistusta Kiillon
tehtaalla Turussa.

kestänyt vähintään 30 vuotta. Toki myös monilla teollisuudenaloilla kerrotaan 30 tai jopa yli 40 vuoden työsuhteista.

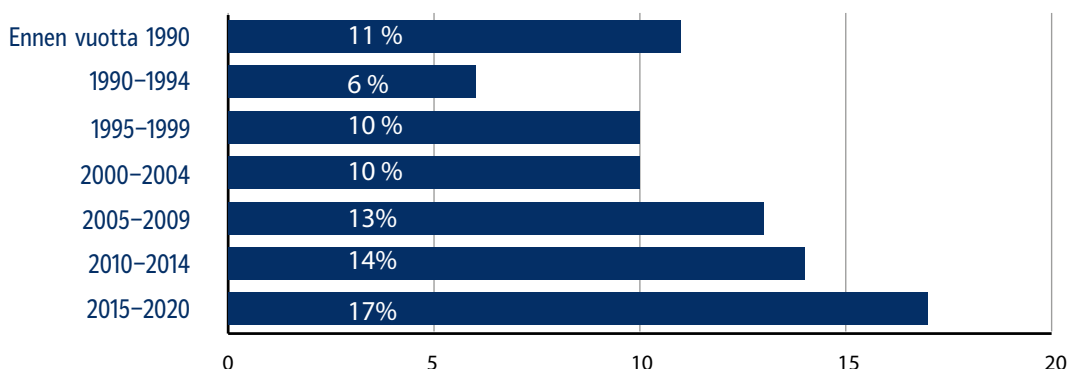
Tarkemmin työsuhteen pituudesta kysyttiin niiltä jäseniltä (n=4 075), jotka ilmoittivat nykyisen työsuhteensa alkaneen vuosina 2015–2020. Heistä kolmanneksella (37 %) työsuhde on kestänyt enintään viisi vuotta. Reilu kymmenesosa (12 %) on työskennellyt vuoden tai pari nykyisessä työssään. Hieman useamman (14 %) työsuhde on kestänyt viitisen vuotta.

Tuoreimmilla, alle 1 vuoden jatkuneilla työsuhteilla työskentelee joka kymmenes kaikista (10 %). Osa heistä on innokkaita tulokkaita: "Ensimmäisiä työpaikkoja. Pidän työstä, sillä koko ajan on jotakin tekemistä ja vuorot hujahtavat nopeasti" (M 1998 tekno) ja "Vasta 5 viikkoa ollut nykyisessä työpaikassa. Mukavalta on kaikki tähän mennessä tuntunut ja töitä riittää" (M 1998 kemia). Jotkut taas kertovat olevansa ammatinvaihtajia: "Uudessa ammatissa yli 40-vuotiaana, joten vielä on ns. uutuuden viehätystä" (M 1969 tekno).

Jäsenten vastauksista selviää, että jotkut työnantajat pitävät työntekijöitä epävarmuuden tilassa. Vakityötä ei saa, vaikka työ sujuisi, sitä olisi tarjolla ja olisi teki-jälle mieluisaa: "Työkaverit mukavia, mutta aina kirjoitetaan määräaikainen sopimus" (N 1979 kemia). Parikymmentä vuotta vakinaisena työskennellyt voi huomata olevansa uusi työntekijä uudella työsuhteella: "Lopputilit ja saman tien takaisin ottamiset toisella sopimuksella... Uskomatonta, mutta totta" (M 1976 tekno).

Kukaan ei halua kokea olevansa vain kuluerä. Moinen työntekijöiden resurssina pitäminen voi liittyä esimerkiksi projektikohtaisiin työvoimatarpeisiin tai pörssiyrityksen tulostavoitteisiin, jotka määritellään neljännesvuosittain. Tai yksinkertaisesti siihen,

Työsuhteen alkamisvuosi (N=11 064)

että työnantajan talous ei ole kunnossa: "Palkka ja firman asiat päin persettä" (M 1969 tekno). Voiko asiaa enää nasevammin sanoa.

TYÖN TEKEMISEN AJAT

Kun työtä tehdään säännöllisesti maanantaista perjantaihin noin kello 7–17 välisenä aikana, tutkimuksissa puhutaan niin sanotusta normaalista työajasta. Työaika voi joustaa molemmista päistä, ja tästä yleensä sovitaan paikallisesti työpaikalla. Luontainen vuorokausirytmisi suosii valveillaoloa valoisaan päiväsaikaan, jolloin ihmiset ovat virkeimmillään. Suomalaisten ajankäyttöä koskeissa tutkimuksissa on selvitetty viikko- ja päivärytmejä (Anttila ym. 2015). Yhä edelleen yleisintä on viisi työpäivää ja viikonloppu vapaana.

Ylipäätään yhteiskunnan aikataulut on tehty toimimaan säännöllisesti. Suomi ei myöskään ole 24/7-yhteiskunta, vaikka osa palveluista on auki koko ajan digitaalisen itsepalvelun lisääntyessä. Virastot, pankit, koulut ja päiväkodit ovat pääosin auki viikolla päiväsaikaan. Myös joukkoliikenne toimii tässä rytmissä: työ- ja koululiikenne tihentää bussien ajoaikoja aamuisin ja iltapäivisin, ja kesäajalla liikennöintivuoroja harvennetaan.

Säännöllinen vuorotyö voi sisältää yötyötä, jota tehdään kello 23–6 välisenä aikana. Myös osa-aikainen lehtien jakelu aamuvarhain ovat työtä, joka tehdään epätyypillisenä työaikana. Iltatyö ja viikonlopputyö lasketaan nekin epätyypillisenä aikana tehtäväksi työksi. Vuorotyömuotoja on erilaisia, kuten seuraavasta voi huomata: "Pidän katkeavasta kolmivuorosta, koska viikonloput on aina vapaat" (N 1974 kemia). Osassa viikonloput ovat vapaana ja toisissa vapaat rytmittyvät myös arkipäiviin.

Vuoro- ja yötyön terveydellisiä vaikutuksia on tutkittu jo viljalti, sillä siihen liittyy eniten riskejä. Vuorotyössä etenkin työskentely yöllä ja aamuyöllä voi lisätä väsymystä ja uniongelmia. Vuorotyössä vuorojen vaihtelu voi hankaloittaa valveillaoloa ja unirytmisiä. Nelikymppinen naisjäsen toteaa uuden työnsä olevan mielekästä "koska ei tarvitse tehdä yövuoroja, ei tarvitse tehdä nelivuoroa, ei tarvitse pelätä rattiin nukkumista" (N 1980 tekno). Univelkaisena tapaturmariski kasvaa.

Jäsenkyselyssä tiedusteltiin työn tekemisen ajoista. Teollisuusliittolaisten töistä vain osa tehdään niin sanotun normaalin työajan puitteissa. Työaikamuodon osalta vastaajat jakautuvat tasaisesti kahtia: puolet tekee päivätyötä (54 %) ja puolet vuorotyötä (46 %). Päivätyötä tehdään auto- ja konealalla, metsäalalla ja pelti- ja teollisuuseristysalalla lähes poikkeuksetta (yli 90 % vastaajista).

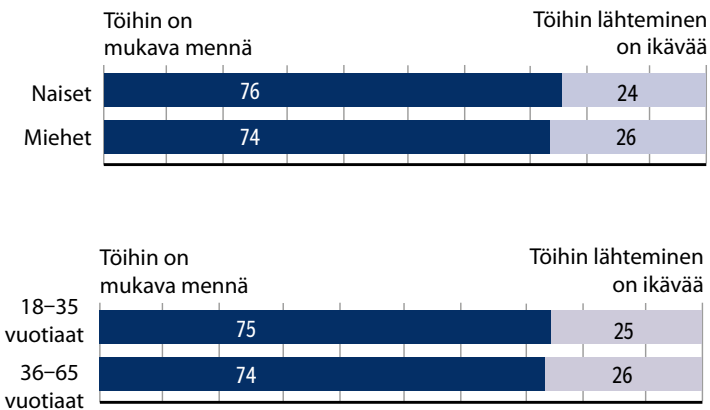
Teollisuusliiton sopimusaloista vuorotyö on yleistä tietyillä sopimusaloilla. Vastaa- jista vuorotyö on yleisintä vuorotyötä jakelussa, mekaanisessa metsäteollisuudessa, kaivosalalla, metsäkonealalla sekä kemian alojen prosessiteollisuudessa. Näillä aloilla vuorotyöläisten osuus vastanneista on yli puolet (58–80 %). Täytyy kuitenkin muistaa, että työntekijämäärissä eniten vuorotyötä tehdään suurimmilla sopimusaloilla eli metalli-, puu- ja kemianteollisuuden aloilla.

Suomessa naisista noin kolmasosa tekee vuorotyötä ja miehistä viidesosa. Naisten vuorotyön yleisyys selittyy naisvaltaisilla aloilla, joita ovat esimerkiksi vähittäis- kauppa-, matkailu-, ravintola- ja hoiva-alat. Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastan- neiden kohdalla sukupuolten välillä ei vuorotyön yleisyydessä ole eroa.

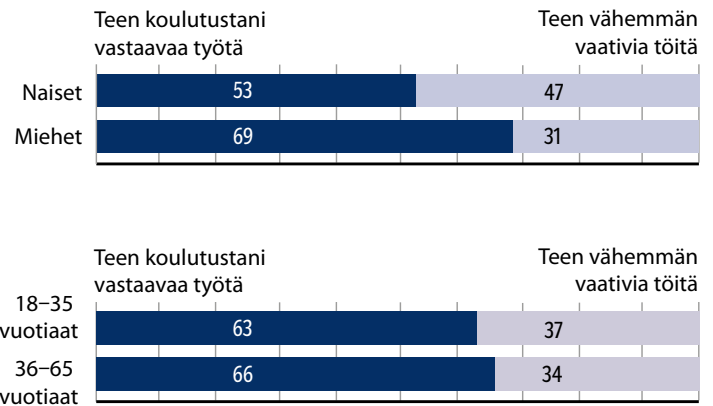
Ikä ja jaksaminen vaikuttavat haluun vaihtaa vuorotyöstä päivätöihin. Vastauksissa näkyy, ettei vuorotyö yksinkertaisesti vain sovi kaikille: "Yövuorot on kamalia" (M 1960 kemia), "Vuorotyö hiertää... etsin päivätyötä aktiivisesti" (N 1974 kemia), "Vuorotyö on raskasta" (N 1975 puu), "Työaikamuoto. Ei ehdi palautumaan ja kääntä- mään rytmiä" (N 1984 puu) ja "Kolmivuorotyö ja huono työnkierto. Ei tarpeeksi aikaa

TÖIHIN ON MUKAVA MENNÄ

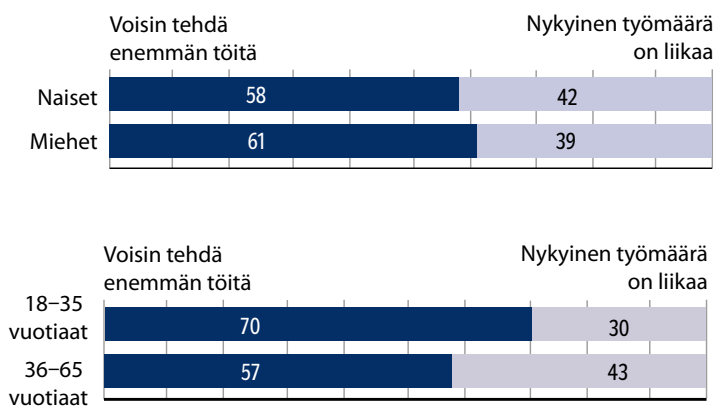
Työn mielekkäys, 18–35-vuotiaat (n=2 548) ja 36–65-vuotiaat (n=8 516)

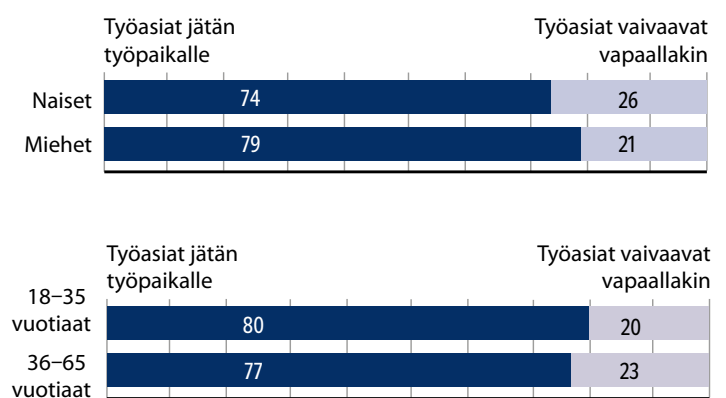
Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneista kolme neljäsosaa sanoo, että töihin on mukava mennä. Se kertoo paljon. Työ on mielekästä, työkaverit ja pomo mukavia ja työnteko sujuu. Eroa ei juuri ole miesten ja naisten kohdalla, eikä ikäkään vaikuta työn mielekkääksi kokemiseen. Neljäsosalle töihin lähteminen on ikävää, sillä jokin hiertää.

Kun taas tarkastellaan sitä, tekeekö koulutustaan vastaavaa työtä, eroa löytyy miesten ja naisten välillä selvästi. Naiset työskentelevät miehiä yleisemmin vähemmän vaativissa ja suorittavissa työtehtävissä. Ikä ei niinkään vaikuta tähän. Osa vastanneista haluaisi päästä tekemään oman alansa työtä tai vaihtaa työpaikkaa muusta syystä. Työ voi olla yksitoikkoista ja vähemmän vaativaa – ja palkka matala.

Yleisestä jaksamisesta ja pärjäämisestä kertoo se, voisiko tehdä enemmän töitä vai onko jo nykyinenkin määrä liikaa. Reilu 60 prosenttia liiton miehistä ja naisista kokee, että töitä voisi olla enemmän. Alle 36-vuotiaat ovat erityisen halukkaita kasvattamaan työmäärää. Osalla into liittyy ansioiden pienuuteen, osa-aikatyöhön tai matalapalkka-alaan. Osa taas hinkuu ylitöitä tai muuten pidempää työpäivää.

Työasiat eivät vaivaa vapaa-ajalla vastanneita. Tämä on hyvä uutinen! Työasiat ovat pääosin kunnossa. Kuitenkin reilua neljäsosa murehtii työasioita, naiset ja alle 36-vuotiaat vanhempia hiukan yleisemmin. Tämä voi liittyä epävarmuuteen työn jatkumisesta tai siihen, että työntekijänä pitäisi olla aina tavoitettavissa. Myös kiire, stressi ja väsymys vaikuttavat.

Tuotantoavustaja
Katri Lehmusvuori
puhdistaa kotelointi-
kone Roopea Kiillon
tehtaalla Turussa.

palautua. Saman toisto on rutiininomaista ja tylsää" (N 1992 puu). Työn mielekkääksi kokeminen vaikuttaa sekin vahvasti jaksamiseen.

VAIHTELEVA TYÖ, HYVÄ PORUKKA JA TULOS VAIKUTTAVAT

"Joka päivä on snadisti erilainen. Vakaa työpaikka tekee myös kaikesta mielekästä" (M 1990 kemia) ja "Säännöllinen kuukausipalkka, päivätyö, työkaverit, lyhyt työmatka" (N 1968 tekno) Näin kuvaavat jäsenet työnsä mielekkyyttä. Vaihtelu ja työn monipuolisuus kiinnostavat, joten "työpäivät eivät ole veljiä keskenään" (M 1959 tekno).

Jäsenkyselyn yli 4 500 avovastauksen perkuu osoittaa, että juuri nämä asiat tekevät työstä mielekästä. Sellaista, että töihin on mukava lähteä. Ja tietenkin työyhteisö! Monella vastanneella hyvät työtoverit, mukava työtiimi ja asiansa osaava esimies vaikuttavat eniten työn mielekkyyteen. Ja yksikin paskiainen, laiskuri tai päsmäri saa pilattua työyhteisössä koko työilmapiirin.

Parhaiten työssään viihtyvät ja kokevat tekemisensä mielekkääksi ne, jotka työskentelevät omalla ammattialallaan ja nauttivat tekemisestä. Metallialalla työskentelevälle kolmekymppiselle oma työ on mielenkiintoista: "Tykkään tehdä töitä käsilläni ja oman työn lopputuloksen näkeminen on palkitsevaa" (N 1986 tekno).

Työyhteisön ongelmien lisäksi työn yksitoikkoisuus, kiire ja keho palkka tekevät työstä vähemmän mukavaa. Näiden syiden takia oman työn jälki ei miellytä: "Liukuhihnatyö ei ole hirveän mielekästä. Laadulla ei merkitystä, kunhan on tuottavaa. Haluaisin tehdä laadukkaampaa" (N 1990 tekno), "Työnantajan päätökset... vähentävät mahdollisuutta tehdä työt hyvin" (N 1969 erityis) ja "Työntekijäpula hiertää, pelkkä tulos ja raha merkitsee työnantajalle" (N 1992 puu).

Toiset taas harkitsevat vaihtavansa työpaikkaa. Monet kertovat olevansa nykyhommissa lähinnä vain pakosta tai siksi, ettei muuta ole tarjolla. Suhde työhön on tällöin välineellinen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei työ itsessään palkitse muuten kuin rahallisesti. Tällöin mieleinen tekeminen jää vapaa-ajalle:

"Palkka on se, joka ratkaisee. Työ on tylsää ja yksinkertaista. Laiterikot pienentää palkkiopalkkaa. Onneksi on vapaa-aikaa tarpeeksi ja lomat" (N 1986 tekno) ja "Iloinen kun työpäivä ohi, surullinen kun mentävä töihin. Palkka ja edut huononee vuosi vuodelta" (M 1960 puu).

Aikamoinen ero on niiden välillä, joille työ on mielekästä tai joista on ikävä lähteä töihin. Tässä muutama esimerkki vastauksista:

Työnteko mielekästä

"Työkaverit mahtavia, aina saa apua ja huumori kukkii." (N 1971 tekno)

"Vaihtelevat työtehtävät ja pienten pulmien ratkaisu tekevät työstä mielekästä." (N 1984 kemia)

"Joustava työaika ja mahdollisuus vaikuttaa omaan työpisteeseen." (N 1979 tekno)

"Työ on vaihtelevaa ja itsenäistä. Aina oppii uutta." (N 1978 tekno)

"Asiakkaat, haasteellisuus, uuden oppiminen, päivätyö." (M 1984 kemia)

Työpaikalla hiertää jokin

"Huono työilmapiiri ja älytön kiire." (N 1961 tekno)

"Huonoa, että päivästä toiseen samaa työtä." (N 1986 tekno)

"Työ on koko aika yksitoikkoisempaa ja kuormittaa kroppaa." (N 1977 tekno)

"Jatkuvat muutokset rasittavat." (N 1960 tekno)

"Homma ei juuri vähempää voisi kiinnostaa." (M 1958 kemia)

ALA VAIKUTTA TYÖN MIELEKKYYTEEN

Sopimusaloittain kun vastauksia tarkastelee, kaikkein mukavinta on lähteä töihin metsälalla ja viher- ja ympäristörakentamisalalla. Näin kertoo viisikymppinen nainen työstään puutarhalla: "Saan tehdä työni ulkona, miten haluan ja melkein pä koska haluan. Työskentelen pääsääntöisesti yksin ja nautin siitä. Tauoilla tapaan... kivat ja mukavat työkaverini" (N 1962 erityis).

Kumiteollisuudessa ja mekaanisessa metsäteollisuudessa työasiat eivät pyöri mielessä vapaalla. Työ jää työpaikalle. Kuitenkaan töihin ei ole mukava lähteä, jokin hiertää. Näillä aloilla työtä on paljon ja se voi olla yksitoikkoista. Työilmapiiri ei kaikilla kunnossa, ja palkkakin koetaan kehnoksi. Esimerkiksi mielekkyyttä alentavat "kiire, työntekijöiden vähyys, työaikamuoto" (N 1961 puu) ja "typerä vuorotyö" (M 1980 puu) sekä "huono johtaminen" (M 1979 puu).

Öljy- ja kemian perusteollisuus sekä kaivosala saavat parhaat arviot löytyvillä mittareilla. Näillä aloilla työn mielekkyyteen saattaa vaikuttaa monikin asia, joista yksi on keskimäärästä korkeampi palkkataso. Näillä aloilla työnantajayritysten kannattavuus on korkea, ja ylipäätään prosessiteollisuudelle kaikki toiminnan häiriöt käyvät kalliiksi.

Vähiten mielekkääksi työnsä kokevat tekstiilihuollossa työskentelevät. Pesuloissa palkkataso on matala, työ raskasta ja työympäristössä monenlaista kuormitustekijää. On kemikaaleja, kuumuutta ja melua. Samaten toisella matalapalkka-alalla, maaseutuelinkeinoissa, tunnelmat näyttävät varsin synkiltä. Työviikot ovat pitkiä ja työ raskasta. Monet molemmilla aloilla työskentelevistä kokevat töihin lähdön ikäväksi ja murehtivat työasioita vapaa-ajallaan.

3. Elokvateatteria ei ole ja laivalle ei jouda

Jäsentutkimuksesta selviää, että saunominen ja liikunta ovat teollisuusliittolaisten lempiharrastuksia. Lisäksi käy ilmi, että vastaajan ikä, sukupuoli ja perhetilanne sekä asuinpaikka vaikuttavat vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Esimerkiksi elokuvaan ja viihderisteilyille on kyliltä ja taajamista hankala lähteä, koska ne vaativat suunnittelua etukäteen ja vievät aikaa. Helpompi on vaikkapa käydä lenkillä metsässä ja lämmittää sauna.

YLEISIMMIN SAUNOTAAN JA LIIKUTAAN

Lepoa ja vapaa-aikaa on se aika, mikä jää työnteosta ja työmatkoista päivässä tai viikon aikana. Tai ei aivan sittenkään, sillä kyllähän erilaiset kotityöt vaativat aikaa ja ovat työtä. Hiki tulee imuroidessa tai vaihtaessa kesärenkaita autoon. Ja työstä käyvät pyykinpesu, ruohonleikkuu ja tietokoneohjelmien päivityskin.

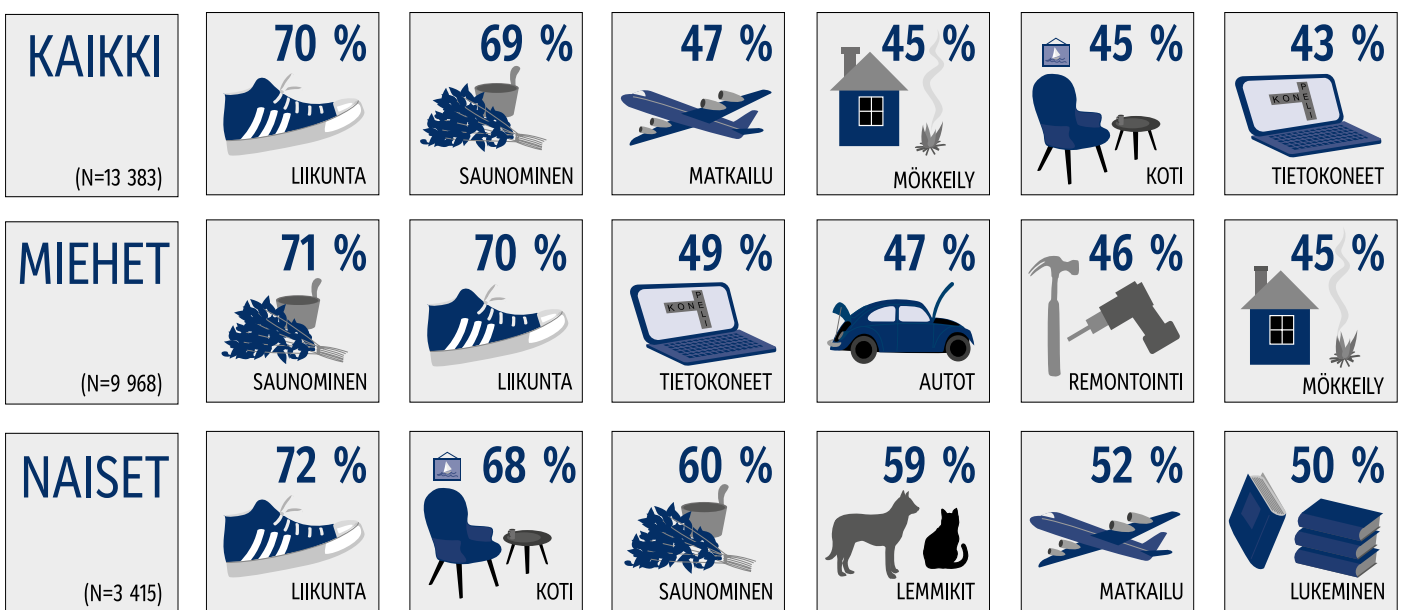
Saunapuiden hakkuu on sekin kotityötä. Mutta itse saunominen, se on nautinto. Asiaan vihkiytyneimmille saunominen on monivaiheinen rituaali, mielentila ja rentoutumistapa. Siihen valmistaudutaan hakkaamalla puita ja odottelemalla, sillä lämmitys ottaa aikansa. Saunominen onnistuu itsekseen tai porukalla, sähkö- tai puukiukaan löylyissä, ruumista kurittaen vastalla tai vihdalla. Löylyttelyn lomassa ja jälkeen palaudutaan virvokkeita nautiskellen.

Saunominen on Teollisuusliiton jäsenille se toinen kaikkein mieluisimmista vapaa-ajanviettotavoista. Reilusti yli puolet jäsenkyselyyn vastanneista saunoo (69 %). Saunominen on eritoten liiton miesten mieleen. Fyysiset hikihommat maittavat muutenkin: yhtä usea (70 %) kertoo liikkuvansa, kuntoilevansa tai urheilevansa. Liikunta ja kuntoilu on liiton naisten ykkösharrastus. Lajien kirjo on melkoinen.

Kotimaan- ja ulkomaanmatkailu (47 %) kuuluvat teollisuusliittolaisten suosikkeihin. Monella liiton jäsenellä (45 %) on myös mökki, matkailuauto tai asuntovaunu omassa tai yhteiskäytössä. Kotona laitetaan ruokaa ja kotia myös sisustetaan innolla (45 %). Nämä ja monet muut harrastukset tai ajanviettotavat tuovat vaihtelua arkiseen puurtamiseen.

Monesti muihin vapaa-ajanviettopoihin yhdistyy matkailu, varsinkin jos mökki on kauempana tai harrastetut lajit vaativat erikoisolosuhteita kauempanakin. Nuoret miesjäsenet kuvaavat tätä näin: "Lumilautailu lähellä sydäntä. Siinä yhdistyy matkailu ja urheilu" (M 1977 puu) ja "Laskettelua ja sen myötä matkustelua" (M 1997 tekno). Väistämättä festareilla, raveissa, koiranäyttelyissä, eri alojen kilpailuissa ja harrastajatapaamisissa käyvät tulevat hekin reissanneeksi.

Teollisuusliittolaisten yleisimmät harrastukset

Tuotantotyöntekijä Anne Niveri käyttää monistuskonetta Novitan lankatehtaalla Kouvolassa.

Teollisuusliiton jäsenkyselyn tulokset ovat linjassa suomalaisia koskevien tutkimusten kanssa. Tilastokeskuksen vapaa-ajan osallistumista koskevan tutkimuksen mukaan erityisesti kodin ja perheen merkitys on kasvanut ja harrastukset ovat suomalaisille tärkeitä (Hanifi 2019). Vapaa-aikatutkimukset kertovat myös, että työntekijäammateissa toimivien yleisimpiä vapaan viettotapoja ovat matkailu kotimaassa (70 %), ulkomaanmatkailu (50 %) ja mökkeily (40 %) (Liikkanen ym. 2005). Tosin kaikkein suosituinta oli lukeminen, joka teollisuusliittolaisten kohdalla oli enemmän naisten harrastus.

ALUEELLISET EROT NÄKYVÄT

Alueelliset erot voivat vaikuttaa vapaa-ajanviettoon enemmän kuin arvaisikaan. Eräs nuori jäsen ilmaisee asian näin: "Elokuvateatteria ei ole ja laivalle ei jouda" (M 1995 erityis). Alun perin tämä oli varmaankin vain toive voitosta, sillä Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneiden kesken arvotut elokuvasarjaliput ja risteilylahjakortit olisivat olleet vähemmän mieluisia kuin kännykkä.

Elokvissakäynti on kuitenkin yksi suomalaisten lempiharrastuksista. Viimeisten vuosien aikana sen suosio on vain kasvanut entisestään: lippuja on myyty niin paljon, että jokainen suomalainen pääsisi eläviin kuviin kerran tai pari vuodessa. Vuoden 2020 alussa Suomessa oli yli 170 elokuvateatteria 130 paikkakunnalla (ks. SEOL 2020). Joillakin paikkakunnilla kinoja oli useampia – ja toisissa ei sitä yhtäkään, sillä kuntia on yli 300.

Elokvissakäynti ja television katsominen eivät erityisesti nouse jäsenkyselyyn vastanneiden suosikkeihin. Yksittäisiä mainintoja löytyy tietenkin useampia muiden kotoiluun viittaavien vapaa-ajanviettotapojen ohella. Kotoilulla tarkoitetaan vapaa-ajan viettoa kotona rauhassa. Kotimaisten kielten keskus määrittelee kotoilun olevan "koti- ja käsitöiden harrastaminen kiireisen elämänrytmin vastapainoksi, myös osana downshiftausta eli hitaampaan elämäntapaan siirtymistä" (Kotus 2011).

Liikkuva kuva ja digilaitteet näkyvät jäsenkyselyn vastauksissa esimerkiksi näin: "Viherkasvit, TV:n katselu ja loikoilu" (N 1984 tekno) ja "Viherkasvit, sarjojen katselu, ystävien kanssa seurustelu" (N 1973 tekno), "Twitter, elokuvat, tv-sarjat, ajankohtaisohjelmat, dokumentit" (M 1996 tekno) ja "Elokuvat ja sarjat. Työmatkan äänikirjat" (M 1971 tekno).

Puutarhuri
Tarja-Liisa Himberg
pakkaa syklaameja
Huiskulan puutarhalla
Turussa.

Nuoren miehen mainitsema "laivalle joutaminen" liittyy lohkaisuna ajankäyttöön. Siis siihen, että siirtyminen risteilylle voi merkitä muutakin kuin hauskanpitoa laineilla. Risteilyt vaativat kotimaanmatkailua, etenkin jos reissuun lähtee Pohjois- tai Itä-Suomesta. Silloin pitää varata vapaata, kuten muutenkin pidemmille ulkomaanreissuille lähtiessä.

Jollei minnekään jouda, niin voi olla vapaalla ja lomilla kotonaankin. Kautta vuosikymmenten suosituin lomaviettäpaikka on suomalaisille ollut oma koti. Kotona voi olla rauhassa, eikä tarvitse tehdä mitään ihmeellistä. Tätä selittää sekin, että viikkojen mittainen lomailu muualla voi käydä turhan kalliiksi. Riippuu tietenkin myös ansaitun vuosiloman pituudesta, miten lomailaan (Anttila & Vasanen 2009).

VAPAA-AIKA YKSITYISTYY JA ERIKOISTUU

Vapaa-ajan vietto on vuosikymmenten mittaan muuttunut yksityisemmäksi ja erityisemmäksi. Yksityisempi tarkoittaa sitä, että esimerkiksi urheiluseuran joukkuetreenit tai valmiit ryhmämatkat eivät tunnu omilta. Niiden sijaan halutaan kuntoilla ja reissata itsekseen tai omalla porukalla. Ja yhä useampi haluaa oman huoneen, eikä vieraan kanssa jaettua majoitusta. Erityisyys puolestaan tarkoittaa sitä, että jokainen voi valita itselle sopivan vapaa-ajanviettotavan tai harrastuksen. Harrastevalikoimat ovat monenmoiset.

Sytä tähän kehitykseen on monia. Kuitenkin teknologian kehittyminen ja taloudellisen toimeentulon paraneminen ovat mahdollistaneet uudenlaisia vapaa-ajanvieton ja kuluttamisen tapoja (Nurmela 2018). Joskus se on rahasta kiinni: "Vähän jotain ilmaista, mitä keksii milloinkin" (M 1976 puu), mutta pienemmänkin summan voi sijoittaa tavalla tai toisella: "Sijoittaminen ja markkinatalous" (M 1988 tekno) ja "Osakesijoittaminen" (M 1982 puu) tai toinen "Shoppailu" (N 1998 tekno).

Jäsenkyselyyn vastanneet teollisuusliittolaiset luettelevat tarkkaan omia harrastuksiaan ja erityisiä kiinnostuksen kohteitaan. Niitä ovat esimerkiksi "Laitesukellus ja hevonen" (N 1977 tekno), "Brassijujutsu ja lukkopaini" (M 1986 tekno), "Roolipelit ja kirjoitustyö" (M 1987 tekno), "Viinit ja ruoka" (N 1977 kemia) sekä "Laskettelu, skeittaus, valokuvaus" (M 1999 puu).

Monet näistä vapaa-ajanviettotavoista vaativat erityistietoja ja -taitoja. Erityisestä harrastuneisuudesta kertoo tämäkin viisikymppinen kalamies: "Uistelua merilohi, heittokalastus meritaimen, perhokalastus taimen harjus, jigikalastus ahven ja

IDÄSSÄ JA POHJOISESSA RAKENNETAAN

Neljässä kartassa kussakin kuvataan sellaisia teollisuusliittolaisten vapaa-ajan harrastuksia, joissa alueittain on eniten eroa yleisyydessä. Kartoissa ei esitellä kaikkein suosituimpia harrastuksia, kuten liikuntaa ja saunomista. Niitä harrastetaan joka puolella Suomen niemeä yhtäläisesti.

Karttaa voi lukea näin: Mitä tummempi väri, sitä suosituampi harrastus. Alueen järjestysluku kertoo, monenneksi suosituin kyseinen harrastus on sillä alueella.

Alueellisia eroja löytyi eritoten tietokoneiden ja pelaamisen kohdalla. Tämä liittyy todennäköisimmin vastaajien alueen väestötiheyteen ja hyviin tietoliikenneyhteyksiin. Tummissa kolmella alueella sijaitsevat pääkaupunkiseudun sekä Turun ja Tampereen kaupungit sekä myös Teollisuusliiton suuret ammattiosastot. Väestön muuttotilastoista selviää, että näille alueille muutetaan idästä ja pohjoisesta.

Toisessa kartassa kuvataan sitä, miten pohjoisessa ja idässä kalastetaan ja pilkitään. Kalajutut ovat liiton miesten juttuja. Eikä tässä kannata yhtään pitää peitellä sitä, että Teno ja muut maan komeimmat lohijoet ja anteliimmat muikkujärvet pakkaavat löytymään näiltä main. Kalastus on elämäntapa ja perinne toki muuallakin, verkot kun voi uittaa mereenkin.

Kolmas kartta paljastaa, missä ovat maan runsaimmat kirjastot. Ja sen lisäksi lukuintoisimmat teollisuusliittolaiset eli vanhemmat naiset. Vaikka erot eivät ole suuria, siitä kertoo samaa tummuusastetta oleva värikin alueittain, luetaan etelän ja lounaan isoilla alueilla eniten. Näyttää myös siltä, että koulutetut ja naiset ovat pakkautuneet näille seuduille, ja tässä tapauksessa eritoten liiton ahkeraan itseään sivistävät naiset.

Rakentaminen ja remontointi ovat perheellisten miesten unelma ja painajainen. Naputusta ja porausta kuuluu joka puolella, mutta kovaäänisimmin idässä ja pohjoisessa. Isoissa etelän kaupungeissa asutaan enemmän vuokralla ja tonttimaata on kortilla. Joten ykkös- tai kakkosasunnon voi pystyttää Saimaan vesistön, vuolaan Kymijoen ja Suomenlahden rannoille. Tummissa alueilta löytyy myös mukavasti puutavaraa, josta rakentaa oma ja jolla lämmittää sauna.

Tietokoneet, tietokonepelit ja konsolipelit

(n=5 833)

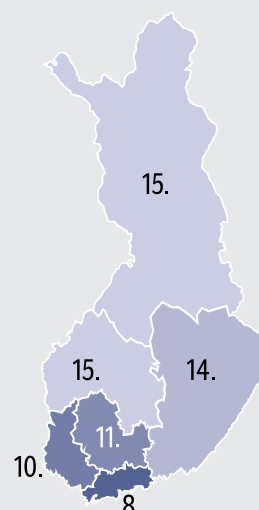
Kalastus ja pilkkiminen

(n=4 635)

Lukeminen

(n=4 432)

Rakentaminen ja remontointi

(n=5 525)

Tuotantotyöntekijä
Kirsi Tuviala ohentaa
lankaa esikehruukoneella
Novitan lankatehtaalla
Kouvolaassa.

kuha, siian pohjaonginta" (M 1969 tekno). Siinä luetteloidaan kalastuksen kansalliset erikoisuudet.

Erityisyys voi tarkoittaa hauskanpitoa "Koripallo, jalkapallo ja frisbeegolf" (M 1979 tekno) riippumatta siitä, pelataanko yksin vai muiden kanssa. Tiukimmillaan kyse voi olla myös yksilösuorituksesta ja kilpailusta: "Kilpaurheilu" (M 1971 tekno), "kilparatsastus" (N 1981 puu), "Kilpakeilaaminen oman keilailuaseuran puitteissa" (M 1970 erityis), "Kilpailen ja valmentaudun ratsastuksessa" (N 1976 kemia), "Kilpa-autoilu (ralli)" (M 1973 tekno) ja "Kilpa-ammunta" (M 1991 erityis).

Vapaa-aikatutkimusten mukaan työn ja vapaan rytmittämä arki voi olla joko mielenkiintoista tai ikävyyttävää. Arki voi tuntua myös raskaalta. Ylipäätään arjen kiireen tunne on suomalaisilla yleistynyt, kun joutuu tekemään koko ajan liian monia asioita. (Ks. Pääkkönen 2020.) Tähän vaikuttaa taatusti se, että moni asuu itsekseen, joten kaikki kotityöt ja muut tekemiset on hoidettava itse. Arjen toimien ja kiireiden kanssa painii moni suomalainen, sillä 2020-luvun alussa peräti 1,2 miljoonaa aikuista asuu yhden hengen taloudessa.

Aina 1960-luvulta asti televisio on viihdyttänyt yksinasuvia ja perheellisiä. Töllön valkean ääressä on noista ajoista istuttu kuin leirinuotiolla. 2000-luvulla televisiota on tullut kuin radio, joka pauhaa auki taustalla. Katseenkiinnittäjiä ovat uudet mobiililaitteet eli kännykkä, tietokone ja tabletti. Niiden avulla jokainen voi muokata omat profiilinsa käyttötarkoitusten mukaan, tehdä ostoksia, hoitaa asiointia ja pitää yhteyttä toisiin. Yksityisesti.

Olisi väärin sanoa, että tietokoneiden ja kännyköiden vuoksi ollaan kuitenkaan yksin. Tai väittää, että suomalaiset eivät enää tapaa toisiaan tai kyläile. Kyllä keskustellaan ja ihastellaan uutta sohvaa tai venettä yhdessä, mutta yhä enemmän se tapahtuu uuden teknologian välityksellä. Tämä netissä tai mobiilisti tapaaminen on kuitenkin erilaista. Aivan kuten X-merkki tekstarissa ei säväytä yhtä mukavasti kuin oikea pusu.

Vapaa-aikatutkimuksen mukaan suomalaisista työntekijäammateissa toimivista yli puolet käytti mobiililaitteita ystävien, tuttavien "tapaamiseen" ja sukulais- ja perhe-suhteisiin (ks. Liikkanen ym. 2005). Lisäksi niitä käytettiin erilaisiin harrastuksiin. Tietokoneella tai kännykällä pelasi suomalaisista duunareista lähes 60 prosenttia. Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneista lähes puolet (44 %) käyttää vapaa-ajallaan tietokoneita ja pelaa tietokone- ja konsolipelejä.

Karl Huldin korjaa linja-autoa Volvo Truck Centerissä Vantaalla.

OMAT JA PERHEEN AJAT

"Nykyisessä uudessa työpaikassa saan enemmän vapaa-aikaa, eikä jatkuvaa ylityötä tarvitse tehdä" (N 1984 tekno) ja "Tylsää ja monotonista työtä aivan liikaa. Luovuutta ei voi käyttää ollenkaan. Työajat huonoja. Työ vie liikaa päivästä" (M 1973 kemia). Esimerkiksi näin kuvaavat Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneet tilannetta, jossa työnteko vaikuttaa heidän vapaa-aikansa.

Jotkut ovat ratkaisseet sen vaihtamalla työtä: "Nykyisessä uudessa työpaikassa saan enemmän vapaa-aikaa, eikä jatkuvaa ylityötä tarvitse tehdä" (N 1984 tekno). Toinen kolmekymppinen nainen kertoo tekevänsä osa-aikatyötä ja olevansa tyytyväinen: tätä "työtä olen varmasti tehnyt näin kauan, koska se mahdollistaa yötyönä minulle vapaat illat, ja voin esimerkiksi mennä halutessani vaikka kampaajalle ihan mihin aikaan päivällä vain" (N 1986 erityis).

Alituinen kiire voi leimata omaa tekemistä ja perheen kanssa vietettyä aikaa. Kysyttäessä harrastuksista, viisikymppinen nainen vastaa, ettei harrasta "oikeastaan mitään, arkiliikunta, töissä heiluminen ja kotityöt, joita riittää" (N 1970 puu). Suomalaisten vapaa-aika onkin tihentynyt, kun tekemistä on määrällisesti paljon. Tällöin akkujen lataaminen vapaa-ajalla voi oikeastikin tarkoittaa vain akkujen lataamista, koska kännykät, tabletit, porakoneet, trimmerit ja monet muut vempaimet toimivat akkuvirralla. Siinä on johdoissa setvimistä.

Monilla riittää aikaa puolisolalle ja lapsille. "Mummoilua" harjoittaa useampi ja papatkin osallistuvat lastenlasten hoitamiseen ja "kiusaamiseen" (M 1962 kemia). Moni auttaa omien tai puolison vanhempien hoitamisessa. Perheen ja suvun kanssa ollaan yhtä. Viisikymppiset miehet kertovat, miten perheen aikaa vietetään: "Perheen kanssa yhteistä aikaa, kuten kuntosalia, moottoripyöräilyä sekä olemme paljon tekemisessä muutenkin" (M 1965 erityis) ja "Perheen yhteiset harrastukset" (N 1969 puu).

Perhetilanne vaikuttaa myös vapaa-ajanviettoon. Kun kysyttiin harrastuksista, lapsiperheiden toimet poikkesivat pariskuntien ja yksinasuvien suosikeista. On muistettava, että tuloksia selittävät etenkin vastaajan elämänvaihe ja ikä, työllisyystilanne sekä huollettavien määrä. Toimeentulosta ja jaksamisesta kerrotaan tarkemmin neljännessä "Ihmettelen miten voi jaksaa" -luvussa.

Lapsiperheiden vanhempia on jäsenkyselyyn vastanneista kaikkein eniten (45 %). Lastensa kanssa yksin tai puolisonsa kanssa asuvat harrastavat selvästi muita innokkaammin rakentamista ja remontointia. Jäsenkysely kertoo lisäksi, että kun

Puutarhatyöntekijä
Jane Jänes istuttaa
amarylliksiä Huiskulan
Puutarhalla Turussa.

perheessä on lapsia, eritoten mökkeily ja saunominen innostavat. Rakennusprojekteihin liittyvät nekin. Sen sijaan lukeminen sekä tietokoneet ja niillä pelaaminen jäävät perheellisillä vähäisemmäksi, kun yleisyyttä vertaa yksinasuviin ja pariskuntiin. Oletettavaa on, että ne ovatkin perheen lapset, jotka nettisurffaavat ja pelaavat.

Pariskunnat, joilla ei ole lapsia tai lapset ovat jo muuttaneet omilleen, on muita yleisemmin jokin lemmikkieläin. Matkailu on pariskunnilla yleisempää kuin muilla. Jäsenkyselyyn vastanneista pariskuntia on noin kolmasosa (31 %).

Kyselyyn vastanneista yksin asui neljäsosa (24 %). Heillä taas ei ollut yhtä yleisesti lemmikkieläimiä, joiden pitäminen voi olla hankalaa yksin. Vaikka yksinasuvista kolme neljäsosaa on miehiä, he eivät rakentaneet tai remontoineet perheellisiin miehiin verrattuna yhtä innokkaasti. Sen sijaan tietokoneiden ja moottoriajoneuvojen kanssa pelaaminen ja penkkiurheilu kiinnostavat heitä enemmän kuin muita.

Karl Huldin korjaa linja-autoa Volvo Truck Centerissä Vantaalla.

Yksinasuvien 18–35-vuotiaiden miesten ehdoton ykköharrastus (78 %) oli tietokoneet ja tietokone- ja konsolipelit. Tämä ei ollut yllätys.

TYÖT RYTMITTÄVÄT VIIKOJA

Suomalaisia koskevien tilastojen mukaan vanhemmat viettävät yhä vähemmän aikaa lastensa kanssa (Hanifi & Pääkkönen 2009). Tämä voi liittyä siihen, että työnteko syö osan yhteisestä perheen ajasta. Lisäksi työmatkoihin ja muihin päivän matkoihin kuluu yhä enemmän aikaa sekä lisäksi omat ja lasten harrastukset vievät oman aikansa. Vaikutusta on myös sillä, että eron tullessa lasten kanssa vietetty aika väkisinkin vähenee. Monilla vanhemmilla on epätyypillisten työaikojen vuoksi erilainen viikkorytmi kuin heidän lapsillaan.

Tutkittu tieto kertoo, että epätyypillisillä työajoilla on monenlaisia vaikutuksia suomalaisten ajankäyttöön, arkeen ja hyvinvointiin (Oinas ym. 2019). Päivä- ja viikkorytmi murtuu erityisesti epäsäännöllistä vuorotyötä tekeillä. Puolisoilla voi myös olla eri vuorot: "Kolmivuorotyö... kun olisi meno johonkin, ei aina pääse, kun on erilaiset työvuorot. Ei oikein mitään harrastusta pysty kunnolla toteuttamaan" (N 1966 puu).

Perheellisen vuoro- tai viikonlopputyötä tekevän voi olla hankala löytää yhteistä aikaa perheensä tai ystäviensä kanssa. Viikonloppuisin työskentelevillä lauantain ja sunnuntain erityisyys katoaa, jos säännöllinen viikkorytmi katoaa. Viikonlopputyö on hankalaa etenkin, jos perheessä on alakouluikäisiä lapsia. Tällöin ainakin toisen vanhemmista työskenneltävä viikolla arkipäivinä, koska koulua ei käydä vuoroissa.

Keskeytyvässä vuorotyössä viikonloput ovat vapaat, joten hoitopulmat jäävät ratkaistavaksi viikolla. Ilta- ja yövuoroa tekevien tilanne voi ottaa tiukalle, jos tarjolla ei ole kunnallista hoitopaikkaa vuorotyöläisten lapsille. Toisaalta alle kouluikäisten lasten kanssa vietetty aika voi lisääntyä, sillä vuorotöistä voi jäädä päiväseltään enemmän aikaa yhteiseen käyttöön. Eikä yhtään hullumpi juttu ole sekään, että vuorotyölisät kasvattavat talouskukkaron saldoa. Toki vain silloin, jos menot eivät haukkaa kaikkea.

MIESTEN JA NAISTEN ERIYTYNYT VAPAA-AIKA

Jäsenkyselyyn vastanneiden vapaa-ajanvietto harrastuksineen on aika vakiintunutta. Tai sanotaan vielä täsmällisemmin: vapaa-ajanvietto on eriytynyt kahtia miesten ja naisten harrastuksiin. Sama ilmiö on siten nähtävissä vapaa-ajalla, mitä tutkimuksissa

on kuvattu suomalaisten kouluttautumisessa ja ammateissa toimimisessa nähtävässä sukupuolten mukaisessa eriytymisessä (segregaatiassa).

Liiton miehille saunomisen lisäksi liikunta on tärkeää. Se on kuitenkin enemmän urheilua kuin pelkkää kuntoilua. Jos harrastaa joko maantie- tai maastopyöräilyä, niin se on selvästi miesten juttu. Ja fillareiden lisäksi tietenkin autot ja muut moottoriajoneuvot ovat monelle äärimmäisen rakkaita. Usea kyselyyn vastanneista miehistä metsästää ja narraa kaloja – ja tietty harjoittaa penkkiurheilua ja politiikkaa.

Innosta moottoriajoneuveihin kerrotaan jäsenkyselyssä näin: "Omistan 18 autoa, joten taitaa olla toi vanhojen autojen kunnostus ainoita harrastuksia vanimiittien ohessa", kertoo viisikymppinen intohimostaan (M 1960 tekno). Tuo vanimiitti tarkoittaa pakettiautoharrastajien tapaamista. Saman mielistä porukkaa löytyy liiton miehistä muitakin: "Vanhojen ajoneuvojen entisöinti" (M 1961 tekno), "Autojen räpläys" (M 1981 kemia) ja "Mopojen entisöinti" (M 1970 puu). Muitakin vemppeleitä kunnostetaan ja laitteita korjataan ahkerasti.

Liiton naiset harrastavat miehiä yleisemmin erilaisia kulttuuririentoja, kuten teatteria, konsertteja ja taidetta. Myös käsityöt, puutarha ja lukeminen kiinnostavat. Kulttuuria on ruumiinkulttuurikin. Lukemisen ohella tietyt liikunta- ja kuntoilu- muodot. Esimerkiksi ratsastus on lähes tyystin naisten juttu kuten myös pilates, tanssi ja vesijuoksukin. Naiset haluavat kehittää itseä kokonaisvaltaisesti – tai ainakin uskaltavat kertoa asiasta.

Mielenkiinnosta kokonaisvaltaiseen itsen kehittämiseen kertovat jäsenkyselyyn vastanneet naiset näin: kiinnostavat "jooga, meditaatio" (N 1973 kemia) ja "henkisen pääoman kehittäminen. Esim. jooga ja mindfulness" (N 1975 erityis). Lisäksi niin kutsuttu uushenkisyys ja "henkisen maailmankatsomuksen riennot" (N 1958 erityis) kiehtovat mieltä. Uushenkisyydellä tarkoitetaan erilaisia vaihtoehtoisia henkisyyden muotoja, kuten vaikkapa energiahoitojen ja meditaation harjoittamista. "Olen kiinnostunut 'hörhöilemään' astrologian ja tarot-korttien parissa" (N 1991 tekno), kuvaa nuori nainen. Koetellun tiedon lisäksi tukea voidaan hakea uskomustiedosta ja erilaisista vaihtoehtohoidoista.

Niin sanottuja sukupuolineutraaleja harrastuksia on niitäkin jäsenkyselyyn vastanneilla. Liiton miehiä ja naisia yhdistävät mökkeily ja retkeily, yhdistys- ja seuratoiminta, musiikkiharrastukset sekä perheen kesken harrastettavat asiat.

Ainoa vahvasti erottava taustatekijä jäsenkyselyyn vastanneiden duunarimiesten ja -naisten vapaa-ajanvietossa on ikä. Sen vuoksi seuraavassa nelikentässä miehet ja naiset on jaoteltu tyypillisten vapaa-ajanviettotapojen osalta kahteen ikäryhmään (18–35-vuotiaat ja 36–65-vuotiaat).

Teollisuusliiton jäsenten harrastukset iän ja sukupuolen mukaan (N=13 383)

	18–35-vuotiaat	36–65-vuotiaat
Miehet	1. Saunominen 74 % 2. Tietokoneet, tietokonepelit ja konsolipelit 73 % 3. Liikunta 72 % 4. Autot, moottoripyörät ja muut moottoriajoneuvot 57 % 5. Matkailu 49 % (n=2 251)	1. Saunominen 71 % 2. Liikunta 69 % 3. Rakentaminen ja remontointi 47 % 4. Autot, moottoripyörät ja muut moottoriajoneuvot 45 % 5. Mökkeily ja camping 44 % (n=7 717)
Naiset	1. Liikunta 75 % 2. Koti, sisustus ja ruoanlaitto 75 % 3. Lemmikit 74 % 4. Saunominen 63 % 5. Matkailu 60 % (n=774)	1. Liikunta 72 % 2. Koti, sisustus ja ruoanlaitto 66 % 3. Saunominen 59 % 3. Lemmikit 55 % 5. Lukeminen 52 % (n=2 641)

Nuorimmat 18–35-vuotiaat miehet asuvat yleisimmin yksin. He ovat muita innokkaampia tietokoneiden käyttäjiä ja tietokone- ja konsolipelien pelaajia. He harrastavat kaikkein yleisimmin erilaisten moottoriajoneuvojen tuunaamista ja räpläämistä. Ja mikä parasta, näitä kaikkia voi harrastaa itsekseen tai kavereiden kanssa. 36–65-vuotiaat miesjäsenet ovat enimmäkseen perheellisiä. Heidä taas vie muita yleisemmin rakentaminen ja remonttihanke. On osaketta, taloa ja mökkiä, ja jos omat tulevat valmiiksi, niin kaverit tarvitsevat apua.

Nuorimmat 18–35-vuotiaat naiset asuvat yleisimmin yksin tai ovat parisuhteessa. Heillä on lemmikkejä muita yleisemmin. Kiinnostuksen kohteita ovat muita yleisemmin kodin sisustus ja ruoanlaitto sekä matkailu ja valokuvaus. Liiton jäsenistä 36–65-vuotiaat naiset lukevat kaikkein innokkaimmin. Heidät löytää myös muita yleisemmin hoitamasta pihoja ja puutarhoja tai metsästä poimimasta sieniä ja marjoja.

4. Ihmettelyn miten voi jaksaa

Jäsentutkimuksesta selviää, että useimmilla teollisuusliittolaisilla ei ole mitään hätää. Työt maittavat ja elämä jaksaa kantaa. Osalle jaksamista koettelevat työn ja toimeentulon epävarmuus. Sinnittelemään joutuvat ne, jotka lisäksi kamppailevat sairauden tai läheisten ongelmien kanssa. Jaksaminen ei näin ollen tarkoita kaikille samaa.

ARKI SUJUU JA TYÖ MAITTA

Jäsentutkimuksessa selvitettiin, mikä auttaa liiton miehiä ja naisia jaksamaan. Vastauksissa kerrotaan itselle rakkaista asioista. Ystävät, perhe ja puoliso auttavat jaksamaan, lapset ja lapsenlapset tuovat valoa elämään. Stressi ja väsymys purkautuvat liikunnalla, luonnossa ja lemmikkien kanssa.

Jaksamisen ja voimaantumisen resepti on kullakin omansa. Elämän mukavat asiat kannattelevat päivästä, viikosta ja kuukaudesta toiseen. Nelikymppinen naisjäsen kiteyttää voimanlähteenään olevan "sopivan viileä ilma, omat koirat, puolison halaus, tilipäivä, hyvä itsetehty ruoka" (N 1975 puu). Viisikymppinen miesjäsen toteaa, että "nukun hyvin, että jaksaa työelämässä, ja ulkoilen, että jaksaa vielä vapaa ajalla (M 1967 tekno). Seuraavaan sanapilveen on poimittu yleisimmät asiat 4 906 jäsenen vastauksesta.

Monia auttaa myönteinen asenne tekemiseen ja ylipäättään olemiseen. Elämästä löytyy aina mukavia kiinnekohtia, vaikka jotkut asiat hiertäisivätkin. Metallialalla työskentelevä kolmikymppinen isä kertoo: "Perhe ja lapset. Vuorokaverit ja huumorin heitto töissä. Tietenkin ajatus siitä, että haluan pitää kiinni siitä, mitä olen jo saavuttanut. Arjessa jaksaminen on vähän niin ja näin sairauden ja väsymyksen vuoksi" (M 1987 tekno).

Jotkut työ on uuvuttanut. Jo yli 30 vuoden työuran tehnyt viisikymppinen toteaa: "Ihmettelen miten voi jaksaa" (M 1969 tekno). Hän kokee metallialan työnsä raskaaksi ja miettii, miten tulee selviämään edessä olevista 17 työvuodesta. Onneksi on loma.

Toimeentulosta ja jaksamisesta kysymällä on haluttu tietää, miten teollisuusliittolaisen arki sujuu ja miten työelämä maittaa. Tämä auttaa Teollisuusliittoa työssä jäsentensä hyväksi, sillä sosiaalipoliittiset kysymykset ovat vahvasti sidoksissa työmarkkinakysymysten kanssa. Voidaankin puhua erityisesti kaksoissidoksesta (ks. Bergholm 2015).

Marimekon kankaanpainaja Jouni Lindberg sihtaa metallipigmenttiä Helsingissä.

TULOT JA NE MENOT

Tilastokeskuksen Tulonjakotilastosta (SVT 2019) selviää, että Suomessa kaikkein pienimmät vuositulot ovat työntekijäammateissa työskentelevillä. Heidän niin sanottu mediaanitulonsa oli 24 800 euroa vuonna 2018. Tämä mediaanitulo on kaikkien duunaripalkkojen keskiluku; kun kaikki tulonsaajat asetetaan suuruusjärjestykseen tulojen mukaan, on mediaanitulo keskimmäisen tulonsaajan. Ylipäätään työläisammateissa toimivien keskiarvoa laskevat matalapalkka-alat ja määräaikaisen ja osa-aikaisen työn teettäminen.

Vuonna 2019 teollisuusliittolaisten kuukausipalkan keskiarvo on 2 800 euron tietämillä. Kuukausiansion suuruus riippuu alasta, palkkarakenteesta, työtehtävän vaativuudesta, työaikamuodosta ja työn luonteesta. Siksi teollisuusliittolaisten palkkahaitari on suuri. Matalapalkkaisimmilla aloilla kuukausiansiot jäävät 2 000 euroon. Kaikkein vaativimmissa teollisuuden ammattitehtävissä tienistit nousevat selvästi kovemmiksi, jopa yli 3 500 euron. Näistä verottaja vie omansa.

Jäsenkyselyyn vastanneet teollisuusliittolaiset kertovat, että heillä pääosin menee taloudellisesti hyvin tai kohtalaisesti. Toimeentulosta kysyttiin siten, että jokainen sai itse arvioida tilannettaan. Rahasummia ei tiedusteltu, koska kyseessä ei ollut tulo- tai velkakysely. Kuvaavampaa on, jääkö rahaa riittävästi käyttöön tai jopa säästöön, meneekö kaikki tai velkaantuuko.

Jäsenkyselyn mukaan perheellisyys vaikuttaa merkittävästi toimeentuloon. Perheellisiä kaikista vastaajista oli vajaa puolet (45 %). Tuloksista selviää, että tulot riittävät ja rahaa säästyy eniten lapsettoman parin (60 %) ja yksinasuvien (54 %) talouksissa. Lapsiperheiden ja yksinhuoltajien talouksissa raha on tiukemmalla ja säästöön jää selvästi harvemmin.

Heikoin tilanne on niissä talouksissa, joissa ei ole palkansaajia. Työttömyyden kohtaaminen tarkoittaa melkoista tulonlaskua. Ensimmäistä kertaa työttömäksi joutunut miesjäsen kertoo: "Liitonmaksuja olen maksanut aina. (...) Liiton päivärahat eivät riitä arjenpyörittämiseen, mitä en voi käsittää. Ei pysty ylläpitämään saavutettua elämän tasoa ja laatua" (M 1973 tekno). Samoin eläke, opiskelu tai pidempi sairausloma pudottavat tulotasoa selvästi. Etenkin, jos asuu yksin tai puoliso on pienituloinen.

Lämpökäsittelijä
Marko Kaakkolahti
Moventaksen tehtaalla
Jyväskylässä.

ASUMINEN ON KALLISTA

Suomalaisilla suurin menoerä on asuminen. Nuoret asuvat muita yleisemmin vuokralla. Työn ja parisuhteen vakiintuminen sekä perheellistyminen lisäävät omistus- asumista. Asuntolaina voi olla pirullinen menoerä, mutta toisaalta sillä on puolensa:

"Asuntovelallisena, pitkää työmatkaa kulkevana ovat pakolliset menot erittäin suuret. Noin kahden tonnin nettotilistä ei juurikaan jää kerrottavaa." (M 1989 kemia)

"Kun ajattelee jokaista lyhennettyä lainaerää, että se on kuin rahaa säästöön, auttaa se jakamaan." (M 1991 tekno)

Jos asuminen vie kohtuuttomasti käteen jäävistä tuloista, on mahdollista hakea Kelan yleistä asumistukea. Jäsenkyselyyn vastanneista 4,5 prosenttia kertoo saavansa sitä. Elämäntilanne, asuinpaikkakunta, talouden koko ja monet muut asiat vaikuttavat siihen, kuinka suuriksi asumiskulut nousevat. Ne myös vaikuttavat siihen, miten Kelasta saa tukea.

Työttömäksi juuri jäänyt jäsen kuvaa omakotitalossa asuvan perheensä muuttunutta tilannetta: "En saa asumistukea, kuitenkin jos asuisin vuokralla, ni saisin Kelan laskureiden mukaan noin 150 euroa tukea. Elämä on paskaa!" (M 1972 erityis).

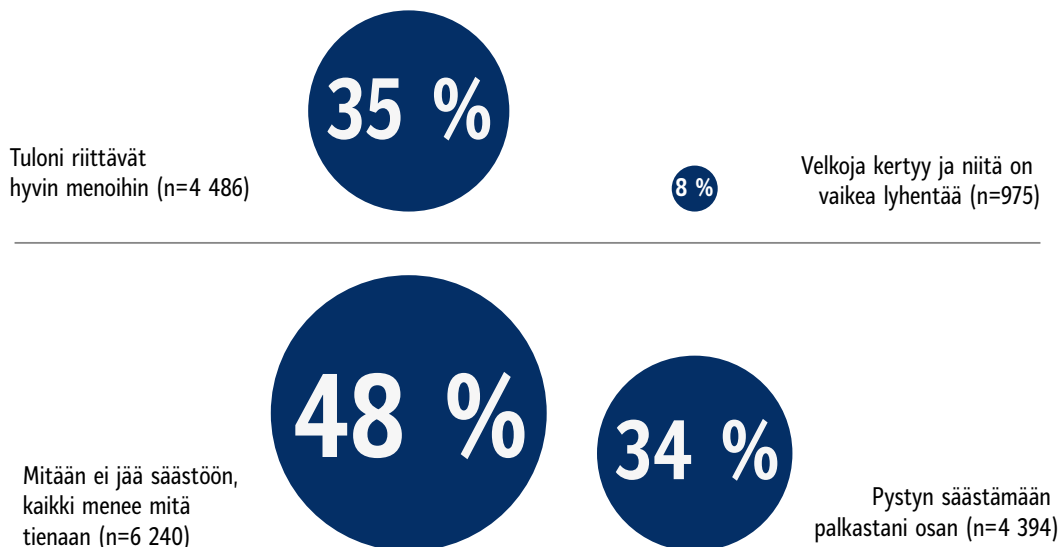
JÄÄ SÄÄSTÖÖNKIN

Kyselyyn vastanneista kolmasosa (35 %) kertoi, että ansiotulot riittävät hyvin menoihin. Niin ikään kolmannes (34 %) vastaajista toteaa, että pystyy säästämään osan palkastaan. Noin puolet on vastannut molempiin kyllä: heillä tulot riittävät ja jää säästöönkin. Vastaajista miehet (54 %) ja naiset (50 %) tulevat toimeen lähes yhtä hyvin.

Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneista huima enemmistö (92 %) teki työtä kokoaikaisesti pysyvissä työsuhteissa. Vakaa työtilanne mahdollistaa parhaiten elämän suunnittelun ja pitkäjänteisten tavoitteiden toteutuksen.

Ylipäätään hätä ei iske, kun laskut saa maksettua ajoissa, jääkaapissa on ruokaa ja muutkin kulut hoituvat. Itselle ja perheelle voi fiksusti järjestää vapaa- ja lepoaikaa. Kuten jotkut kätevät emännät, jotka eivät tee kaikkea itse:

Miten tulet taloudellisesti toimeen?

"Ulkoilu ja lasten kanssa tekeminen ovat piristäviä asioita. Joskus tingin ruuanlaitosta ja ostan valmista, siivoamisestakaan en työsuhteen aikana ole niin tarkka, sillä työpäivinä kotona olo aikaa on liian vähän, jotta sen kuluttaisi kotitöihin." (N 1991 tekno)

"Kotitöiden jakaminen koko perheen kesken. Lenkkeily. Kuntosali. Lepoa riittävästi, aina ei tarvi olla menossa." (N 1975 tekno)

Jäsenkysely kertoo, että noin puolet jäsenistä tulee taloudellisesti toimeen hyvin tai riittävästi. Osalle tuntuvat ongelmat ja hankaluudet kasautuvan. Noin kymmenesosalle toimeentulo on kamppailulaji: he joutuvat turvautumaan rahahuoliensa kanssa erilaisiin selviytymiskonsteihin.

KAIKKI MENEÄ, MITÄ TIENAA

Lähes puolet (48 %) vastanneista elää kädestä suuhun. Kaikki tienattu käytetään saman tien. Mitään ei jää säästöön. Naisjäsenillä (57 %) tämä on selvästi yleisempää kuin miesjäsenillä (45 %). Syynä ovat naisten keskimäärin pienemmät palkat, koska he työskentelevät monesti suorittavissa työtehtävissä, jotka eivät vastaa heidän koulutustaan.

Lisäksi perheellisillä naisilla suurempi perhevastuu eli vastuu kotitöistä, hoivasta ja lasten asioista (Pääkkönen 2020; Miettinen 2008). Silloin ei rahakkaampia ylitöitä tehdä, ja vuoro- ja päivystystyön tekeminen voi hankaloitua.

Vaan eipä vedetä mutkia suoriksi. Yhtä lailla isien rahat kuluvat kodin ja perheen menoihin. Elämän ruuhkavuosia elävällä kemianalan miesjäsenellä kaikki menee: "Kolmen lapsen isä, ei jää käytettäväksi yhtään ylimääräistä" (M 1986 kemia). Lapset kasvavat, ja heidän harrastuksensa ja muut tarpeensa voivat olla isokin kuluerä kuukaudessa.

Pärjääminen ei näin ollen ole aina kiinni toimeentulon tasosta. Hyvin tienaaava duunarikin voi kokea, että rahat riittävät vain juuri ja juuri. Kysymys on elintasosta, johon on tottunut ja jota haluaa ylläpitää. Joillekin työntekijöille elintason ylläpitäminen

Kokoonpanija
Ritva Tarvainen
Moventaksen tehtaalla
Jyväskylässä.

vaatii melkoista ajallista panostusta työntekoon. Se voi edellyttää ylitöiden tekemistä, urakointia, viikonlopputyötä tai sivutyötä. Lisätyöstä voi tulla pakonomaista, jotta selviäisi kaikista menoeristä. Kuitenkin kun työpäivät venyvät, voi väsyä ja uupua pahastikin.

Elintason ylläpitämisen kohdalla voi silti "aatella ite", Kuten Jope Ruonansuu filosofoi: "Pelasta ittes ja elämäs site/ Et aattelet kaiken järjellä ite". Mitä jos tinkisi piirun verran ja antaisi enemmän aikaa itselle, perheelle ja lepoon. Näinhän tekivät edellä siteeratut kätevät emännät. On selvä, että totutusta ei haluaisi tinkiä.

SINNITTELYÄ VÄHÄLLÄ TAI VELAKSI

"Ei ne suuret tulot, vaan pienet menot, sillä periaatteella menty, ja mentävä", toteaa vanhempi naisjäsen (N 1959 puu). Elintaso sopeuttaminen tuloihin voi olla tosi vaikeaa, jos on pienituloisen. Monet liittolaiset sinnittelevät:

"Ostamalla kaupasta alennustuotteita ja suunnitteleamalla etukäteen ruokalistan." (N 1978 erityis)

"Saan palkkaa, jolla pystyn maksamaan elämiseni, vaikkakin palkka riittää vaan pakollisiin menoihin." (N 1970 tekno)

"Häidin tuskin selviän. Punaisella mennään." (N 1976 erityis)

Kun paukkuu punaiselle, silloin eletään tavalla tai toisella velaksi. Jäsenkyselyyn vastanneista 5,5 prosenttia joutuu lainaamaan ja elämään velkarahalla. Kaikkiaan 6 prosenttia on menettänyt luottotietonsa. Asiakastiedon maksuhäiriörekisteri kertoo, että suomalaisista yli 18-vuotiaista peräti 8,5 prosentilla on maksuhäiriömerkintä (ks. Asiakastieto 2020).

Velkaantuneet jäsenet kertovat tilanteestaan: "Parasta olisi, jos velkajärjestely olisi luottotiedottomalle helpompi. Keveintäsi omaa jaksamista" (N 1979 kemia) ja "Kesälä, kun ulosotto loppuu, pääsen kipuamaan köyhyysrajan yläpuolelle" (M 1984 tekno).

Kaikki pienituloiset eivät saa Kelan toimeentulotukea tai asumistukea. Tämä johtuu siitä, ettei kaikkia menoja lasketa kuluiksi. Ulosottokulut kuitenkin huomioidaan perustoimeentulotukea myönnettäessä.

PIENITULOISUUS

Tilastokeskus määrittelee vuosittain pienituloisuusrajan talouden koon perusteella. Esimerkiksi vuonna 2017 yhden hengen talouden pienituloisuusraja oli noin 15 000 euroa vuodessa, yhden lapsen yksinhuoltajatalouden vajaat 19 000 euroa vuodessa ja kahden aikuisen talouden vajaat 22 000 euroa vuodessa (SVT 2019).

Vuonna 2019 Suomessa oli pienituloisia 669 000 (koko väestöstä 12,3 %), joten pienituloisten määrä on kasvanut vuodessa 29 000 hengellä (SVT: Findikaattori 2020). Suomalaisten pienituloisuuteen vaikuttaa Tilastokeskuksen mukaan ammattialan lisäksi ikä ja elämänvaihe. Eniten pienituloisia on 18–24-vuotiaissa ja yli 75-vuotiaissa.

Heikki Hiilamo kiteyttää pienituloisuuden tarkoittavan euromäärien lisäksi muitakin. Nimittäin sitä, että pienituloiselle "pienikin muutos parempaan tai huonompaan on todella merkityksellinen, jopa ratkaiseva". (Ks. Heikkinen 2019.) Tämä professori Hiilamon ajatus on totinen tosi. Jos joutuu hankkimaan uudet talvikengät rikkinäisten tilalle, pienituloiselle nousee kylmä hiki:

"Välillä stressaa, jos joutuu siirtämään jonkin laskun maksamista tai tulee isompia menoja. Olemme molemmat silmälasipäitä. Tyttäreille hankin juuri lasit. Omia paikkaillaan liimalla..." (N 1966 erityis)

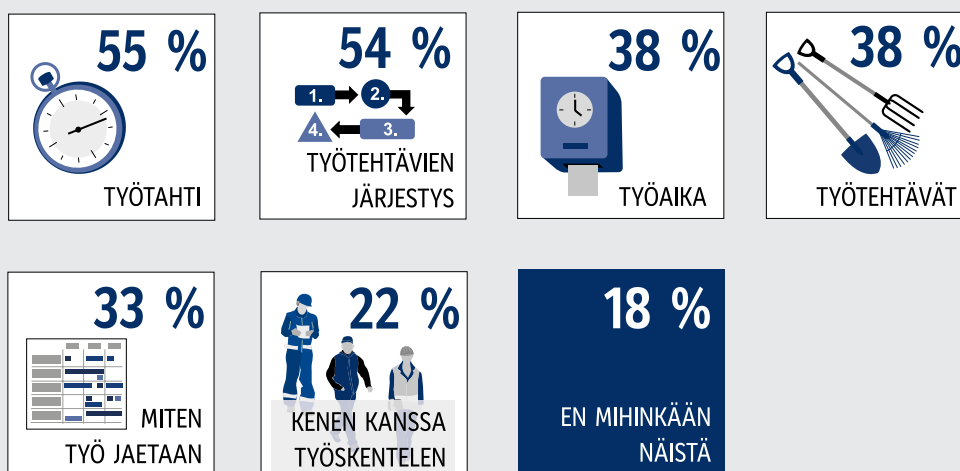
"Päätös elää tulojen mukaan eli todella vaatimattomasti. Toivoa, ettei mitään yllättävää satu." (N 1963 tekno)

Juuri tämä on olennaista, kun puhutaan pienituloisuudesta: liikkumavaraa ei taloudellisten resurssien osalta ole senttiäkään. Toivo huolettomammasta arjesta ei kaihilla toteudu: "Selviäisin paremmin, jos edes joskus olisi ylimääräistä rahaa. Jatkuva niukkuus ahdistaa" (M 1971 tekno).

Teollisuusliiton jäsenkyselystä selviää, että työttömyys, osa-aikainen ja määräaikainen työ lisäävät pienituloisuutta ja riskiä toimeentulo-ongelmiin. Nuoremmilla 18–35-vuotiailla on enemmän rahavaikeuksia kuin vanhemmilla jäsenillä.

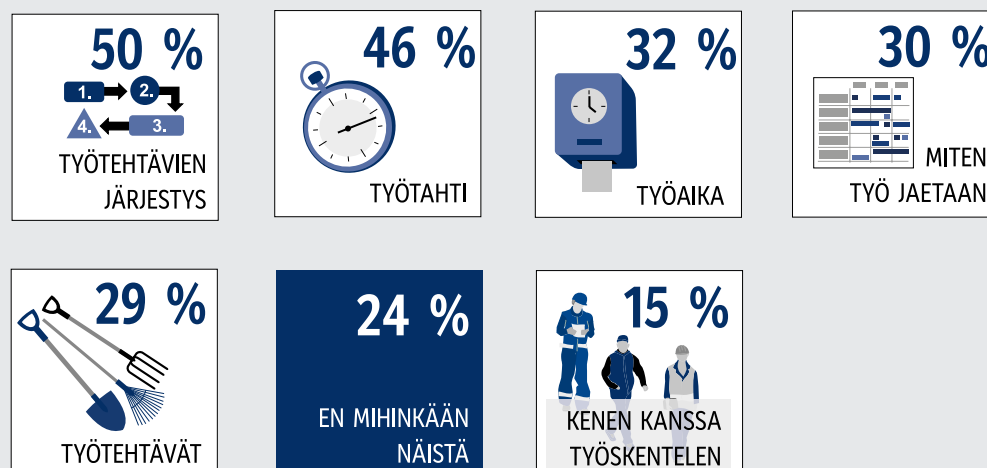
Mihin työntekoasi koskeviin asioihin voi vaikuttaa (N=11 032)

Miehet
(n=8 457)

Osalle duunareista työnteko ja työporukka ovat henkireikiä. Viisikymppiset miesjäsenet kertovat: "Minulla on ollut tuuria päästä hyvään työporukkaan, töihin on mukava tulla" (M 1963 tekno) ja "Työni on sellaista, jossa koen olevani hyvä ja saan arvostusta" (M 1969 tekno).

Naiset
(n=2 575)

Työ voi siten palkita monella tavalla. Lisäksi voimia antaa myös tunne siitä, että voi itse vaikuttaa työnsä sisältöihin ja tekemiseen. Naiset kokevat voivansa vaikuttaa työntekoonsa selvästi miehiä vähemmän. Tämä johtuu koulutuksesta, työtehtävästä, työn arvostuksesta ja monesta muusta asiasta.

Mika Wallenius
Marimekon
kangaspainossa
Helsingissä.

PAKKO JAKSAA, MAKSAA JA NAURAA

Monelle duunarille arjessa jaksaminen on pakko, jotta toimeentulon lisäksi säilyttää itsetuntonsa. Tietty työväenluokkainen pärjäämispuhe nousee esiin jäsenkyselyyn osallistuneiden vastauksista. Usea sanoo selviävänsä, koska "luonne on kova" tai on vaan pakko.

Työväenluokalle työnteko tarkoittaa säällisyyttä ja kunnollisuutta, omillaan toimeen tuloa. Silloin ei ole vara itkeskellä turhista:

"On vaan jaksettava ja selviydyttävä." (M 1978 kemia)

"Ei ole muutakaan vaihtoehtoa kuin pakko." (N 1985 erityis)

"Se on vaan pakko selvitä." (M 1973 tekno)

"Köyhän on pakko jaksaa, vaikkei jaksaiskaan." (M 1973 puu)

Pakon syy on raha. Tämän hyväksymisessä auttaa suhteellisuudentaju: "Eletty elämä. Ei tule maailmanloppua, jos kynsi katkeaa" (N 1970 tekno).

Työväenluokalla ei ole vaihtoehtoja. Parempaa ei juuri ole tiedossa, ellei lottovoitto iske kohdalle. Omillaan selviämisen pakko liittyy pelkoon työn menettämisestä. Kolmikymppinen jäsen toteaa: "En vaan halua olla työtön, se motivoi minua jatkaamaan" (N 1985 kemia). Työttömäksi jääminen vie toimeentulon lisäksi työyhteisön sekä pahimmassa tapauksessa itsekunnioituksen.

Työväenluokkaiseen tapaan jotkut hakevat apua jaksamiseensa perinteisesti: "Kaverit ja kalja" (N 1982 erityis) ja "Jaloviina ja ymmärtävä muija" (M 1974 puu). Sellainen hetken unohtus. Oikeasti työväki saa supervoimia "kovasta" tai "rankasta" huumorista.

Työväenluokkaiseen mustaan huumoriin turvaudutaan "koska muuta ei voi" (N 1978 erityis) tai "kun itku ei tunnu auttavan" (M 1969 kemia). On voimaannuttavaa sanoa nasevasti, sillä tyyli on taitolaji. On vapauttavaa nauraa porukalla herrojen metkuille, eliitille, pöljälle politiikalle, työpaikan sattumuksille ja arjen karuudelle. Työporukassa huumori voi kukkia, jollei se kännny itsen päin.

SUKUPOLVIEN KYSYMYS

Elämä voi vuosien mittaan voi koetella. Aika yllättäen ja lujasti iskevät avioero, läheisen kuolema, vakava sairaus tai työttömyys. Ongelmia voi alkaa kiertyä juuri näistä syistä, etenkin, jos tilanne pitkittyy. Monesti nämä elämää hankaloittavat asiat kasautuvat yhdelle ihmiselle tai perheelle. Tämä tarkoittaa sitä, että on kohtuuttomasti vaikeuksia pärjätä.

Kasautuminen voi tarkoittaa myös sitä, että 1990-luvun alun "lama-ajan lapset" kokivat talouden romahduksen ja sen seuraukset. Niitä kokemuksia he kantavat mukanaan. Kasautuminen voi olla myös ylisukupolvista. Tällä tarkoitetaan sitä, että hyväosaisuus ja huono-osaisuus ikään kuin periytyvät vanhemmilta lapsille. Tällöin elämänkulkuun vaikuttavat yhteiskunnan rakenteelliset tekijät, jotka tuottavat hyvinvointia tai pahoinvointia.

Vaikeudet vetävät mielen matalaksi. Jotkut kolmikymppiset teollisuusliittolaiset kertovat suoraan, että elämä ei kaikilla ole kunnossa: "Selviän huonosti. En jaksa" (M 1987 tekno), "En oikein tiedä selviänkö pidemmän päälle" (N 1995 puu) ja "Hädin tuskin selviän, ilotonta rutiinia" (M 1992 kemia). Lohdutonta.

Toisaalta juuri nuoremmat jäsenet myös kertovat, että ovat hakeneet ja saaneet apua tilanteensa mielenterveyspalveluista. Kemiallista toppatakkia ei juurikaan tarvita, kun saatavilla on "Terapia ja punk rock!" (M 1980 kemia) ja "Psykoteraapia ja äiti" (N 1996 erityis). On hieno huomata, että valoa on näkyvissä!

Sukupolvien välillä on muitakin eroja. On tiedossa, että nykyiset työikäiset eivät välttämättä saavuta samaa elintasoja kuin vanhempansa. Näin ollen toive siitä, että jälkikasvulla asiat olisivat paremmin, ei välttämättä toteudu. Oikeastaan vain perintö voi kohentaa taloustilanteen: "Omalla työlläni tämä ei olisi ollut mahdollista" (N 1966 erityis).

Monella työikäisellä voivat taloudelliset paineet hellittää, jos kulut jaetaan oman perheen kesken. Silloin ei joko haeta tai saada apua hyvinvointivaltion tukiverkoista. Nuorimmat kertovat läheisten tuesta: "perheestä, joka tsemppaa ja tukee taloudellisesti minua ja tyttöystävääni" (M 1996 kemia) ja "Jouduin perheeltä pyytämään rahaa, jotta sain vuokra-asunnon takuut maksettua" (M 1987 erityis).

Erilaisten yhteiskunnan tukitoimien tarkoituksena on taata hyvä elämä mahdollisimman monelle. Perinteisesti on pyritty tasaamaan tuloeroja verotuksen ja tulonsiirtojen avulla. Läheisten apuun turvautuminen kertoo tarinaansa siitä, että suomalainen hyvinvointivaltio on mennyt rikki. Asenteet ovat koventuneet ja eriarvoisuus lisääntynyt, kun liian monen on koetettava pärjätä omillaan tai läheistensä tuella.

VAHVASTI TYÖVÄENLUOKKAA

Sosioekonominen asema ja yhteiskuntaluokkaan samastuminen kulkevat käsi kädessä jäsentutkimuksessakin. Sosioekonominen asema tarkoittaa ihmisen hankkimia "hyvinvoinnin aineellisia voimavaroja" sekä tähän tarvittuja edellytyksiä (THL 2019). Eli suomeksi: ammattiasemaa ja tulotasoa, joiden arvostus riippuu koulutustasosta ja työmarkkina-asemasta.

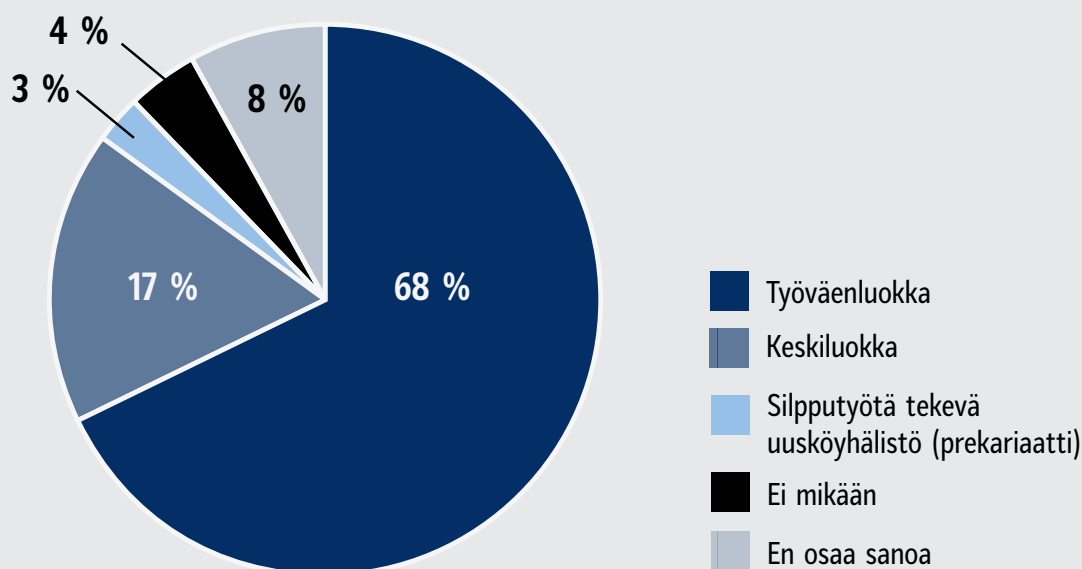
Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneet (N=13 421) kokevat sosioekonomiselta asemaltaan olevansa työväestöä: 68 prosenttia samastuu työväenluokkaan. Yleisimmin työväenluokkaan kokevat kuuluvansa teollisuudessa työskentelevät. Ikä ja työsuhteen vakaus näyttävät vaikuttavan: mitä pidempi työsuhde, sitä vahvemmin tuntee olevansa työväenluokkaa.

Vastanneista reilu kuudennes (17 %) samastuu keskiluokkaan. Ja näinhän tämä menee: mitä korkeammin on koulutettu tai mitä paremmin tienaa, sitä enemmän samastuu keskiluokkaan.

Työväenluokkaisen me-tunteen ytimenä on kova ja sitkeä työnteko. Kun teollisuusliittolainen jää työttömäksi tai työsuhteet ovat lyhyitä tai uusia, luokkatunne heikenee. Erityisesti työttömät eivät osaa sanoa mihin yhteiskuntaluokkaan kuuluvat tai samastuvat silpputyötä tekevään usköyhälistöön eli prekariaattiin.

Luokkakysymyksistä ja yhteiskunnallisesta kiinnostuksesta kerrotaan tarkemmin tämän jäsentutkimuksen viimeisessä "Tavallisen työntekijän mielipiteellä on väliä" -luvussa.

Yhteiskuntaluokkaan samastuminen (N=13 421)

5. Elämäni on nyt täällä, missä viihdyn ja olen

Jäsentutkimuksesta selviää jäsenten nykyinen kotikunta ja työskentelypaikkakunta sekä muuttohalukkuus. Halu jäädä kotiseudulle tai muuttaa on vahvasti kiinnittynyt alueisiin ja asuinpaikkoihin. Siihen, mikä niissä kutakin miellyttää ja harmittaa sekä minkälaisia eroja alueellisesti löytyy. Liikkuvuuden ja muuttamisen ohella on yhtä olennaista selvittää, miksi ihmiset haluavat jäädä paikoilleen.

Metsuri
Tarmo Kyllönen
harvennustyössä
Parikkalassa.

KOTISEUTU ON RAKAS

Jäsenkyselyn tuloksista nousee esiin se, että osa vastanneista jäsenistä (N= 13 366) tuntee suurta kotiseuturakkautta. Kiintymys voi kohdistua maakuntaan, kotikuntaan, kylään tai kotitaloon. Kukin kokee kiinnittymisensä tavallaan. Asuinalue tuntuu eniten omalta, kun työtä ja koulutusta on saatavana ja sosiaalinen verkosto toimii tukena itselle ja perheelle.

Timo Aron muuttoliiketutkimusten mukaan suomalaisista enemmistö jää asumaan kotiseudulle (ks. MDI Tietopalvelu 2020). Noin puolella suomalaisista kotipaikkakunta on se, jossa on syntynyt. Kiinnittyminen kotiseudulle on ollut vahvinta maakunnista Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla. Tästä on viitteitä myös Teollisuusliiton jäsenkyselyssä, jossa tiedusteltiin, mikä estää sinua muuttamasta muualle. Vastauksia avokysymykseen saatiin 1 157 jäseneltä.

Uudellamaalla koko ikänsä asuneet teollisuusliittolaiset kertovat: "Täällä olen kasvanut lapsesta asti, enkä osaisi kuvitella asuvani muualla" (N 1994 kemia) ja "Olen koko elämäni asunut samalla paikkakunnalla ja aion pysyä loppuelämäni täällä" (M 1992 kemia). Kotiseutu on toki rakas muillekin. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa asuva tietää haluavansa "asua synnyinseudullaan" (N 1989 erityis). Savon syvyyksissä asuva puolestaan piirtää elämänkaarensa muutamalla sanalla: "Täällä syntynyt, tänne kuolen" (M 1965 erityis).

Tutkimusten mukaan asuinpaikkaan kiinnittyminen on tyypillistä työväenluokalle ja maanviljelijöille (Berg ym. 2018). Teollisuusliittolaiset pitää paikoillaan omistus-asunto, oma ja puolison työ, lasten koulut ja kotipaikkakunnan palvelut. Maajussin morsian kertoo, että "mies ei jätä maataloutta, joten olemme sidottuja paikkakuntaan" (N 1979 tekno). Monet haluavat olla lähellä vanhempiaan tai lapsenlapsiaan. Osa vastaajista kertoo myös hoitavansa läheisiään. Usealla on myös metsää tai viljelysmaata, josta saa osan toimeentulostaan. (Ks. Liitteet: Teollisuusliiton jäsenten kotiseudut 2019.)

Syyt kotiseudulle jäämiseen tai uudelle seudulle kiinnittymiseen ovat tietenkin yksilöllisiä. On vetäviä ja alueelle kiinnittäviä syitä, joista tavallisimmat liittyvät omistus-

Johanna Mäkinen tarkastaa kangasta Marimekon tehtaalla Helsingissä.

asumiseen, työhön ja sosiaaliseen verkostoon. Muualle lähtemiseen ei ole syytä, jos asiat ovat kunnossa ja viihtyy kotipaikallaan.

Esimerkiksi ahvenanmaalaiset duunarit toteavat: "Trivs där jag bor" (M 1956 tekno) ja "Jag trivs där jag är" (M 1992 kemia). Tyytyväisyyden voi lukea myös tämän viidennen luvun otsikosta, jossa viisikymppinen stadilainen toteaa tyhjentävästi: "Elämäni on nyt täällä missä viihdyn ja olen. En nyt ainakaan muualle halua" (M 1965 erityis).

JUUREVUUS MUUTAKIN KUIN JUURILEIPÄÄ

Vaan mikä onkaan se viihtymisen resepti. Ainakin ne juuret, jotka antavat voimaa ja pitävät paikoillaan. Jäsenkyselyn vastauksissa kerrotaan monella tavoin juurevuudesta. Se tarkoittaa pysyvyyttä ja vahvaa kiintymistä. Sitä, että kasvaa kiinni tiettyyn alueeseen, paikkakuntaan, kylään tai taloon. Pysyvimmillään se on suvun ja perheen paikka, jonne synnyttään, jossa asutaan ja tehdään töitä sukupolvesta toiseen.

Esimerkiksi Satakunnassa asuva kolmekymppinen tietää paikkansa: "Synnyinpaikka on aina se, missä asun pysyvästi" (M 1994 puu). Karhulinnaa ei jätetä! Yhtä lailla Savossa asuvat tunnustavat kiintymyksensä: "Asun samalla paikalla jo kolmannessa polvessa, en usko, että täältä osaisi pois lähteä" (M 1987 kemia) ja "Olen kiintynyt kotikylääni" (N 1971 tekno). Halua tai tarvetta lähteä muualle ei ole.

Kokemus juurtumisesta jonnekin voi olla vahva, ollaan sitten lappilaisia, pohjalaisia tai karjalaisia. Tällöin oma identiteetti muodostuu murteen ja tapojenkin osalta osin paikalliseksi. Juurevuus, me-tunne ja kuuluminen johonkin on parhaimmillaan erittäin hieno asia.

Syystä tai toisesta mukava me-tunne voi kääntyä ikäväksi nurkkakuntaisuudeksi. Ajattelutapa voi johtaa vieraan pelkoon, jolloin kaikki lähiporukasta poikkeava on outoa. Vieras on paitsi pelottavaa myös vieroksuttavaa. Pahimmillaan kyse voi olla ja arjen rasismista, jota ennakkoluulot ruokkivat.

Tomasz Dojke valmistaa maalipensseleit^ä Sokevan tehtaalla Vantaalla.

JUURETTOMUUDEN PELKO

Kotiseurakkaus tarkoittaa pysyvyyttä ja luo turvallisuutta. Oli ikä mikä tahansa, moni jäsenkyselyyn vastannut kertoo saman kuin nuori metallialan työntekijä: "Ei kiinnosta muuttaa tutusta paikasta mihinkään" (M 1985 tekno). Kotipaikkakunnan vaihtamista estävät "pelko muuttaa ns. tyhjän päälle eri paikkakunnalle ilman sosiaalista verkostoa" (N 1999 tekno) ja tunne siitä, että "outoon ei hypätä" (M 1960 tekno).

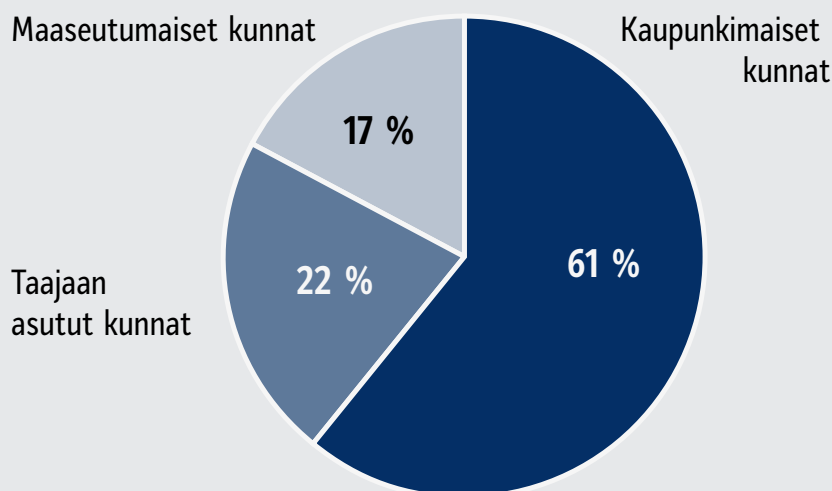
Juurevuuden vastakohtana olevaa juurettomuutta pidetään kielteisenä asiana: "Koti on koti, juurettomat muuttaa koko ajan, ketkä ei välitä mistään mitään" (M 1984 kemia). Juurettomuus merkitsee sitä, ettei ole kiinnittynyt aloilleen. Juurettomaksi itsensä tunteva ei voi todeta kuten nämä teollisuusliittolaiset, että "olen kiintynyt kotikylääni" (N 1971 tekno) ja että "omassa kodissa, tutulla paikkakunnalla on mukava ja helppo asua" (N 1959 erityis).

Juurettomuus haiskahtaakin joltakin epäilyttävältä, köyhyydeltä ja kurjuudelta, kiertolaiselämältä ja mieron tieltä. Kyse voi olla muustakin. Nimittäin pelosta ja silkasta muutosvastaisuudesta. Tottumuksesta pysytään huonossa avioliitossa tai kurjassa työpaikassa. Valittamaankin totutaan, kun ei muutakaan ilmene tai ei jaksaa ajatella vaihtoehtoja. Joku vastanneista toteaa, että poislähtemisen syynä on "laiskuus" (M 1991 tekno).

Monilla voi herätä tunne siitä, ettei ole oikeassa paikassa tekemässä oikeita asioita. Silloin voi nousta tarve nostaa kytkintä ja vaihtaa maisemaa. Muutokset jännittävät, tuottavat uudessa tilanteessa epävarmuutta ja rahaakin voi palaa turhan paljon.

Levottomuus voi liittyä nuoruuteen tai elämän murroskohtiin, jolloin etsitään uusia ratkaisuja. Elämänvaiheet vaikuttavat ratkaisuihin, kuten pohjoisessa asuva toteaa: "Olen reissuni käynyt nuorempana, nyt olen pysyvästi lapsuudenkodissani täällä Lapissa" (M 1964 erityis).

Minkäläisessä kunnassa asutaan (N=13 366)

KUNTIA ON KOLMEA SORTTIA

1. Kaupunkimainen kunta:

Taajamissa asuu vähintään 90 prosenttia kunnan väestöstä tai kunnan suurimmassa taajamassa asuu vähintään 15 000 kuntalaista.

2. Taajaan asuttu kunta:

Taajamissa asuu 60–89 prosenttia kunnan väestöstä tai kunnan suurimmassa taajamassa asuu 4 000–14 999 kuntalaista.

3. Maaseutumainen kunta:

Kaikki muut kunnat, joissa vähemmän väkeä taajamissa kuin kahdessa edellisessä.

(Ks. Tilastokeskus 2020.)

Tämä malli on eräänlainen karvalakkimalli, kuitenkin riittävä tässä. Jäsenkyselyyn vastanneista teollisuusliittolaisista yli puolet (61 %) asuu kaupungeissa. Viidennes (22 %) taajaan asutuissa kunnissa ja reilu kuudesosa (17 %) maaseutumaisissa kunnissa.

Suomen ympäristökeskuksen mukaan Suomen asuinalueista voidaan erottaa kaupungeissa ydin ja ulompi kaupunkialue sekä kaupungin kehysalue, jonka ulkopuolella on maaseutua. Maaseudulla on paikalliskeskuksia, kuten pikkukaupunkeja ja suurempia kirkonkylä. Maaseutu voi olla ydinmaaseutua ja kaupungin lähellä olevaa maaseutua, joissa asuu väkeä tiheämmin. Harvaan asutulla maaseudulla on enimmäkseen metsää ja vesistöä. (Ks. Helminen ym. 2018.)

KAUPUNGIT JA MAASEUTU

Asuinmaakunnan ja -alueen lisäksi on jäsenkyselyn vastauksissa (N=13 366) havaittavissa kahdenlaista muuta jakolinjaa, joiden avulla teollisuusliittolaiset hahmottavat olemistaan, valintojaan ja tekemistään. Ensimmäinen, vahvempi jakolinja menee kaupungin ja maaseudun välillä.

Aika selvästi ollaan joko kaupunkilaisia tai maalaisia. Ja ylpeitä siitä. Taajamaa ei mielletä kuntatyyppiä, siksi voidaankin puhua pikkukaupungeista ja kirkonkylistä. Kaupungeista kolme on ylitse muiden:

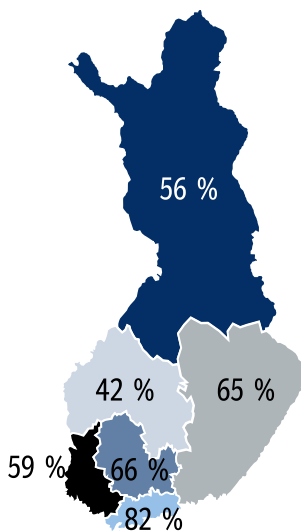
Stadin ihanuudesta ollaan tietoisia: "En halua asua muualla kuin Helsingissä" (N 1960 erityis), "Helsingissä kaikki on lähellä ja olen koko ikäni asunut Hesassa" (M 1975 tekno) ja "Stadissa on hyvä asua" (M 1965 tekno).

Pirkanmaalta kajahtaa rakkaudentunnustus: "Tampere on Suomen paras kaupunki. Täältä ei ihminen halua pois" (N 1991 erityis), "Viihdyn Tampereella, en halua asua muualla" (M tekno 1976), "Tampere teollisuuskaupunki, täältä ei vaan voi lähteä mihinkään, kun alan hommia ajattelee" (M 1983 tekno).

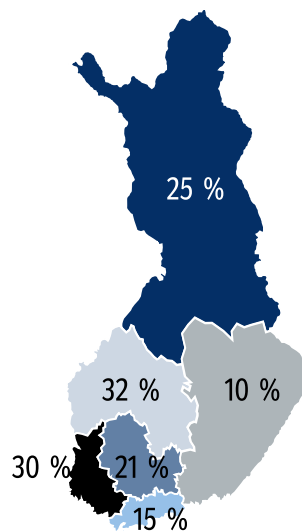
Varsinais-Suomessa tiedetään, missä Aura virtaa ja ravitsee: "Turust ikinä pois" (M 1963 kemia), "Tahdon asua nykyisessä kaupungissa, uusi omistusasunto" (N 1994 erityis) ja "Turku yksi maailman parhaita paikasta asua. Ei kannatta lähteä pois edes, vaikka kuolisi nälkään" (M 1969 erityis).

Teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneet sijoittuvat asumaan erilaisiin kuntiin näin:

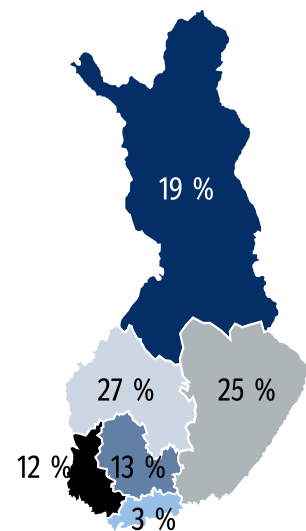
1. Kaupunkimaiset kunnat

2. Taajaan asutut kunnat

3. Maaseutumaiset kunnat

Tarkastaja
Hannu Mehtovuori
Moventaksen tehtaalla
Jyväskylässä.

Kiinnittyminen suurempiin kaupunkeihin on vahva. Helsingissä asuva toteaa, että "haluaa asua kaupungissa, missä on elämää" (N 1964 kemia). Tampereella asuva kertoo viihtyvänsä "nykyisessä asuinpaikassani enkä halua asua ainakaan pienellä paikkakunnalla" (M 1979 tekno). Turkuun kotiutunut sanoo, ettei "pystyisi muuttamaan takaisin pienempään kaupunkiin" (M 1996 tekno).

Jäsenkyselyn mukaan yleisimmin teollisuusliittolainen asuu kaupungissa Helsingissä ja Uudellamaalla. Maaseudulla puolestaan asutaan eniten Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Savossa, Kanta-Hämeessä ja Karjalassa.

Jos kaupunkilaisuus istuu tiukassa, vastaavasti ollaan maalaisia henkeen ja vereen. Monet teollisuusliittolaiset tietävät tasan tarkkaan, miksi haluavat asua maaseudulla. Monet ovat kiinnittyneitä omaan kotitilaan, joka tarjoaa sivutoimeentulon tai on muuten henkisesti tärkeä itselle.

Perustelut maalla asumiselle eivät enempiä selityksiä kaipaa:

"En viihdy kaupungissa. Kerrostalo- ja rivitaloasunnossa ei tekemistä, jota kaipaan koko ajan." (M 1967 puu)

"En halua muuttaa pois metsän keskeltä." (M 1982 tekno)

"Pidän maaseudun rauhasta." (N 1971 puu)

"Olen asunut maalla melkein aina. En osaa kaupunkiin muuttaa." (M 1981 puu)

"Maalla on mukavaa." (N 1980 tekno)

Maaseudulla asuvat teollisuusliiton jäsenkyselyyn vastanneet ovat vanhempia kuin kaupungissa asuvat. Maalla asuvien koulutustaso hieman muita matalampi, kuudesosalla ei ole ammatillista koulutusta. Tämä voi liittyä myös ikään, sillä töitä on riittänyt ilman ammattitutkintoakin.

Suvi Peltola
käsittelee sorvattua
viilua Mahoganyn
tehtaalla Lohjalla.

Maaseudulla asuvilla tulot jäävät kaupunkilaisia pienemmiksi, joten ei pystytä säästämään, vaan rahat menevät kuluihin. Kaupunkilaiset puolestaan saavat useammin asumistukea, mikä liittyy asumisen kalleuteen. Merkittävin ero maaseudun ja isompien kaupunkien välillä on työpaikkojen koko.

Jäsenkyselyyn vastanneiden (N=10 989) työ- ja kotipaikkatiedot kertovat, että työpaikkojen koon ja kuntatyyppin välillä on yhteys. Kaupungeissa asuvat jäsenet työskentelevät yleisimmin (38 %) kaikkein suurimmissa työpaikoissa. Sen sijaan maaseudulla asuvien työt tehdään tyypillisimmin pienissä (35 %) tai keskisuurissa (42 %) työpaikoissa.

Virallinen jaottelu erilaisiin kuntatyyppeihin on monisyinen. Jotkut kaupungit voivat paikoin olla kovin maaseutumaisia mutta silti kaupunkeja. Esimerkiksi Tampereen kaupungin alue on laaja ja pääosin harvaan asuttua maaseutua, sanoisi turkulainen. Tilastokeskus luokittelee sen kaupunkimaiseksi kunnaksi asuintaajamien tiheyden perusteella, joten nenilleen saisi turkulainen. Kuntaliitokset ovat muuttaneet kuntakokoa ja väestömääriä.

Työpaikkojen koko ja kuntatyytit

Jäsenkyselyyn vastanneet työskentelevät...	Kaupunkimaiset kunnat (n=6 645)	Taajaan asutut kunnat (n=2 481)	Maaseutumaiset kunnat (n=1 863)
Pieneissä työpaikoissa (alle 50 henkeä)	27 %	28 %	35 %
Keskisuurissa työpaikoissa (50-249 henkeä)	35 %	41 %	42 %
Suurissa työpaikoissa (yli 250 henkeä)	38 %	31 %	24 %

Linja-asentaja
Jani Rajala
Orionin lääketehaalla
Turussa.

ITÄ-LÄNSI-OTTELU MENEILLÄÄN

Toinen jakolinja leikkaa maan vinosti kahtia länteen ja itään. Tämä raja on monesta tuttu. Se on imelän ja happaman raja sekä murreraja, joka jakaa saunojat vihtojiin ja vastojiin. Se on tutkimusten mukaan myös terveysraja, sillä idässä perimä altistaa esimerkiksi sepelvaltimotautiin ja mielenterveysongelmiin yleisemmin kuin lännessä (ks. Puttonen 2015). Tämä raja on myös väestön muuttoraja 2020-luvulla; muuttamisesta tarkemmin jäsentutkimuksen kuudennessa luvussa.

Etelä ja länsi mielletään omaksi alueekseen, jossa suurimpana kasvukeskuksena hohtelee pääkaupunkiseutu. Siellä ei erityisemmin katsella rajan taa pohjoiseen tai kaivata itään. Ei, jollei itsellä ole paluumuutto mielessä ja halu vaihtaa farkut verkkarihousuun. Tai sitten citymaalainen elämäntapa. Citymaalainen asuu sekä kaupungissa että maalla, ja joskus nämä asuinpaikat voivat olla kovinkin etäällä toisistaan.

Pohjoinen ja itä taas kuuluvat luonnonvarojen hallintapiiriin kultakaivoksineen ja vihreine kultineen. Suurimmat etelän ja lännen kasvukeskukset saavat pohjoisen ja itäisen Suomen väeltä tuomionsa: eipä juuri kiinnosta. Joten vaikka joutuisi laulamaan nälkämaanlaulua, kun työtä ja toimeentuloa ei löydy, pois ei lähdetä mielellään.

Esimerkiksi Kainuussa asuva toteaa haluttomuuden muuttoon napakasti näin: "Isossa kaupungissa ei viihdy" (M tekno 1996). Pohjois-Karjalassa asuvat ajattelevat samoin: "Etelä-Suomeen en suostu muuttamaan milloinkaan. En voi sietää" (M 1969 tekno) ja "Asun parhaassa paikassa maailmassa!" (M 1979 puu). Samaa mieltä on Keski-Suomessa asuva: "Pääkaupunkiseudulle en lähtisi." (N 1967 puu).

Myös Lapissa asuvat tietävät varmasti, että ei "haluta asua ruuhka-Suomessa" (M 1973 tekno). Muut kertovat tarkemmin miksi haluavat jäädä: "Lapin luonto ja lyhyt matka tunturilappiin" (N 1990 tekno), "Paikan rauhallisuus" (M 1964 erityis) ja "Omistan peltoa ja metsää asuinpaikkani läheltä" (N 1988 tekno).

Metsuri
Tarmo Kyllönen
harvennustyössä
Parikkalassa.

TULEVAISUUS JA HUOLENAIHEET

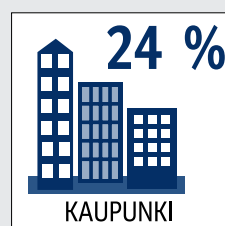
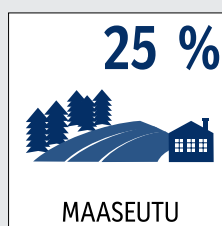
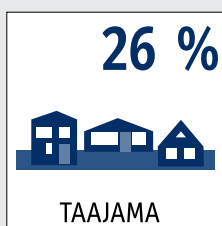
Jäsenkyselyssä tiedusteltiin tulevaisuuteen liittyviä huolia ja murheita kaksivaiheisella kysymyksellä. Jäseniä pyydettiin miettimään omaa tulevaisuuttaan ja työuraansa siltä kantilta, mikä häntä itseä niissä eniten huolestuttaa.

Jäsenten vastauksissa (N=13 421) korostuvat tietyt asiat ylitse muiden. Kaikkia vastauksia kun tarkastelee, niin eniten huolestutti työehtojen heikkeneminen (44 %) ja työn riittävyys (29 %). Selvästi vähemmän kaikkia vastaajia huolettivat globaalit muutokset (12 %), työnteon muutokset (9 %) ja osaamisen riittävyys (6 %).

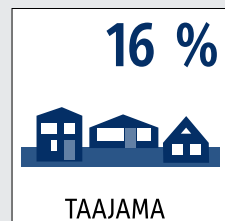
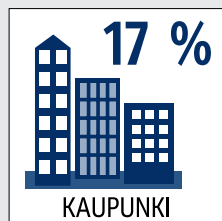
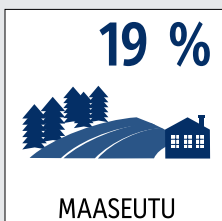
Kun tarkastellaan työehtojen heikkenemiseen liittyviä asioita tarkemmin, eniten eli neljäsosaa vastanneista huolestuttaa matala palkkataso ja viidesosaa töiden löytäminen kotikunnasta. Eroa eri kuntatyypeissä asuvien välillä ei juurikaan ole.

Mikä huolettaa eniten?

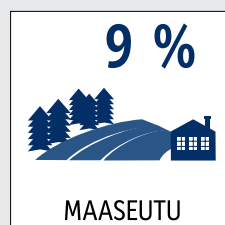
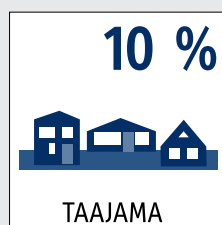
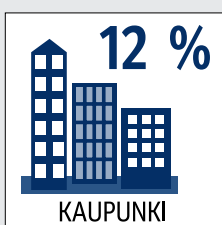
Matala palkkataso

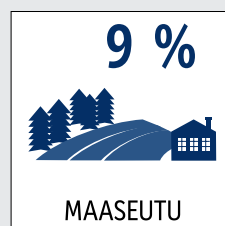
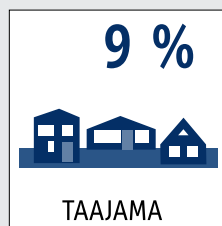
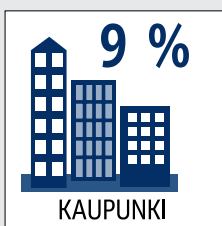
Töiden löytäminen kotipaikkakunnallani

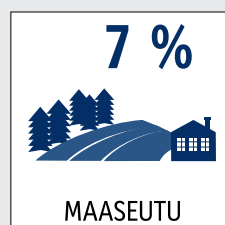
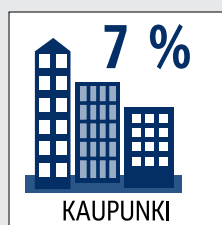
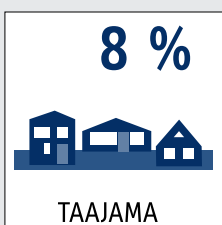
Työsuhteiden epävarmuus ja pätkäisyys

Työturvallisuus ja työssä jaksaminen

Töiden siirto muille paikkakunnille tai ulkomaille

6. Liian monta muuttoa takana

Jäsentutkimuksesta selviää, että joka kymmenes on muuttanut työn perässä. Moni vielä harkitsee ja osa työskentelee pysyvämmiin toisella paikkakunnalla. Erilaisilla veroporkkanoilla houkutellaan myös työttömiä siirtymään paikkakunnille, joissa voisi työllistyä. Muuttajia on tullut myös kauempaa, ja erityisesti kasvukeskukset vetävät puoleensa.

KAUPUNGISTUMINEN KIIHTYY

Maailmanlaajuisena trendinä on viimeisen vuosikymmenen aikana ollut kaupungistuminen. Maaseutu on tyhjentynyt maassa kuin maassa. Suomessa kaupungistuminen ja siihen liittyvä rakennemuutos näkyvät siten, että väestö muuttaa joko etelän ja lännen kasvukeskuksiin tai maakuntakeskuksiin. Näin osoittavat Tilastokeskuksen väestötilastot (ks. Rapo 2019). MDI Tietopalvelun (2020) tekemän väestötutkimusten mukaan pääkaupunkiseutu, Turku ja Tampere ovat kasvukeskuksia vielä tulevinakin vuosikymmeninä.

Jäsenkyselyyn vastanneista (N=12 991) noin 11 prosenttia (n=1 394) kertoo muuttaneensa työn vuoksi. Lisäksi yli 6 prosenttia vastanneista on harkinnut paikkakunnan vaihtoa työn vuoksi. Jos työ ei ole omaa ammattitaitoa vastaavaa, työehdot huonot tai muuten työ ei juuri siinä työpaikassa maita, voi maisemanvaihto olla edessä.

Jarruttavia tekijöitä on toki muitakin kuin mieluisan työn saaminen. Jäsenkyselyyn vastanneet kertovat esteitä muuttamiselle olevan etenkin perheeseen (60 %) ja asuntoon (50 %) liittyvät syyt. Harrastukset (16 %) ja taloudelliset syyt (10 %) vaikuttavat jossakin määrin asuinpaikan vaihtointoon.

Kaikista työn perässä muuttoa koskevaan kysymykseen vastanneista selvä enemmistö (81 %) ei ole muuttanut työn perässä pois kotipaikkakunnaltaan. Tämä selittyy pitkälti sillä, että jäsenkyselyyn osallistuneista huomattavan monella (92 %) on vakituinen työpaikka, joka kiinnittää paikoilleen siinä missä perhe ja asuntokin. Ja toki moni käy työssä lähialueella ilman, että harkitsisi muuttavansa työpaikkakunnalle.

KASVUKESKUKSET VETÄVÄT NUORIA

Etenkin nuoremmat jäsenkyselyyn vastanneet ovat olleet valmiita liikkumaan työn perässä. Elämäntilanne ei vielä ehkä ole vakiintunut, joten mahdollisuus liikkuvuuteen on erilainen kuin perheellisillä ja asunnonomistajilla. Jäsenkyselyn mukaan yleisimmin kotipaikkaansa ovat vaihtaneet alle 36-vuotiaat, ammatillisesti koulutetut, metalliteollisuuden aloilla työskentelevät miehet.

Nuorten muutto työn perässä kohti suurimpia kaupunkeja liittyy myös työsuhteiden pituuteen. Teollisuusliiton aloilla teetetään vuokra- ja pätkätyötä eniten nuorilla työntekijöillä. Nuoret ovat paineesta tai innolla vaihtaneet asuinpaikkaa jopa niin usein, että on voinut iskeä muuttoväsymys. Tämä näkyy vastauksissa avokysymykseen, mikä on muuttamisen esteenä:

"Liian monta muuttoa takana." (N 1984 tekno)

"En jaksa jatkuvaa muuttamista." (N 1982 tekno)

"Tarpeeksi monta muuttoa jo takana." (M 1980 tekno)

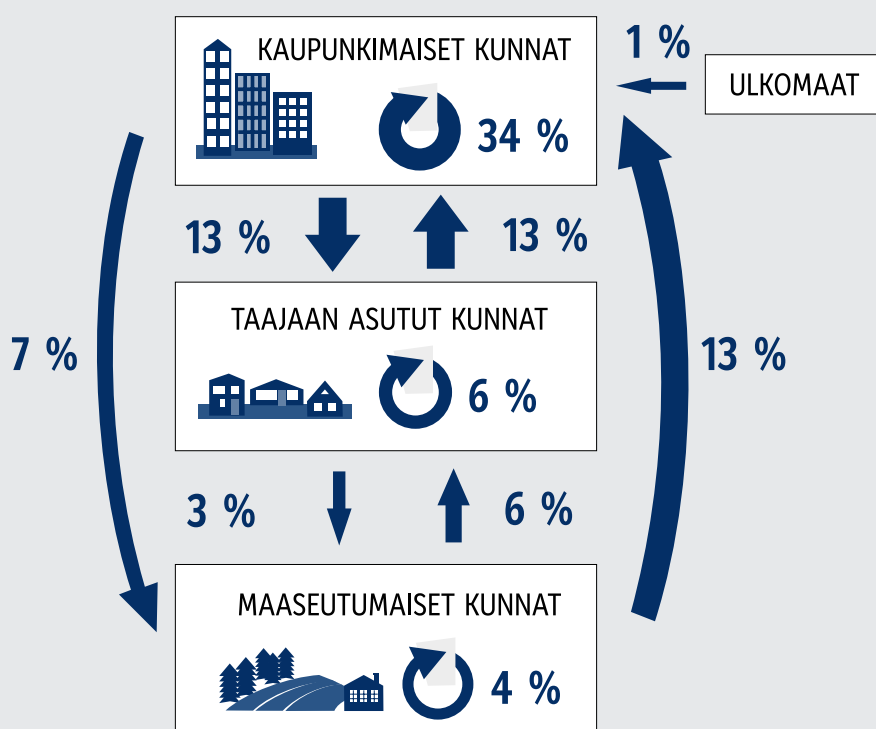
"Joutuisin taas aloittamaan kaiken alusta." (M 1988 tekno)

Muuttoväsymyksen lisäksi kotipaikan vaihtaminen tietää myös rahankulua. Etenkin jos muutetaan suurempiin kaupunkeihin, elinkustannukset kasvavat. Kaupungistumisen yhtenä seurauksena onkin se, että asuntojen ostohinnat ja vuokrat ovat nousseet kasvukeskuksissa. Tämä asettaa reunaehdoja muuttamiselle, kuten Keski-Suomessa asuva kolmekymppinen toteaa: "Palkka ei nouse tarpeeksi, vaikka siirtyisin kaupunkiin" (M 1982 tekno).

Kotipaikan vaihto voi tarkoittaa muuttoa kunnan sisällä, siirtymistä naapurikuntaan tai sitten kauemmas. Uudellamaalla asuva kertoo muuttaneensa naapurikaupunkiin "halvempien omakotitalojen vuoksi" (M 1987 tekno), vaikka muuten olisi halunnut asettua paikoilleen entiseen kotikuntaansa. Hän toteaa, että "työpaikka sattuu nyt samalla olemaan samalla paikkakunnalla" kuin uusi koti. Monikaan ei välttämättä ole valmis lähtemään kotiseudulta kovin pitkälle, kuten jäsentutkimuksen viidennessä luvussa kävi ilmi.

Yleisempi kaupungistumiskehitys näkyy jäsenkyselyssä: kaikkiaan teollisuusliittolais-ten muutoista noin puolet (48 %) tarkoittaa muuttoa kaupunkiin. Muutto isompien kaupunkien sisällä tai niiden välillä on ollut yleisintä (34 %). Jäsenkyselyn tuloksista selviää lisäksi, että maaseudulta kaupunkiin on siirtynyt kaikista muuttaneista reilu kuudesosa (13 %). Noin prosentti (1 %) vastaajista on muuttanut ulkomailta, ja silloin pääasiassa kaupunkiin, ei juuri muualle. Maan sisällä muutettiin yhtä yleisesti kaupunkien ja taajamakuntien välillä.

Muuttoliike kuntaryhmien sisällä ja välillä (N=1 167)

Kuva havainnollistaa työn perässä tapahtuvaa muuttoliikettä kaupunkimaisten, taajaan asuttujen ja maaseutumaisien kuntien sisällä ja niiden välillä. Prosenttiluku kertoo osuuden kaikista muutoista. Suorat nuolet kertovat, moniko on muuttanut erilaisten kuntien välillä. Ympyränuolet puolestaan kuvaavat jäsenten tekemiä muuttoa kuntatyypin sisällä.

Operaattori
Tanja Puroharju
pakkaa valmiin
sahatavaran pakettia
Lappeenrannassa.

SUUNTA KOHTI LÄNTTÄ JA ETELÄÄ

Suomalaisia koskevien muuttotilastojen mukaan tavallisimmin kotipaikkaa vaihdetaan Pohjois- ja Itä-Suomessa. Teollisuusliiton jäsentutkimus kertoo, että teollisuusliittolaisilla suunta on sama kuin 2000-luvulla koko maan väestön tasolla: idästä ja pohjoisesta siirrytään asumaan ja tekemään töitä länteen ja etelään.

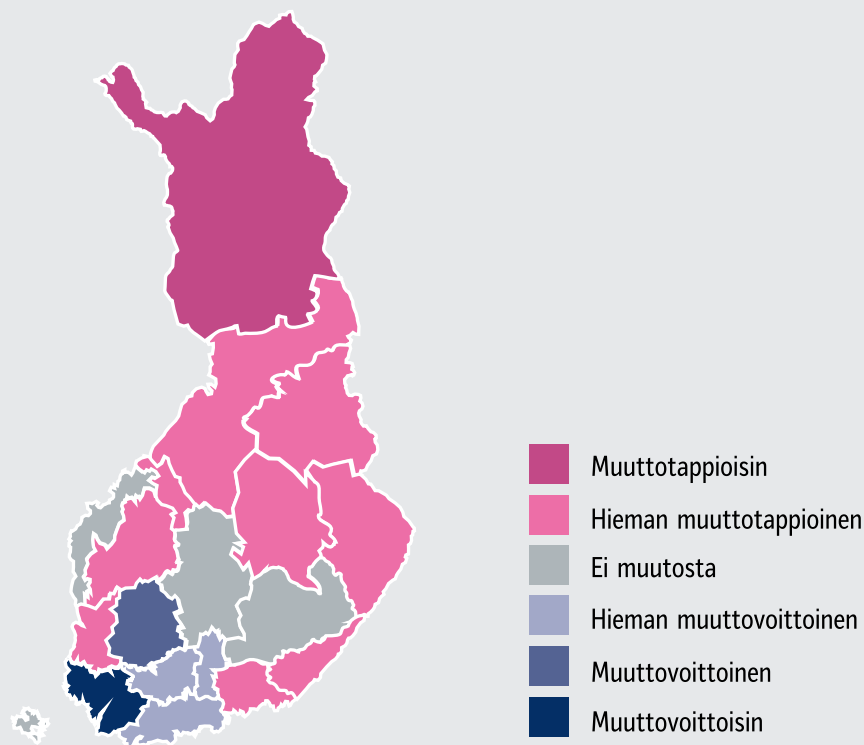
Rakennemuutos näkyy ja vaikuttaa monella tavalla. Kun työpaikat katoavat ja työikäinen väestö muuttaa pois, laskevat myös kuntaverotulot ja kuntien saamat valtionosuudet. Talouden alamäki tuottaa kuntatasolla monenlaisia hankaluuksia rakennemuutuskunnissa. Työttömyys kasvaa, väestö ikääntyy, eikä uusia kuntalaisia tule tai synny. Tämä tarkoittaa, että taloudellinen huoltosuhde vinoutuu ja kuntataloudet ovat lujilla. Taloudellinen huoltosuhde lasketaan sen perusteella, että montako työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on kutakin työtä tekevää kuntalaista kohden. Osin näistä syistä kuntaliitokset ovat yleistyneet.

Yleisimmin teollisuusliittolaiset muuttavat pois kuihtuvista teollisuuspaikkakunnista ja maaseutukunnista. Etelä-Karjalassa asuva toteaa päätöksinsä vaikuttavan sen, että hänellä on "työpaikka ns. kuolevassa kaupungissa" (M 1977 tekno). Keski-Suomessa asuva kertoo kotikuntansa olevan "muuttotappiopaikkakunta" (M 1981 kemia), josta nuoret, työt ja palvelut katoavat vähitellen. Tällaisissa kunnissa asuminen voi pistää miettimään muuttoa muualle, jopa toiselle puolella maata.

Seutukunnilla tarkoitetaan eri kunnista muodostuvaa aluetta, jossa harjoitetaan erilaista yhteistyötä kuntien välillä. Esimerkiksi lähikunnassa työssä ja koulussa käyntiä varten on saatavana seutulippu, jolla voi matkustaa usean kunnan alueella edullisemmin julkisissa kulkuneuvoissa. Seutukuntatasolla koko Suomen väestön muuttoliikettä mitataan nettomuuttona henkilömäärissä. Nettomuutto tarkoittaa sitä, onko alueen väkimäärä muuttoliikkeen seurauksesta ollut kasvussa, pysynyt ennallaan vai laskenut.

Timo Aron tekemän vuosien 2010–2016 muuttoliiketutkimuksen mukaan Helsingin seutukunta oli selvästi muuttovoittoisin: asukasmäärä kasvoi peräti 30 769 hengellä. Toiseksi suurin oli Tampereen seutukunta (nettomuutto +13 815) ja kolmas Turun seutukunta (+7 014). Kaikkein syvimmin muuttotappio kouraisi Kemi-Tornion seutukuntaa (-3 628). Pois muutettiin urakalla myös Kotka-Haminan ja Kouvolan seutukunnista (yhteensä -4 865).

Muuttovoittoiset ja -tappiolliset maakunnat (N=1 167)

Karttakuvasta selviää, miten teollisuusliiton jäsenet ovat muuttaneet maakunnasta toiseen työn perässä. Muuttovoittoiset maakunnat ovat niitä, joihin muutetaan enemmän kuin niistä muutetaan pois. Eniten teollisuusliittolaiset muuttavat Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan maakuntiin, joissa sijaitsee useita metalliteollisuuden keskittymiä. Muuttotappiosta kärsivät maakunnat ovat niitä, joissa poismuuttajia on enemmän kuin tulijoita. Eniten liiton jäsenet lähtevät pois Lapin maakunnasta.

Jäsenkyselyyn vastanneet kertovat muuttamiseen liittyvistä taloudellisista riskeistä. Erityisesti huolettua asuminen. Esimerkiksi Savossa asuva kertoo, että "velkaa on paljon, eikä asunto kata velkaa, jos sen saisi myytyä" (M 1982 kemia). Päijät-Hämeessä asuva pohtii ja miettii: "Saako asunnon vuokrattua tai myytyä? Kahden asunnon kustannukset olisivat liikaa" (M 1979 puu). Länsirannikon pikkukaupungissa asuva tarkastelee asiaa laajemmin ja kysyy, onko "varaa lähteä muualle, jos talo on arvoton" (M 1958 tekno). Aiheellisia huolia jokaisella.

RAJAPYYKKINÄ 100 KILOMETRIÄ

Työ, koti, ikääntyminen ja tottumus kiinnittävät duunarit paikoilleen. Muuttoa ei pidetä vaihtoehtona edes silloin, kun työt loppuvat ja edessä on lomautus tai irtisanominen. Moni etsii uutta työtä mieluummin kotiseudulta; osa teollisuusliiton jäsenistä työskentelee aivan toisella alalla kuin mitä Teollisuusliitto edustaa. Työ voi olla esimerkiksi hoiva- tai rakennusalalla.

Kolmekymppinen jäsen toteaa: "Kyllä työn pitää löytyä alueelta, missä asut tai kohtalaisen matkan päästä" (M 1985 tekno). Minkälainen matka on kohtuullinen, se riippuu monesta tekijästä. 100 kilometriä näyttää olevan monelle liikkuvuuteen liittyvälle asialle rajapyykki. On hyvä, että koti ja työpaikka ovat kohtuullisella

Työn perässä tehtyjen muuttomatkojen pituus (N=1 167)

Tien paksuus kertoo muuttomatkan pituuden ja sen, montako Teollisuusliiton jäsentä (N=1 167) on tälle etäisyydelle muuttanut työn perässä. Selvästi yleisimmin (42 % muuttajista) on muutettu alle 100 kilometrin säteelle. Toiseksi yleisemmin (23 %) on koti siirretty parin sadan kilometrin päähän.

etäisyydellä toisistaan. Muuten arjesta voi tulla raskasta, jos aikaa kuluu paljon siirtymisiin paikasta toiseen.

Työmatkoista ei tarkemmin kysytty jäsenkyselyssä, koska asiaa selvitettiin jäsen-tutkimuksen kanssa samaan aikaan Tekijä-lehden tarpeisiin. Tekijän (3/2020) artikkelissa kerrotaan tuloksista: Jäsenpaneelille tehdyssä kyselyssä 2 564 liiton jäsentä kertoi työmatkailustaan, ja selvisi, että kohtuomittaiset työmatkat ajetaan omalla autolla. Enemmistö (62 %) teollisuusliittolaisista kulkee työmatkat omalla autollaan ja kimppakyydillä kulkee pieni osa (4 %). Työmatkat pyöräilee kuudesosa (16 %) ja loput taittavat matkat yleisimmin jalan (7 %) tai bussilla (5 %).

Jäsenpaneelin työmatkakyselyn tulokset kertovat, että työmatkan yhdensuuntainen pituus oli 20–49 kilometriä reilulla neljäsosalla (28 %). Loppujen työmatkat jakautuivat melko tasaisesti: yhdensuuntainen työmatka oli joko alle 4 kilometriä tai 10–19 kilometriä (molemmat 22 %) tai 5–9 kilometriä (19 %). Vain kymmenesosalla (10 %) työmatkaa kertyi yli 50 kilometriä suuntaansa.

Teollisuusliittolaiset kertovat jäsenkyselyssä, että heidän työmatkansa voivat olla tosi pitkiä. Päivittäin ajetaan kauas työmaalle tai työmaa voi olla vaihtuva. Esimerkiksi Uudellamaalla asuva toteaa: "Ei ole töitä muualla, muuten muuttaisin."

Rainer Jaasson kirjaa lähetystä Sokevan pensselitehtaan varastolla Vantaalla.

240 km on pitkä työmatka päivittäin" (M 1966 puu). Tästä kertyy yli 100 kilometriä suuntaansa. Hämeessä asuva käyttää päivittäiseen työmatkaansa kolme tuntia: "Koti rakennettu sinne, minne haluan. Käyn töissä 80 km päässä. Työmatka 1,5 h/ suunta" (N 1980 erityis). Työmatka voi olla pitkä ajallisesti, jos työmatkaliikenne ruuhkautuu tai julkisen liikenteen käyttö ei ole sujuvaa.

Sen sijaan, että liiton miehet ja naiset sahaisivat satoja kilometrejä päivittäin, monet ovat muuttaneet työn perässä. Jäsenkysely osoittaa, että alle 100 kilometrin etäisyydelle on asettunut selvästi yli puolet (65 %) kaikista muuttaneista. Tuo 100 kilometriä näyttää olevan monelle muullekin asialle rajapyykki.

TYÖASUNTO TOISELLA PAIKKAKUNNALLA

Yksi onnellinen kertoo, miten sydämenasiat vaikuttivat selvästi onnistuneeseen muuttoratkaisuun: "Muutin 8 vuotta sitten naisen, en suinkaan työn takia. Työmatka on järkevämpää verotuksellisesti" (M 1964 tekno). Aina eivät tähdet asetu paikoilleen yhtä hienosti, vaan muutto saa odottaa. Joten vaikka koulutusta vastaavaa, paremmin palkattua tai muuten houkuttelevaa työtä löytyy kauempaa, ei aina haluta vaihtaa kotipaikkaa. Varsinaisen kodin ohella voi olla fiksuinta vuokrata työasunto työpaikkakunnalta.

Mikäli työmatka on yhteen suuntaan 100 kilometriä tai enemmän, voi mielessä käydä erillisen työasunnon hankkiminen työpaikkakunnalta. Jäsenkyselystä selviää, että toisella paikkakunnalla asuu työnsä vuoksi reilut kaksisataa teollisuusliittolaista (2 %). Heistä yksi, parikymppinen jäsen toteaa tämän olevan harkinnan tulosta: "Tällä hetkellä asuminen kahdessa kohteessa tuntuu järkevimmältä vaihtoehdolta" (N 1998 kemia).

Työasunnon vuokratuloista osan voi vähentää ansiotuloista verotuksessa. Tällöin työpaikan ja työasunnon pitää sijaita vähintään 100 kilometrin etäisyydellä vakituisesta asunnosta. Vuonna 2020 työasuntovähennys on 450 euroa kuukaudessa. Mutta vain silloin, jos 100 kilometrin etäisyyden lisäksi muutkin verottajan edellyttämät kriteerit toteutuvat.

Sami Velasco
korjaa kuorma-autoa
Volvo Truck Centerissä
Vantaalla.

Nelikymppinen jäsen on miettinyt työasuntoasiaa. Pohdinnan tuloksena hän toteaa: "Ei ole varaa maksaa kahta asuntoa, vaikka saisi työn toiselta paikkakunnalta" (M 1975 kemia). Tämä on totta, jos työasuntovähennystä ei voi saada. Näin käy, jos vaikkapa asuu yksin, eikä ole kahta eri työtä eri paikkakunnilla. Verottajan katsannossa perheellisyys on ratkaiseva tekijä työasuntoa koskevien verovähennysten saamisessa.

Perheen virallisessa määritelmässä avioliitto ja alle 18-vuotiaat lapset ovat ratkaisevia asioita. Avioliitossa elävä lapseton pari ei ole perhe, mutta lapseton aviopari kylläkin. Jos avoparilla on yhteisiä lapsia, kyse on virallisesti perheestä. Vuonna 2019 Suomessa asui 1,2 miljoonaa aikuista yksin. Lisäksi lapsettomia avopareja on vuosi vuodelta enemmän.

Työmatkoista ja -asunnosta voi kertyä tuloverotuksessa vähennettävää matkakulujen kanssa aika lailla verotusvuoden aikana. Ne voivat olla hyviä porkkanoita työllistymiseen. Muista työllistymistä edistävästä tukimuodoista mainittakoon liikkuvuusavustus. Sitä on mahdollista anoa TE-palveluista, jos on ollut työttömänä kotipaikkakunnalla ja vastaanottaa työn toiselta paikkakunnalta.

Rakenteellinen työttömyys on esteenä monen työllistymiselle. Tällä tarkoitetaan sitä, että työttömänä olevien koulutus tai kokemus eivät kohtaa avointen työpaikkojen osaamistarpeita tai sitten sopivat työpaikat sijaitsevat liian kaukana. Työasuntovähennys ja työmatkavähennykset voivat olla kannuste, jotta voisi ottaa vastaan työtä kauempaakin. Työttömänä vastanneista oli jäsenkyselyn toteutushetkellä maaliskuussa 2020 yhteensä 1 367 jäsentä.

Työttömäksi joutuneelle on liiallisesti aikaa vievä työmatka yksi kelvollisista syistä jättää työ vastaanottamatta. Työvoimaviranomaisten säännöksissä todetaan, että tarjotusta työstä voi kieltäytyä, mikäli päivittäinen työmatka kestää kokoaikatyössä noin 3 tuntia tai osa-aikatyössä noin 2 tuntia julkisella kulkuneuvolla. Tämä tarkoittaa – jo tutuksi tullutta – noin 100 kilometrin työmatkaa suuntaansa. Oman auton hankkimista ei työn vastaanottamiseksi keneltäkään edellytetä.

Muuttohaluun työn perässä vaikuttavat oma asenne ja tottumus. Suurin osa duunareista ei osoita innokkuutta muuttoa kohtaan. Viisikymppinen miesjäsen toteaa,

Operaattori Heimo Tuosa tarkkailee vannesahalinjaa Metsä-Fibren sahalla Lappeenrannassa.

että "periaatteessa en työn takia ala muuttamaan mihinkään" (M 1969 tekno), joten toivotaan hänelle pitkää työuraa nykyisellä kotipaikkakunnalla. Liikkuvuus ei kiinnosta myöskään kaikkia nuorempia jäseniä, oli työtilanne mikä tahansa. "En tosiaankaan tuu koskaan muuttaa työn perässä. Mun elämä on täällä, vaikka työtä ei olisi" (M 1985 tekno).

LIKKUVUUS MAASTA TOISEEN

Kolmekymppisissä jäsenissä on myös heitä, joilla on intoa lähteä – ja vieläpä ulkomaille. Satakunnassa asuva toteaa, ettei muuttoa "mikään estä" ja että hän on "täysin valmis muuttamaan minne päin maailmaa tahansa" (M 1989 kemia). Ja vaikka Varsinais-Suomessa asuva huokaa "täällä on hyvä olla" hän tuumaa, että siellä asumiselle ovat "ulkomaat ainut vaihtoehto" (M 1986 tekno).

Vuonna 2019 ulkomaille muuttaneita teollisuusliittolaisia oli liiton jäsenrekisterin mukaan 27, ja heidän keski-ikänsä oli 36. Euroopan unionin maiden kansalaisille liikkuvuus on työntekijöiden perusoikeus. Liikkuvuus tarkoittaa sitä, että EU-kansalainen voi sen ihmeempiä selvityksiä työskennellä, opiskella tai oleskella toisessa EU-maassa enintään kolmen kuukauden ajan kerrallaan. Käytännössä aika voi olla pidempikin, jos piipahtaa välillä kotimaassa.

Osa asettuu Suomeen pysyvämmiin. Teollisuusliiton jäseniksi on kuitenkin tultu ulkomailta suhteellisen vähän. Tämä selviää liiton jäsenrekisteristä, jossa kielikoodit kertovat määristä. Vuonna 2019 kaikkien liiton jäseneksi liittyneiden asiointikieleksi on merkitty muita kieliä kuin suomi tai ruotsi noin 500 jäsenelle (6 % uusista jäsenistä). Uusille jäsenille koodatuista kielistä yleisimmät olivat englantia, venäjä ja viro.

Monet maahan jääneet ja kansalaisuuden saaneet uussuomalaiset kertovat, että Suomi on hyvä paikka elää ja työskennellä. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa asuva kertoo työskentelevänsä eri paikkakunnalla kuin asuu "I'm happy with it" (M 1984 tekno). Länsirannikolla asuva on kokenut muuton Suomeen ja paikan löytämisen melko raskaana. Uuden työn ja elämänvaiheen aloittaminen tarkoitti uusien ystävien ja läheisten löytämistä: "Starting a new life in a different city all alone is challenging" (N 1990 tekno).

Erityisesti korkeakoulutetut ovat käyttäneet oikeuttaan liikkuvuuteen EU:n sisällä. Duunarien kohdalla tämä on ollut selvästi vähäisempää. Tälle on syynsä. Tarjolla olevat työt eivät välttämättä ole muissa maissa kotimaata parempia. Lähteminen muualle vaatii erilaisia resursseja, kuten kielitaitoa ja kykyä selvitä uudelleenlaisessa ympäristössä, jossa jugurttipurkki voi olla musta ja leipä vaaleaa höttöä. Uusien asioiden sietäminen on kova laji, mutta siihen tottuu.

Kotimaan keikkatöitä ja ulkomaan matkatöitä tekevät Teollisuusliittolaiset jossakin määrin. Riippuu tyystin toimialasta. Reissuhommista kerrotaan jäsentutkimuksessa esimerkiksi näin napakasti: "Työt liikkuu, koti ei" (M 1963 tekno). Liiton naisten matkatyöt jäävät työtehtävän luonteen ja perhevastuun vuoksi vähemmälle. Ylipäätään monen teollisuusliittolaisen elämä on vahvasti kiinnittynyt kotipaikkaan, kuten jäsentutkimuksen viidennessä luvussa kerrottiin.

Jäsenkyselyyn vastanneiden työttömänä olleiden (n=1 367) jäsenten osuus vastaajista (N=13 500), % sektoreittain ja alueittain

	Helsinki ja Uusimaa	Varsinais-Suomi ja Satakunta	Häme ja Pirkanmaa	Kaakkois-Suomi ja Savo-Karjala	Vaasa ja Keski-Suomi	Oulu ja Lappi
Teknologiasektori	10 %	8 %	10 %	10 %	8 %	11%
Puutuotesektori	5 %	4 %	8 %	8 %	9 %	13 %
Kemian sektori	7 %	10 %	11 %	12 %	7 %	7 %
Erityisalojen sektori	14 %	16 %	16 %	16 %	21 %	22 %

Työttömänä kertoi olleensa vastaushetkellä kaikkiaan 1 367 jäsentä. Kyselyn toteutusajankohta oli ennen koronaepidemiaa, joten sen vaikutukset eivät näy taulukon luvuissa. Taulukko kertoo, että puuteollisuuden aloilla työttömyys kasvaa mitä pohjoisemmaksi mennään. Toinen huomio liittyy erityisaloihin, joista osa teettää kausiluonteista työtä. Etenkin maa- ja metsätalous sekä puutarha-alat olivat vielä maaliskuussa "kiinni".

Laivan savupiipun rakentamista Meyerin telakalla Turussa.

SUOMEEN TÖIHIN

Eniten EU-kansalaisia lähtee toiseen EU-maahan töihin Itä- ja Etelä-Euroopasta. Toiveena on parempi toimeentulo korkean ansiotason maissa. Länsi-Euroopan maihin ja Pohjoismaihin tullaan myös työskentelemään Euroopan ulkopuolelta. Lähetettyjen työntekijöiden työnantajat ovat yleensä joko ulkomaisia alihankkijoita, henkilöstövuokrayrityksiä tai yritysryppäitä, jotka siirtävät työvoimaansa määrääjäksi töihin maasta toiseen.

Lähetetyiltä työntekijöiltä ja muilta EU-alueen ulkopuolilta tulevilta vaaditaan Suomessa työskentelyyn ja opiskeluun oleskelulupa. Sen myöntää harkinnan jälkeen Maahanmuuttovirasto. Samat säännöt koskevat myös suomalaisia, jotka mielivät töihin EU-maiden ulkopuolelle.

Suomeen oleskeluvilla tulijat ovat olleet 2020 keväällä nuoria, etenkin 18–34-vuotiaita. Näitä nuoria aikuisia on hakenut Suomeen työskentelemään tai opiskelemaan eniten Venäjältä, Irakista ja Ukrainasta vuonna 2020. Rakennusalan lisäksi teollisuus ja palvelut työllistävät ulkomailta tulevia työntekijöitä. Muita työllistäjiä löytyy maa- ja metsätalouden aloilta.

7. Ihanaa, kun robotti ei soittanut

Jäsentutkimuksesta selviää, että enemmistö jäsenistä ajattelee työelämän digitalisaation olevan pääosin hyvä asia. Etenkin miehet ja nuoret ajattelevat näin. Monelle heistä erilaiset robotit, yksikertaiset automaattit ja kehittyneemmät digilaitteet ovat tuttuja työpaikalta. Naiset ja vanhemmat työntekijät suhtautuvat digitalisaatioon epäilevämmiin.

Vaahтомуovityöntekijä
Noora Liikkanen
liimaa muotoonleikattua
vaahтомуovia
Recticel Oy:n tehtailla
Kouvossa.

DIGITUULET PUHALTAVAT TYÖMAILLA

Teollisuusliittolaisten työpaikoilla seurataan mobiililaitteilla esimerkiksi tuotanto-
prosesseja, tilataan tavaroita ja raportoidaan työn sujumisesta. Tuotantorobotit ja
yksinkertaiset automaattit työskentelevät joko ilman ihmistä, ihmisen ohjaamana tai
heidän rinnallaan. Ne voivat myös olla apulaisina työmailla vaikkapa nostamassa,
pakkaamassa, maalaamassa, hitsaamassa ja lajittelemassa.

Jäsenkyselyyn vastanneista (N=13 337) selvä enemmistö (91 %) arvioi uuden
teknologian vaikuttavan työn tekemiseen jollakin tavoin. Teollisuusliiton naiset ja yli
35-vuotiaat suhtautuvat varautuneemmin uuden teknologian käyttöön työnteossa.
Tämä selviää, kun alle verrataan naisten ja miesten sekä alle ja yli 35-vuotiaainen
näkömäämiä. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmista kyselytutkimuksista.

Lähes puolet (44 %) vastaajista näkee uuden teknologian kasvattavan tuottavuutta.
Suurin osa (60 %) uskoo uuden teknologian vähentävän työnteon fyysistä kuormit-
tavuutta. Reilu kolmannes (37 %) arvioi työturvallisuuden paranevan. Lähes yhtä
moni (35 %) katsoo, että uudet vempheet tekevät työstä aiempaa kiinnostavampaa.

Eroa suhtautumisessa uuteen teknologiaan löytyy selvästi nuorten ja vanhempien
teollisuusliittolaisten välillä. Alle 35-vuotiaat (n=3 009) suhtautuvat selvästi myön-
teistemmin uuteen teknologiaan kuin 36–65-vuotiaat (n=10 328). Erityisesti kyselyyn
vastanneet nuoret arvioivat digitalisaation myötä, että työstä tulee kiinnostavam-
paa, tuottavuus kasvaa ja vähentää työn fyysistä kuormittavuutta. Toisaalta viides-
osa (20 %) nuorista näkee uuden teknologian myös kasvattavan työn henkistä kuor-
mittavuutta.

Noin neljännes vastaajista suhtautuu kriittisemmin uusiin digituuliin. Kehityshän voi
johtaa työntekijän kannalta vähemmän mukaviin lopputuloksiin: osa arvioi digitali-
saation kiristävän työtahtia (25 %) tai työnteon hidastuvan toimintahäiriöiden vuoksi
(26 %). Näissä epäilyissä on siemenensä: älylaite voi määrittää työnteon tahtia ja
mitata työntekijän suoriutumista työstään, kuten kellokalle ennen muinoin. Toiminta-
häiriöt voivat seisauttaa koko tuotantoprosessin, jos digilaitteet hyötyvät sähkö-
häiriöihin tai ohjelmistot tökkivät.

Orionin Turun lääketehaan tabletointikone.

MEILLÄ MELKEIN KAIKKI LAITTEET ON

Nokia-efekti on nähtävissä Suomessa, sillä melkein kaikki laitteet on jokaisella. On stereot, televisio, mikroaaltouuni, mikroprosessori ja pölynimuri – ja videonauhurikin oli, vielä nekin muistetaan. Teknologia piiloutuu elektroniikkaan ja kodinkoneisiin. Liesissä, pölynimureissa ja pesukoneissa on tietotekniikkaa. Keinoälyn kanssa joutuu tekemisiin esimerkiksi internetissä. Yksinkertaisimmillaan keinoäly onkin juuri ohjelmasovellutus, vaikkapa hakukoneen algoritmi, joka oppii käyttäjänsä tavoille.

Lähes kaikki osaavat käyttää älykännykkää ja internetiä. Niin tilastot kertovat. Tilastokeskuksen (SVT 2020) mukaan 73 prosenttia suomalaisissa kotitalouksissa omisti kannettavan tietokoneen vuonna 2019. Jokainen suomalainen on käyttänyt kännykkää ja melkein kaikki käyttävät internetiä (89 %). Älykännyköitä on selvällä enemmistöllä (80 %) suomalaisista. Joten tuttuja nämä laitteet ovat – mutta niiden käyttö työpaikalla ei kaikille arkea.

Arviot uuden teknologian käytöstä työpaikoilla iän ja sukupuolen mukaan (N=13 337)

	18–35-vuotiaat	36–65-vuotiaat
Naiset	<ol style="list-style-type: none"> Vähentää työn fyysistä kuormittavuutta 66 % Kasvattaa tuottavuutta* 44 % Hidastaa töitä toimintahäiriöiden vuoksi 38 % Tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa 33 % Parantaa työturvallisuutta 30 % <p>(n=767)</p>	<ol style="list-style-type: none"> Vähentää työn fyysistä kuormittavuutta 60 % Kasvattaa tuottavuutta* 35 % Hidastaa töitä toimintahäiriöiden vuoksi 31 % Parantaa työturvallisuutta 27 % Tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa 25 % <p>(n=2 608)</p>
Miehet	<ol style="list-style-type: none"> Vähentää työn fyysistä kuormittavuutta 63 % Kasvattaa tuottavuutta* 52 % Tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa 45 % Parantaa työturvallisuutta 40 % Lisää työnantajan järjestämää koulutusta 26 % <p>(n=2 242)</p>	<ol style="list-style-type: none"> Vähentää työn fyysistä kuormittavuutta 59 % Kasvattaa tuottavuutta* 45 % Parantaa työturvallisuutta 41 % Tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa 35 % Kiristää työtahtia 26 % <p>(n=7 720)</p>

*Tuottavuus kertoo, kuinka paljon henkilöstö tuottaa tavaroita tai palveluksia tunnissa tai vuodessa. Usein tuotannon määrän sijasta tarkastellaan tuotettujen tavaroiden ja palvelusten arvoa (arvonlisää). Arvonlisäys taas tarkoittaa tuotantoon osallistuvan yksikön synnyttämää arvoa. Se lasketaan markkinatuotannossa vähentämällä tuotantoyksikön tuotoksesta välituotteet (tavarat ja palvelut), joita on käytetty tuotannossa.

NAISET EPÄILEVÄMPIÄ

Jäsenkyselyssä on jälkiä hienoisesta pelosta digilaitteita ja teknologiaa kohtaan. Tämä ilmenee siten, ettei joko osaa tai halua osata käyttää uusia teknologioita eikä näe niissä mitään hyvää. Kautta historian on teknologisten vallankumousten yhteydessä tunnettu epäilystä ja ryhdytty vastahankaan. Syynä on ollut yleensä pelko oman työn menettämisestä. Tulevaisuuden huolenaiheista kysyttäessä kuitenkin vain harva (2 %) oli huolissaan digitalisaatiosta ja robotisaatiosta. Hieman useampi (5 %) pelkää kuitenkin töiden loppuvan automaation seurauksesta.

Työn uudelleen organisointi ja tietoteknistyminen on vienyt jo monelta työntekijältä hommat. Tämä näkyy joillakin aloilla vahvemmin kuin toisilla. Siksi moni voi ajatella, kuten tämän luvun otsikossa lainattu naisjäsen: "Ihanaa, kun robotti ei soittanut" (N 1965 erityis). Osa on päättänyt kouluttautua uudelleen aloille, joissa muutos ei näy yhtä vahvasti. Uuteen ammattiin opiskeleva naisjäsen kertoo: "Tällä alalla on tällä hetkellä ja tulevaisuudessa töitä, tätä eivät pysty robotit tekemään" (N 1962 tekno).

Kyse nihkeään suhtautumiseen voi kummuta siis omasta työkokemuksesta. Naiset työskentelevät teollisuuden työpaikoilla miehiä yleisemmin suorittavissa työtehtävissä.

Tuotantotyöntekijä Anne Niveri käyttää monistuskonetta Novitan lankatehtaalla Kouvolassa.

Niissä työn vaativuus- ja palkkataso ovat matalampia. Tuotantolinjalla työtoverina voi olla tuotantoautomaatti tai -robotti.

Jäsenkyselyssä löytyy selvä ero miesten ja naisten välillä, kun kysytään työtehtävien tekoon liittyviä näkemyksiä. Naisista kolmasosa (32 %) ja miehistä neljäsosa (24 %) arvioi toimintahäiriöiden hidastavan töitä, jos käytössä on uutta teknologiaa. Puuteollisuudessa työskentelevistä naisista reilu kolmasosa (37 %) arvioi näin; alan miehistä vain reilu neljännes (27 %).

Miehet suhtautuvat tekniikkaan ja teknologiaan ylipäätään naisia myönteisemmin. Lähes puolet miehistä vastaa, että uusi teknologia kasvattaa tuottavuutta (46 %). Kolmasosan mielestä se tekee työstä kiinnostavampaa (37 %) ja parantaa työturvallisuutta (41 %).

Naisten arviot samoihin väittämiin ovat prosenteissa selvästi alhaisempia. Yli kolmannes (37 %) naisista arvioi, että tuottavuus kasvaa. Reilu neljäsosa naisjäsenistä ajattelee työn tulevan kiinnostavammaksi (27 %) ja työturvallisuuden paranevan (28 %).

KILPAILUKYKY KASVAA INVESTOIMALLA TYÖNTEKIJÖIDEN OSAAMISEEN

Tuottavuuden kasvaminen on selvästi yksi uuden teknologian myönteisimmistä seurauksista. Kun jäsenkyselyn tuloksia tarkastelee Teollisuusliiton sektorijaon mukaisesti, tulos on mielenkiintoinen. Kaikkein yleisimmin uuden teknologian ja tuottavuuden kasvun suhteeseen uskovat teknologiasektorin sopimusaloilla työskentelevät miehet.

Teknologiasektorin miesjäsenistä (n=5 627) peräti puolet (49 %) aavistelee tuottavuuden ja osaamisen välillä olevan jonkinlaisen yhteyden. He myös kouluttautuvat yleisimmin. Esimerkiksi opintovapaalla oleva miesjäsen kokee panostavansa osaamisensa: "Kun olen valmistunut voin hyödyntää uusia asioita kuten robotiikkaa ja 3D-tuotantoa. Niitä ei 30 vuotta sitten vielä ollut, kun kävin koulua" (M 1971 tekno).

Myös muilla sektoreilla tulos on samansuuntainen. Puutuotesektorin miesvastaajista (n=1 581) näin ajattelee lähes yhtä moni (45 %). Kemian (n=1 897) ja erityisalojen sektorilla (n=857) työskentelevistä liiton miehistä näin arvioi erittäin moni (42 %). Omasta innostaan opiskella kertoo kolmikymppinen miesjäsen seuraavasti: "Kiinnostavaksi opinnot tekee jatkuvasti kehittyvä IT-ala ja teknologiat" (N 1988 kemia).

Metsä-Fibren saha
Lappeenrannassa.
Operaattori
Timo Aaltonen
kuivan pään
kuormansiirrossa.

Yhtä lailla vastausvaihtoehto "tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa" nostaa esiin miesten teknologiainnostuksen. Etenkin teknologiasektorin miehet (40 %) kokevat, että työn kiinnostavuus lisääntyy. Muiden sektorien miesvastaajien osuus on hieman pienempi (35 %). Naisten vastauksissa työn kiinnostavuus saa noin 10 prosenttia alemman suosion, alasta riippumatta.

Aikaisemmissa Teollisuusliiton tekemissä kyselyissä on selvinnyt, että digi-investointeja tekevät yritykset panostavat myös inhimilliseen pääomaan. Toisin sanottuna, nämä yritykset kouluttavat ja ylläpitävät työntekijöitensä osaamista. Uudesta teknologiasta ei saa hyötyjä irti ilman, että työntekijöiden osaamista kerrytettäisiin ja pidettäisiin ajan tasalla.

Jäsenkyselyn uutta teknologiaa koskevassa kysymyspatteristossa ei ilmennyt "lisää työnantajan järjestämää koulutusta" -vastausvaihtoehdon kohdalla eroja alojen välillä. Vastaajista joka neljäs (25 %) ajatteli näin. Eroa löytyi kuitenkin sukupuolten välillä: näin arvioi tapahtuvan miehistä neljäsosa (26 %) ja naisista viidesosa (22 %).

Digi-investoinnissa eli panostamisessa älykkäisiin robotteihin ja automaatteihin ja osaaviin työntekijöihin on loppukädessä kyse kilpailukyvystä. Tuotantorobotit ja automaatio parantavat monen niihin panostaneen yrityksen kilpailukykyä. Kovin kilpailluilla globaalimarkkinoilla pärjää vain, jos tuotteet ja tuotantomenetelmät ovat huipputasoa. Pärjääminen taas tarkoittaa työtä teollisuusliittolaisille.

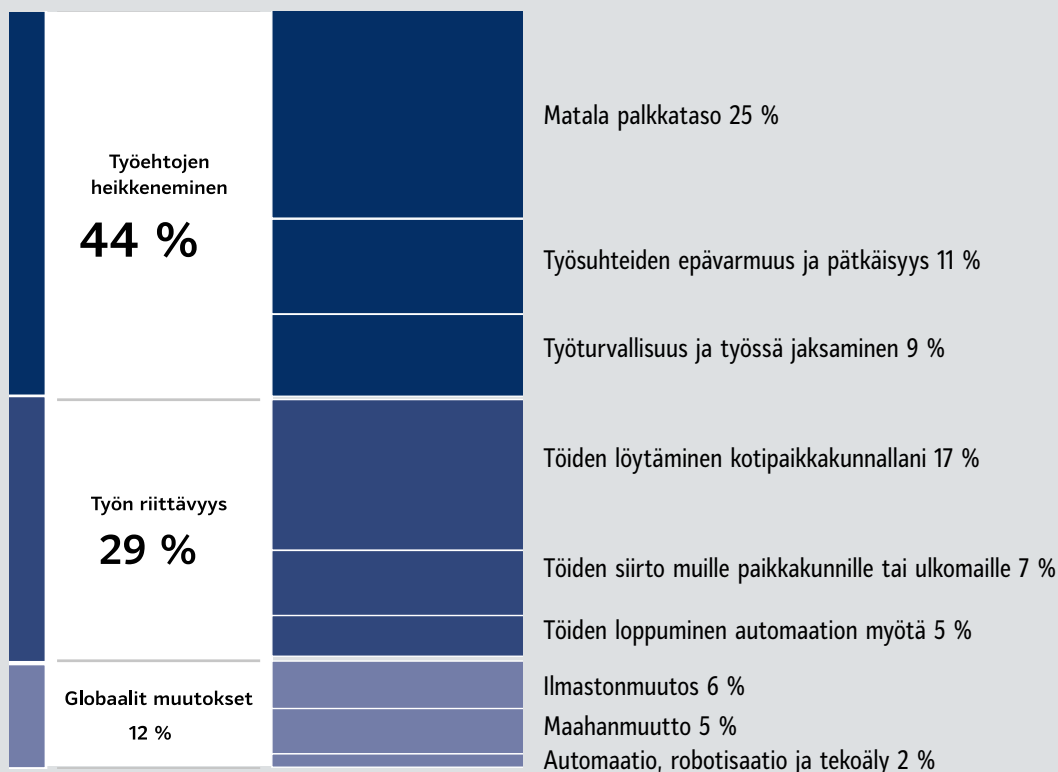
TYÖEHTOJEN HEIKKENEMINEN JA TYÖN RIITTÄVYYS HUOLETTAVAT

Jäsenkyselyn tulokset ovat hyvin selvät. Työehtojen heikkeneminen (44 %) ja huoli työn riittävyydestä (29 %) mietityttävät teollisuusliittolaisia eniten. Kolmanneksi eniten huolta aiheuttavat globaalit muutokset (12 %). Seuraavassa tarkemmin, ketkä erityisesti kantavat huolta näistä omaan toimeentulonsa tulevaisuuteen liittyvistä muutoksista. Prosenttiosuudet on laskettu suhteessa koko vastaajamäärään (N=13 421).

1. Työehtojen heikkeneminen (44 %)

Eniten teollisuusliittolaisia huolestuttaa työehtojen heikkeneminen (n=6 003). Tästä ovat huolissaan erityisesti keski-ikäiset miesjäsenet. Huolestuneista monella on ammatillinen jatkotutkinto. He ovat Teollisuusliittoon vahvasti kiinnittynyttä ydinjäsenistöä. Sektoreittain tarkasteltuna huolestuneimpia ovat puuteollisuuden

Huoli tulevaisuudesta ja omasta työurasta (N=13 421)

Jäsenkyselyssä pyydettiin vastaajia miettimää omaa tulevaisuuttaan ja työuraansa siltä kantilta, mistä on huolissaan. Kysymys oli kaksivaiheinen, ja molemmissa vaiheissa vaihtoehdot annettiin valmiina. Molemmissa vaiheissa pyydettiin valitsemaan se vastausvaihtoehto, joka huolestuttaa eniten. Kaaviossa yhteen laskettaessa prosentit ylittävät sadan, mikä johtuu lukujen pyöristyksestä tasaluvuksi ilman desimaaleja.

työntekijät, joista yli puolet kantaa tästä huolta. Myös useat pidemmällä sairauslomalla olevat miettivät työehtojen heikkenemistä uhkana.

Matala palkkataso huolestuttaa työehtojen heikkenemisessä eniten. Erityisesti puutuotesektorilla työskenteleviä tämä mietityttää. Myös ne jäsenet, joilla ei jää ansioita mitään säästöön, kantavat palkkatason alaisuudesta yleisesti huolta. Työsuhteiden epävarmuudesta ovat huolissaan erityisesti työttömänä olevat jäsenet ja määräaikaisilla työsuhteilla työskentelevät. Alle 36-vuotiaita nuoria tämä ei erityisesti huoleta, heistä vajaa kymmenesosa nostaa asian ykköshuolenaiheekseen.

2. Työn riittävyys (29 %)

Kolmasosa vastaajista (n=3 913) on eniten huolissaan siitä, riittääkö työ. Erityisesti lomautettuna tai työttömänä vastaushetkellä olevat kokevat huolta työn ja toimeentulon riittävydestä. Huolestuneet ovat tyypillisemmin määräaikaisilla työsuhteilla työskenteleviä. He kokevat kuuluvansa prekariaattiin tai eivät osaa sanoa, mihin yhteiskuntaluokkaan kuuluvat ylipäättäen. Työn riittävyys huolestuttaa kaikkein eniten naisia ja niitä jäseniä, joilla ei ole ammatillista koulutusta.

Vajaa viidesosa vastaajista kantaa huolta siitä, löytyykö työtä kotipaikkakunnalla. Tämän vastausvaihtoehdon valinneet ovat tyypillisimmin lomautettuna tai työttömänä olevia. Sektoreittain tarkasteltuna työn riittävyys huolestuttaa eniten erityisalojen sektorin aloilla työskenteleviä.

Osastoavustaja
Taina Nurmi pakkaa
pesupulveria Kiillon
tehtaalla Turussa.

3. Globaalit muutokset (12 %)

Reilu kymmenesosa vastaajista (n=1 669) on valinnut päähuolenaiheekseen globaalit muutokset. Näistä eniten huolestuttaa ilmastonmuutos ja maahanmuutto, ei niinkään automaatio, robotisaatio ja tekoäly. Globaalimuutoksista huolta kantavat ovat tyypillisimmin nuoria miehiä. He ovat keskimäärin koulutetumpia kuin muut jäsenkyselyyn vastanneet. Tämän vastausvaihtoehdon suurimmaksi huolenaiheekseen valinneiden ryhmä on selvästi jakautunut kahtia. He kokevat kuuluvansa joko keski- luokkaan tai eivät koe omakseen mitään yhteiskuntaluokkaa.

TULEVAISUUS ON TEKIJÄMIESTEN JA TEKIJÄNAISTEN

Tulevaisuus siis huolestuttaa, mutta ymmärrys muutoksista voi innostaa opiskeluun ja itsensä kehittämiseen. Samalla oma asema työmarkkinoilla vahvistuu. Jäsentutkimuksen toteutushetkellä päätoimisesti opiskeli 349 teollisuusliittolaista. Motivaatio ja osaamisen vahvistaminen on monella kova:

"Monen vuoden ohjaamotuolissa makaamisen jälkeen on kiva vähän tehdäkin jotain. Ainakin päällään! Paljon tehtävää, että saa muut kiinni joilla koulupohja tuoreempi." (M 1984 kemia)

"Mielenkiintoinen ja monipuolinen työ, ammattitaidon vaatimus tekevät työn mielekkääksi sekä jatkuva oppimisen ja kehittymisen mahdollisuus." (N 1970 tekno)

Osa jäsenistä opiskelee uutta tutkintoa, osa vaihtaa alaa joko työllisyys- ja terveys- syistä tai ihan vain omasta kiinnostuksesta. Muutamat lisäkouluttavat itseään, kuten seuraava kolmikymppinen jäsen: "Olen suorittamassa hitsauspätevyyskokeita ja jos saan pätevyyden läpi, se palkitsee mieltä" (M 1985 tekno). Opintoja suorittavat kaikenikäiset mies- ja naisjäsenet, yleisimmin kuitenkin teknologiasektorin aloilla työskentelevät.

Mielekkäintä teollisuusliittolaisille ovat työharjoittelut ja työssäoppimisjaksot, jolloin pääsee käytännössä kokeilemaan alan töitä. Motivaatio opiskella on monelle juuri työnteon käytännössä: "Näkee oman käden jäljen" (M 2002 tekno), "kädentaitojen kehittyminen" (M 1975 kemia), "käytännönläheisyys" (M 1986 tekno) ja "vähän hiertää kirjallinen osuus, kun olen enemmän tekijämies" (M 1988 tekno).

Sorvaaja
Pekka Halinen
Mahoganyin vaneri-
viiluradalla Lohjalla.

Etenkin lähiopetusta toivotaan olevan ammatillisissa opinnoissa enemmän. Osa kokee opinnot sekaviksi. "Saa tehdä aika vapaasti, toisaalta ei ole kyllä sitä opetustakaan. Huomattavasti nopeammin saataisiin ihmisiä työelämään, jos olisi kunnan opetusta ja riittävästi opettajia. Itsellä ei niinkään ongelmia, koska tehnyt vastaavia juttuja, mutta kyllä monella opiskelukaverilla on isoja vaikeuksia saada tutkinto suoritettua" (M 1976 tekno).

Puolet (49 %) päätoimisesti opiskelevista on teknologiasektorilta, ja heistä monen opinnot liittyvätkin metalliteollisuuden aloihin. Tavallisimmin opiskellaan kone- ja tuotantotekniikkaa sekä tieto- ja tietoliikennetekniikka. Vahva kiinnostus näkyi jäsenten vastauksissa:

"Mielenkiintoiseksi sen tekee teknologia, kuten CNC jne." (M 1964 tekno)

"Metalliala, ja kaikki koneet ja tekniikka ylipäätään kiinnostaa..." (M 1979 tekno)

"Pääsee ajamaan erilaisilla koneilla." (M 1981 tekno)

"Olen kiinnostunut teollisuudesta, joten opiskelu on mielekästä. Kiinnostavimpia aiheita ovat kaikki tuotantoon liittyvä." (M 1996 tekno)

Toiseksi yleisimmin opinnot liittyvät luonto- ja ympäristöalaan tai metsäalaan. Oma harrastuneisuus tai kiinnostus alaan on ohjannut alanvaihtoon, kuten jäsenet kertovat: "Uusi kiinnostava luontoala" (M 1976 puutuote) ja "mielekästä motivaatio metsäalaan, jatkumo metsäkoneenkuljettajasta metsätalousinsinööriksi, runsas uuden oppiminen!" (M 1995 erityis).

Jäsentutkimuksen toisessa "Loppujen lopuksi kaikki on hyvin" -luvun lopussa kerrottiin, että metsäalalla ja viher- ja ympäristörakentamisalalla työskentelevät jäsenet kokivat kaikkein yleisimmin töihin lähtemisen kaikkein mukavimmaksi. Kolmekymppinen jäsen kuvaa tätä seuraavasti: "Pääsen työskentelemään luonnossa ja eri vuorovaikutustilanteissa" (M 1986 tekno). Näiden alojen imu on juuri metsän vihreydessä, raittiissa ulkoilmassa ja työn itseohjautuvaisuudessa.

8. Tavallisen työntekijän mielipiteellä on väliä

Jäsentutkimuksesta selviää, että Teollisuusliiton jäsenistä enemmistö kokee kuuluvansa työväenluokkaan. Työväenluokka ja työläisen arvostus ovat vuosikymmenten aikana muuttuneet ja siinä rinnalla poliittisten puolueiden kenttäkin. Jäsenet kokevat äänestämisen kansalaisyhteisönä ja -velvollisuutena, mutta muuten yhteiskunnallinen osallistuminen näyttää kasautuvan ay-aktiiveille. Tosin sellaiseksi voi ryhtyä kuka vain, jos tuntee paloa saada duunarien asiat muuttumaan paremmaksi.

PALKKA KERTOO ARVOSTUKSESTA

Työväestön tulevaisuus on melkein aina ollut epävarmaa. Erilaiset teolliset murrokset ovat muuttaneet työntekoa ja työnjakoa, ja leivästä on kamppailtu. Viimeisen 50 vuoden aikana on tilanne monimutkaistunut. Palkkatyötä tekevä työväenluokka on keskiluokkaistunut ja työtehtävät osin muuttuneet toimihenkilö- ja palvelutöiksi.

Perinteisesti työväenluokkainen itsearvontunne on ollut kiinni palkkatyönteossa. Omassa ammatissa, ammattialassa, työn vaativuudessa ja sen arvostuksessa. Vanhempi miesjäsen kertoo Teollisuusliiton jäsentutkimuksessa olevansa "tavallinen pulliainen", ja hänestä työväen arvostus näkyy juuri raskaasta työstä maksetun korvauksen suuruudessa:

"Palkankorotukset pitäisi olla huomattavasti suurempia. Mehän ne työt tehdään siä paskan, melun, huonon ilman, kamalien työasentojen kanssa. Ylipäättänsä mitä raskaampi työ sen vähempi arvostusta." (M 1972 tekno)

Siinäpä se. Tavallinen pulliainen näkee työläisen arvostuksen palkassa. On paha mennä sanomaan kansanmiehelle, että hänen luokkakokemustaan ei määrittäisi tulot. Mutta jos ajattelee asiaa laajemmin, niin eivät tulot yksistään. Nimittäin vielä vahvemmin määrittävät luokka-asemaa omistussuhteet ja työelämän erilaiset valtasuhteet. Tämän on professori Harri Melin (2020) todennut luokkayhteiskuntaa tutkiessaan.

Vuosikymmenten ajan työväenluokkaiset ja keskiluokkaiset palkansaaajat on eroteltu sinihaalari- ja valkokaulusväkeen. Erot ovat tulleet näkyviin taloudellisesti, sosiaalisesti ja myös poliittisesti. Tällä hetkellä suomalaisten luokkakuva näyttää seuraavalta Melinin (2020) mukaan: noin puolet suomalaista kuuluu palkkatyöläisluokkaan, runsas 37 prosenttia työväenluokkaan ja 14 prosenttia yrittäjiin. Lisäksi luokkayhteiskuntaan on brittitutkijoiden havaintojen mukaan ilmaantunut prekariaatti, jota yhdistää lähinnä työn ja toimeentulon epävarmuus (ks. Kerley 2015).

Teollisuusliiton jäsentutkimus tekee näkyväksi näitä luokkayhteiskunnan muutoksia. Kyselyn vastaajista (N=13 421) selvä enemmistö (88 %) tietää paikkansa luokkayhteiskunnassa. Työväenluokkaan samastuu reilusti yli puolet (68 %) ja keskiluokkaan joka kuudes (17 %). Silpputyötä tekevään prekariaattiin kokee kuuluvansa melko harva (3 %).

Asko Liitu lajittelee postia Ilves Jakelun tiloissa Hämeenlinnassa.

Reilu kymmenesosa (12 %) ei halua tai ei osaa paikantaa itseään luokkayhteiskunnassa. Jäsenkyselyyn vastanneista moni joko ei tunne kuuluvansa (4 %) tai ei osaa määritellä kuuluvansa (8 %) johonkin yhteiskuntaluokkaan. Erityisesti työttömänä olevat (10 %) eivät osaa sanoa, tai jos osaavat, niin he samastuvat muita yleisemmin silpputyötä tekevään uusköyhälistöön. Tämä voi kertoa myös työväestön itseymmärryksestä, jossa työnteko on oman arvon mitta.

Eroa luokka-asemoitumisissa löytyy myös ikäluokittain ja sukupuolittain. Työväenluokkaan kuuluvat ovat tyypillisemmin yli 36-vuotiaita miehiä ja naisia. Erityisesti alle 36-vuotiaat miehet eivät koe kuuluvansa mihinkään yhteiskuntaluokkaan. Puolestaan nuoremmat naiset eivät osaa sanoa, mihin yhteiskuntaluokkaan kuuluvat.

ÄÄNESTÄMINEN JA YHTEISKUNNALLINEN KINNOSTUS

"Äänestäminen on aina hyvästä. En tosin ymmärrä mitään politiikasta, joten en osaa ottaa kantaa mihinkään." (N 2000 tekno)

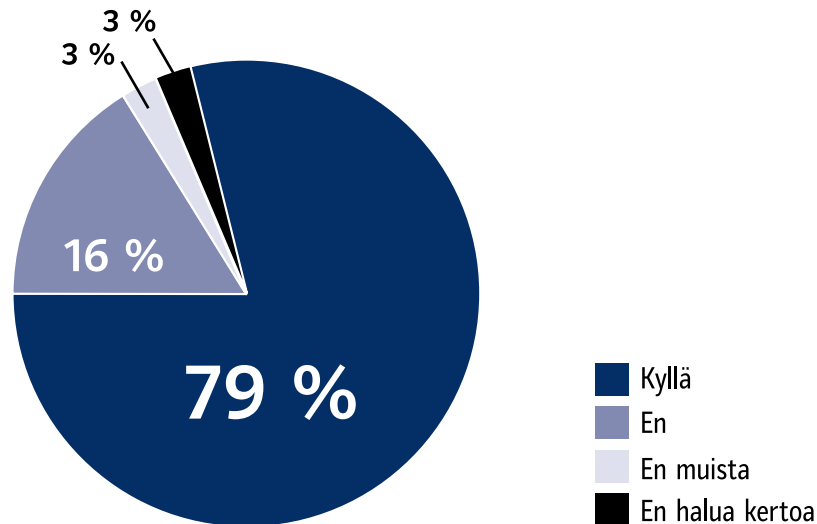
"Viime vaalikaudella opin sen, ettei se näin työläisenä ole ihan sama kenelle äänensä antaa. Aina olen äänestänyt, kun siihen on ollut mahdollisuus. Puolueista minulla on omat mielipiteeni, jotka ovat muuttuneet aikojen saatossa." (M 1989 kemia)

Äänestämiskiinnostus riippuu vaaleista ja vaalivuodesta. Tilastokeskuksen (2020) Vaalit-tietokannan mukaan viimeisimpien vaalien koko maata koskevat äänestysprosentit ovat: europarlamenttivaalit 42,7 prosenttia (2019), kuntavaalit 58,9 prosenttia (2017), presidentinvaalit 69,9 prosenttia (2018). Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti oli 72,1.

Teollisuusliiton jäsentutkimukseen vastanneista äänesti 79,1 prosenttia vuoden 2019 eduskuntavaaleissa. Jäsentutkimukseen vastanneista äänioikeuttaan ei käyttänyt joka kuudes (15,6 %). Jotkut jäsenistä eivät halunneet kertoa (2,8 %) tai muistaneet (2,5 %) äänestivätkö. Yleisempää äänestysaktiivisuutta kyselyssä mitattiin kysymällä ylipäätään äänen antamisesta eduskuntavaaleissa. Vastanneista enemmistö (69 %) äänestää niissä aina.

Vaaleihin suhtaudutaan myönteisesti: "Tavallisen työntekijän mielipiteellä on väliä" (N 1988 puu), "Demokratia on hyvä asia" (M 1973 tekno) ja "Kyllä jokainen ääni

Äänestäminen vuoden 2019 eduskuntavaaleissa, % (N=13 421)

ratkaisee" (M 1964 kemia). Äänestäminen koetaan kansalaisoikeutena ja kansalaisvelvollisuutena. "Miten muuten voi vaikuttaa?" (M 1964 puu), kommentoi viisikymppinen jäsen.

Toinen viisikymppinen vastaa, että äänestämisen lisäksi osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun itse: "Kirjoittelen netissä mielipiteitäni ajankohtaisiin kysymyksiin ja mitä tulee äänestämiseen, käyn. Eli tavallaan pyrin ja vaikutan mahdollisuuksieni mukaan asioihin. Se, onko niillä mitään vaikutusta yhteiskunnallisesti, onkin jo toinen juttu" (M 1961 tekno). Demokratia on muutakin kuin äänestämistä, ja siksi kansalaisia ja jäseniä on hyvää kuulla ja kuunnella muulloinkin kuin vaalien alla.

Monen mielestä äänestämättä jättäminen on typerää. Silloin ei nähdä olevan myöskään oikeutta valittaa yhteisten asioiden hoitamisesta eli vaalituloksen pohjalta harjoitetusta politiikasta. Yksi jäsenistä pohtiikin äänestysaktiivisuuden kasvun seurauksia: "Jos kaikki nukkuvat äänestäisivät, voisi vaalien tulos olla melko mielenkiintoinen" (M 1979 tekno). Nimenomaan. Nukkumisen syitä on monia: kun yksi unohtaa, ei välitä tai ei löydä sopivaa ehdokasta, toinen on pettynyt koko systeemiin tai jättää äänestämättä protestiksi.

Yhtä lailla äänestämisen syitä on monia. Puolue- ja henkilövalinta vaikuttavat, kuten kulloiset vaalitkin. Tietyn puolueen tai ehdokkaan suoran kannatuksen lisäksi voi äänestää jotakin vastaan: "Jokainen annettu ääni voi olla pois perseiltä eiku perusilta, kokoomukselta ja kepulta" (M 1987 tekno) ja "Sipilän hallitus muistutti kaikille, ketä kannattaa äänestää. SDP" (M 1972 kemia).

LIKKUVAT JA USKOLLISET ÄÄNESTÄJÄT

Jäsenkyselyssä tiedusteltiin yleisesti sitä, äänestääkö ja millä asenteella äänestää. Kysymykseen vastasivat ne, jotka ylipäättään käyttävät vaaleissa äänioikeuttaan. Tulokset ovat erittäin mielenkiintoisia, sillä ne osoittavat äänestyskäyttäytymisen olevan monimuotoista.

Kaikkein eniten vastaajista löytyy liikkuvia äänestäjiä (41 %). Tämä tarkoittaa sitä, että he vaihtavat puoluetta eri vaaleissa. Toisin sanottuna he pyrkivät valitsemaan kussakin vaalissa itselleen sopivimman ehdokkaan. Tällaista optimointia voi harjoittaa vaaliurnilla vaikkapa näin: "Kuntavaaleissa äänestän enemmän minun asioitani

Maritta Peltola (vas) ja Anne Nurmi postittavat ulkomaille lähteviä lehtiä Salon Lehtitehtaalla.

ajavaa ehdokasta. Muuten SDP" (M 1982 kemia). Liikkuvia äänestäjiä on vähiten (39 %) heissä, jotka kokevat kuuluvansa työväenluokkaan.

Toiseksi yleisintä (31 %) jäsenten keskuudessa on äänestää aina samaa puoluetta. Tällöin ollaan puolueuskollisia. Kiinnittyminen yhteen puolueeseen ei edellytä puoluejäsenyyttä, vaan aatteet, harjoitettu politiikka, sopiva ehdokas tai tottumus tai jokin muu syy saa toimimaan näin. Jäsentutkimukseen osallistuneista vain pieni osa (5 %) oli jonkun puolueen jäsen. Puoluekurista harmistunut tekee valintansa tarkkaan: "Äänestän ehdokasta, jonka puoluelinja on arvojeni mukainen" (N 1969 tekno). Työväenluokkaan kuuluvat ovat puolueuskollisimpia (33 %).

Ehdokasuskollisia äänestäjiä on viidesosa (21 %) jäsenkyselyyn vastanneista. Heidän ehdokkaansa on tuttu työpaikalta, torilta tai mediasta, sellainen, jolle haluaa äänensä antaa syystä tai toisesta. Vaikkei Väyrysen nimeä jäsentutkimuksen tuloksista löydy, niin Paavolla on ikiuskolliset kannattajansa. Puoluetakkiaan vaihtaneita on julkisuudessa muitakin, esimerkiksi edesmennyt Jörn Donner ehti olla kolmen eri puolueen valittuna ehdokkaana. Ehdokasuskollisuus ei näytä riippuvan luokkaorientaatiosta.

Satunnaisia äänestäjiä on vähän (5 %). He äänestävät vain joskus riippuen vaaleista. Satunnaiset äänestäjät ovat tavallisimmin heitä (11 %), jotka eivät osaa sanoa, mihin yhteiskuntaluokkaan kuuluvat. Vielä harvempi (2 %) tunnustautuu protestoivaksi äänestäjäksi (vrt. Pitkänen & Westinen 2019). Tyhjää lappua ei jätetä, eikä Aku Ankalle ääniä juurikaan anneta. Perinteisiin puolueisiin pettynyt toteaaakin, että hän on "äänestänyt protestiksi perussuomalaisia" (M 1964 erityis). Protestoivia on eniten heissä, jotka kokevat olevansa prekariaattia.

Teollisuusliiton jäsenten äänestyskäyttäytyminen (N=10 574)

Äänestystapa	Osuus
1. Liikkuva äänestäjä	41 %
2. Puolueuskollinen äänestäjä	31 %
3. Ehdokasuskollinen äänestäjä	21 %
4. Satunnainen äänestäjä	5 %
5. Protestoiva äänestäjä	2 %
Yhteensä	100 %

Politikointia ja päätöksentekoa harjoitetaan niin toriparlamentissa, ammattiliittojen elimissä kuin eduskunnassakin.

AMMATTIYHDISTYSTOIMINTA ON POLITIIKAA

Suomalainen puoluekenttä on monimuotoistunut, ja tutkijoiden mukaan se muuntuu ja muokkautuu edelleen (Mickelsson & Ruohonen 2019). Tämä on havaittu myös jäsenkentällä: "Mielestäni puoluepolitiikka on jonkinlaisessa murroksessa ja kaipaankin uudistuneempaa yhteisten asioiden hoitamista. Jotenkin ummehtunutta ja vanhankantaista vastakkainasettelua on nykyinen toimintamalli" (M 1961 puu).

SDP:n ja vasemmistoliiton lisäksi perussuomalaiset saavat kannatusta Teollisuusliiton jäsenten keskuudessa. Liikkuvat äänestäjät harkitsevat ja tekevät päätöksensä näiden kolmen puolueen ehdokkaiden välillä. Toki muitakin puolueita vilahtelee vastauksissa, mutta harvemmin siinä muodossa, että niiden politiikalle osoitettaisiin omaa kannatusta.

Lopulliseen äänestyspäätökseen näyttäisi liikkuvien äänestäjien kohdalla vaikuttavan pitkälti se, minkälaista työväenpolitiikkaa puolue ajaa. Otetaanko siinä huomioon duunareiden mielipiteet ja mielenmaisemat. Jotkut kokevat, että heidän asioitaan ei aja enää kukaan: "Työtätekeviä ei edusta enää mikään puolue" (M 1977 tekno) ja "Ei ole mitään työväen puoluetta" (M 1982 tekno). Tämä kertoo myös työväenluokan taloudellisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta hajautumisesta.

Mitään erillistä kysymystä ei jäsenkyselyssä ollut siitä, mitä puoluetta kannattaa tai äänestää. Se on kunkin yksityisasia. Sen sijaan avovastauksia saatiin runsaasti kysymykseen "Mitä ylipäätään ajattelet järjestöistä, puolueista ja äänestämisestä? Koetko voivasi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin?". Kaikkiaan 4 657 jäsenen vastauksessa kerrotaan viljalti omista puolue- ja ay-poliittisista näkemyksistä.

Osa jäsenistä tunnistaa vasemmistolaisten työväenpuolueiden ajavan heidän asioitaan, jotkut taas ovat pettyneitä ja etsivät vaihtoehtoa oikealta. Näkemykset hajautuvat:

"SDP tai vasemmistoliitto. On aina ollut kantani." (M 1963 tekno)

"Politiikka on tärkeä vaikuttamistapa. Ellei olisi sosiaalidemokraatteja ja vasemmistoa palkkaus- ja työehtoasiat olisivat vielä nykyistäkin surkeammin." (N 1968 erityis)

"Miksi SDP ei ole enää duunarin puolue? Miksi demarit muistavat duunaria ainoastaan puheissa, mutta ei teoissa? Onko näin, että persut on tämän päivän demari?" (M 1980 tekno)

Päälauttamusmies
Kirsi Lavikainen leikkaa
viilua Mahoganyn
tehtaalla Lohjalla.

"Perussuomalaiset paras. Vihervassareista pelkkää harmia kaikille."
(M 1969 kemia)

"En ymmärrä perussuomalaisia." (M 1965 tekno)

Teollisuusliiton ja puoluepolitiikan väliset kytkökset puoluepolitiikka nostetaan jäsen-
tutkimuksessa esiin mielipidetasoa mittaavalla kysymyksellä. Kyselystä löytyy väittä-
mä, jossa jäsenten näkemystä haetaan kahden vaihtoehdon avulla. Enemmistö (74 %)
vastaajista kannattaa vaihtoehtoa "Liiton toiminnan tulisi olla puolueista riippuma-
tonta". Toinen vaihtoehto "Puoluepolitiikka kuuluu liiton toimintaan" saa kannatusta
neljäosalta (26 %) jäsenkyselyn vastaajista. Vaikka puoluepolitiikan ei moni miellä-
kään kuuluvan ammattiyhdistystoimintaan, on sille useampia syitä.

Historiallisena syynä on se, että työväenliikkeellä ja ammattiyhdistysliikkeellä on
yhteinen aateperintö ja yhteiset "viholliset". Ammattiyhdistysliike aina ollut osa
poliittista työväenliikettä, ja niihin voi Suomessa liittyä vapaasti kansalaisyhteis-
kunnan periaatteiden mukaisesti. Puoluepolitiikan läsnäolo kertoo poliittisista
kamppailuista, joilla määritellään ammattiyhdistystoiminnan suuntaa.

Ammattiyhdistystoiminta on työmarkkinapolitiikkaa, jolla ajetaan työntekijöiden
intressejä. Kuten Teollisuusliiton säännöissä (2 §) todetaan: "Jäsenistön yhteistoimin-
nan avulla liitto parantaa ja puolustaa työ- ja palkkaehtoja, taloudellisia, sosiaalisia
ja oikeudellisia etuja sekä toimii palkansaajien yhteiskunnallisen aseman, oikeuden-
mukaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi." Eikä näitä tavoitteita saavuteta helpolla,
vaan ammattiyhdistystoiminta on kova laji: työehtosopimusten solmimisesta, palkka-
neuvotteluista, lomista ja muista vapaasta sopimisesta ja työsopimusriitojen selvittelyä
muun muassa.

Lisäksi puoluepoliittiset kytkökset liittyvät toimijoihin, niihin innokkaiisiin hen-
kilöihin, jotka toimivat järjestöaktiiveina monessa yhdistyksessä. Ylipäätään
ammattiyhdistystoiminta on itsessäänkin politiikkaa eli yhteisten asioiden hoita-
mista. Yhteisten asioiden hoitaminen vaatii ryhmäytymistä, sillä politiikka ei ole
soololaji.

AKTIIVISUUS KASAUTUU

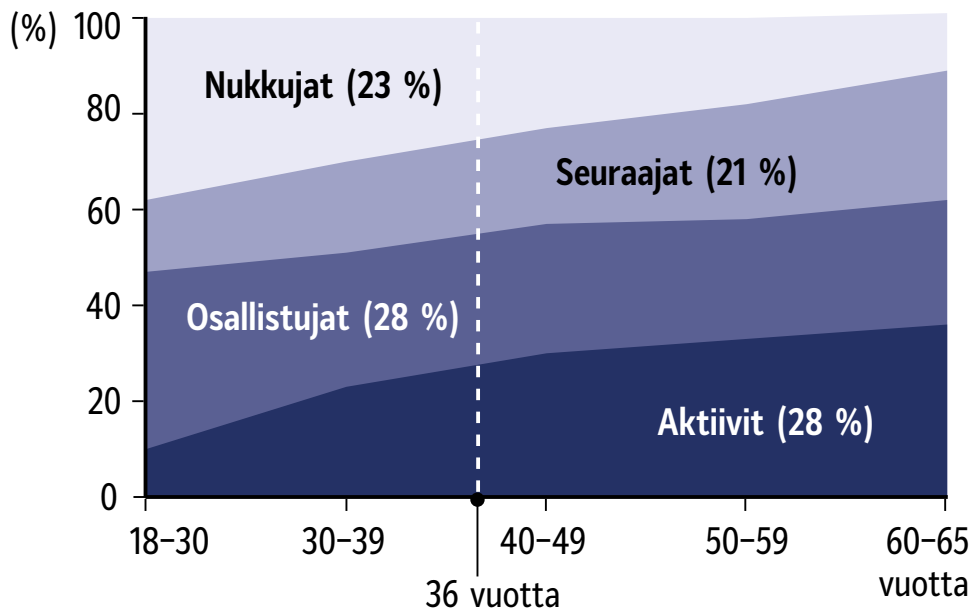
Työväenliikkeen keskeiset ja innokkaimmat toimijat ovat järjestöaktiiveja. He ovat mukana monessa. Tällöin puhutaan aktiivisuuden kasautumisesta, joka on nähtävissä erityisesti luottamushenkilöiden kohdalla. Jäsenkyselyyn vastaajista vain pieni osa (5 %) on puolueiden jäseniä ja osa puolueaktiiveja. Teollisuusliiton ay-aktiiveiksi tunnustautuu joka kymmenes (10 %) ja järjestöaktiiviksi hieman harvempi (8 %).

Jos poliittinen aktiivisuus kasautuu pienelle osalle jäsenistöä, muut ovat passiivisempia. Jäsenkyselyssä joka kuudes vastaajista (17 %) kertoo, ettei heitä kiinnosta järjestötoiminta. Tavalliseksi rivijäseneksi itsensä mieltää reilu kolmannes (37 %).

YHTEISKUNNALLISEN OSALLISTUMISEN VAHVUUS

Teollisuusliiton jäsenkyselyn vastaajista suurin osa (N=13 171) vastasi kysymyksiin, jotka koskivat äänestämistä ja yhteiskunnallista osallistumista. Vastausten avulla voidaan hahmottaa neljä erilaista jäsenyyppiä, jotka on nimetty seuraavasti: aktiivit, osallistujat, seuraajat ja nukkuajat.

Jäsenyydit ikäryhmittäin, % (N=13 171)

1. Aktiivit (28 %)

"Kuulun sos.dem. puolueeseen ja olen osallisena kunnallispolitiikassa. Häärään myös vähän siellä ja täällä asioihin vaikuttamassa, miten aika ja mielenkiinto riittää." (M 1973 tekno)

"Olen itse ollut politiikassa mukana melko voimakkaasti. Äänestää pitää (kaikilla on mielipide). Järjestöt ovat 'rikkaita paikkoja, sielläkin viisastuu'. Siis ole mukana kuvioissa, niin vaikutat." (M 1961 tekno)

Jäsenkyselyyn vastanneista aktiiveja on reilu neljännes. Aktiivi toimii tai on joskus toiminut luottamustehtävissä. Hän kokee vahvasti kuuluvansa työväenluokkaan. Yhdistystoiminta on hänen toinen nimensä, sillä hän yleensä toimii muissakin järjestöissä. Aktiivi äänestää vaaleissa ja lyö lukkoon äänestyspäätöksensä hyvissä ajoin. Hän on äänestäjänä puolueuskollinen, jolla aatteet ja puolue menevät ehdokkaan edelle.

2. Osallistujat (28 %)

"Tottakai vaikuttaa asioihin, ketä äänestät ja mitä ne ajattelevat ja saavat aikaan. Seuraan myös jälkikäteen, keitä olen äänestänyt ja kuinka he toimivat." (M 1990 erityis)

"Enpä juuri koe pystyväni yksin vaikuttamaan. Kannan kuitenkin korteni kehoon ja käytän äänioikeuttani." (N 1987 tekno)

Osallistujia on jäsenkyselyyn vastanneista reilu neljännes. Todennäköisemmin hän on naisjäsen ja kolmikymppinen, joka tuntee kuuluvansa työväenluokkaan. Osallistuja on jossakin määrin kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista ja järjestötoiminnasta, mutta voi hyvinkin aktivoitua. Hän seuraa liiton viestintää ja äänestää vaaleissa. Äänestyskäyttämistään hän on tavallisimmin liikkuva äänestäjä, joka sinetöi valintansa vasta lähellä vaaleja.

3. Seuraajat (21 %)

"Olen enemmänkin poliittisten asioiden sivusta seuraaja. En koe henkilökohtaisesti tarvetta syventyä niihin enempää, kun pää menee sekaisin pelkästään." (M 1986 tekno)

"En koe voivani vaikuttaa paljoakaan. Ääneni on pisara meressä. Äänestän kuitenkin silloin tällöin. Puolueet tuntuvat usein liian ääripäiltä ideologioiltaan, enkä oikein edes tiedä enää, mikä puolue edustaisi omaa kantaani." (N 1989 tekno)

Seuraajia on jäsenkyselyn vastaajista viidesosa. Seuraajaa ei minkäänlainen järjestötoiminta erityisemmin kiinnosta. Hän kokee kuuluvansa työväenluokkaan, mutta seuraa yhteiskunnallisia asioita ja liiton viestintää enemmänkin rivijäsenenä. Seuraaja kyllä yleensä äänestää, mutta hän on muita yleisemmin liikkuva äänestäjä eli arpoo puolueiden ja ehdokaiden välillä.

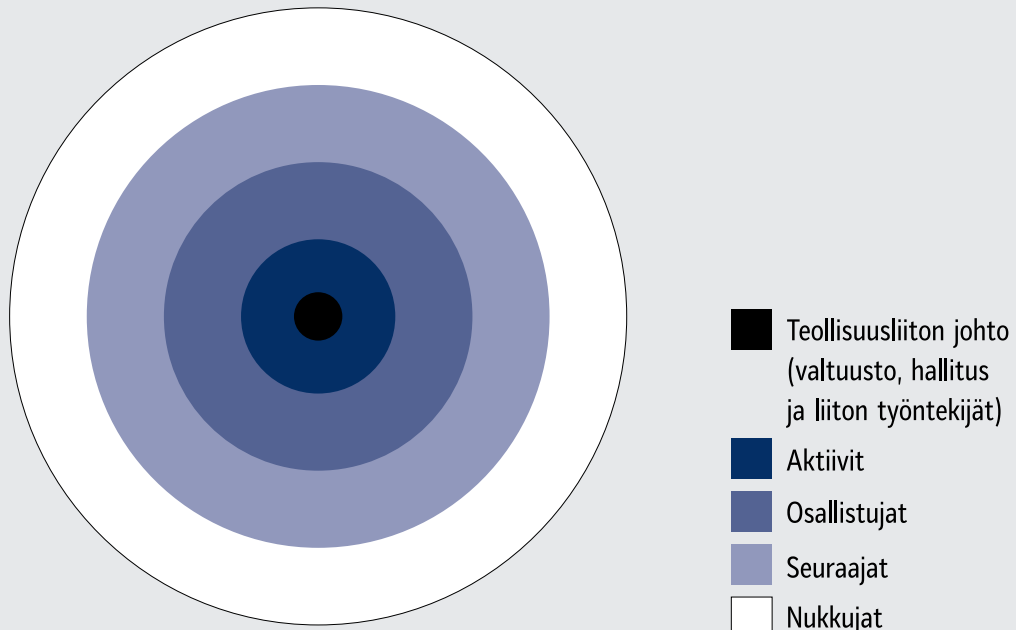
4. Nukkujat (23 %)

"Yksittäisenä ihmisenä en pysty vaikuttamaan, joten kuulun jatkossakin luultavasti nukkuvien puolueeseen. En seuraa kauhean aktiivisesti politiikkaa muuta kuin netistä ja lehdistä korkeintaan." (M 1980 tekno)

"Olen totaalisen kiinnostumaton kaikesta politiikasta, järjestöistä, puolueista jne." (M 1981 puu)

Nukkujia on noin neljäsosa jäsenkyselyyn vastanneista. Todennäköisemmin hän on nuori, alle kolmikymppinen, mutta mukaan mahtuu kaikenikäisiä. Hän voi mieltää kuuluvansa työväenluokkaan, mutta kuitenkin muita yleisemmin ei koe kuuluvansa mihinkään yhteiskuntaluokkaan tai ei osaa sitä määritellä. Nukkujaa eivät yhteiskunnalliset asiat ja järjestöt kiinnosta. Nukkuja on muita yleisemmin henkilökeskeinen äänestäjä, jolla ehdokas on äänestyspäätöksen kohdalla tärkein. Jollei sopivaa löydy, äänestämättä jää.

Jäsenten kiinnittymisen vahvuus Teollisuusliittoon (N=13 421)

KIINNITTYMINEN AMMATTILIITTOON

Ympyräkuvio kertoo jäsenten aktiivisuudesta ja siitä, miten vahvasti jäsenistö kiinnittyy ja osallistuu Teollisuusliiton toimintaan. Mitä innokkaampi on osallistumaan, sitä lähempänä on liiton toiminnallista ydintä. Järjestötoiminnassa vahvimmin mukana ovat aktiivit, joille tuppaa yhteiskunnallinen aktiivisuus kasautumaan. Seuraavalla "kehällä" ovat osallistujat, jotka seuraavat liiton toimintaa ja äänestävät vaaleissa.

Mitä vähemmän liiton toiminta ja ylipäätään yhteiskunnalliset asiat kiinnostavat, sitä heikommaksi jää kiinnittyminen liiton toimintaan. Seuraajat ja nukkujat ovat rivijäseniä. Seuraajat eivät välttämättä äänestä mutta seuraavat liiton viestintää. "Ulkokehälle" jäävät nukkujat, joita yhteiskunnallinen toiminta vaalit ja liiton toiminta kiinnostaa kaikkein vähiten.

Ympyräkuvion kehät ovat yhtä paksuja, sillä se on piirretty Teollisuusliiton jäsenkyselyyn osallistuneiden vastausten pohjalta. Todellisuudessa "sisäkehällä" on selvästi vähemmän jäseniä ja mitä kauemmas ytimestä mennään, sitä paksummat rivijäsenten "ulommaiset kehät" ovat. Kuvio kertoo siis enemmänkin kiinnittymisestä asetelmana, joka on hahmotettu jäsenkyselyyn saatujen vastausten perustella.

Teollisuusliiton toimintaan kiinnittymistä kuvaavan kuvion ulkopuolelle jäävät ne duunarit, jotka eivät ole liiton jäseniä.

Huiskulan
pääluottamus mies,
puutarhatyöntekijä
Anne-Mari Nordberg,
istuttaa vesitulppaa-
neja Turussa.

EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA LIITOSSA

Teollisuusliitossa poliittisia ryhmiä on kaksi. Teollisuusdemarien ryhmä mainostaa nettisivuillaan olevansa "vahvin ja suurin". Ryhmä kertoo tarjoavansa "teollisuuden duunarille väylän parantaa työ- ja palkkaehtojaan sekä yhteiskunnallista asemaansa". Vasemmistoliittolainen Teollisuuden Vaikuttajat mainostaa nettisivuillaan olevansa "Teollisuusliiton vasemmiston ja sitoutumattomien vaaliliitto, joka toimii jäsenten edunvalvonnan parantamiseksi ja tasavertaisen yhteiskunnan edistämiseksi".

Teollisuusliiton vuonna 2018 muodostaneiden liittojen historiasta tunnetaan ankaria poliittisia valtataisteluja, joissa ammattiliiton sisäisestä vallasta ovat kamppailleet keskenään niin demarit, vassarit, kommarit, taistolaiset kuin monet muutkin vasemmistopoliittiset ryhmät.

Poliittista kamppailua on käyty ja käydään työpaikoilla, luottamusmiesvaaleissa, liittovaltuustoehdokkaitten valinnassa, liittovaltuustossa ja puheenjohtajistoa valittaessa sekä monessa muussa tilanteessa. Tietenkin valtakamppailuja käydään poliittisten ryhmien sisällä – ei vain niiden välillä.

Teollisuusliiton jäsenet valitsevat keskuudestaan edustajat liittokokoukseen. Liittokokouksessa valitaan liiton hallitus ja puheenjohtajisto. Alueelliset ammattiosastot ja poliittiset ryhmät ovat näissä valinnoissa keskeisessä asemassa. Systeemi toimii samalla tavoin kuin suomalainen edustuksellinen demokratia muutenkin. Teollisuusliitossa päätösvaltaa käyttää jäsenten valitsema liittovaltuusto, joka on omanlaisensa eduskunta. Puolestaan liiton hallitus vastaa maan hallitusta ja liiton johtoryhmä eduskunnan puhemiehistöä.

Teollisuusliiton päätöksenteko toiminnan ja linjausten osalta noudattaa näin perinteistä järjestödemokratiaa. Seuraavan kerran edustajat valitaan vuonna 2023. Tuolloin myös pidetään Teollisuusliiton ensimmäinen liittokokous. Tällaista systeemiä kutsutaan edustukselliseksi demokratiaksi.

KIRJALLISUUS

- Anttila, Anu-Hanna & Anttila, Timo & Liikkanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu (2015): *Ajassa kiinni ja irrallaan – Yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Anttila, Anu-Hanna & Vasanen, Jussi (2009): "Epätyypillisestä työsuhteesta epätyypillinen loma?" *Työelämäntutkimus* 3/2009.
- Anttila, Anu-Hanna & Berg, Päivi (2018): "Osa-aikatyöt ja itsensätyöllistäminen yleistyvät haurastetuilla työmarkkinoilla". *Talous & Yhteiskunta* 2/2018.
- Asiakastieto (2020): 390 000 suomalaisella on maksuhäiriömerkintöjä – vanhatkin häiriöt kertovat riskistä. Tiedote. Luettavissa osoitteessa: <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/390-000-suomalaisella-on-maksuhairiomerkinnoja-vanhatkin-hairiot-kertovat-riskista.html>
- Berg, Päivi & Anttila, Anu-Hanna & Härmä, Vuokko (2018): "Lähteminen ja jääminen luokkatekona: nuorten aikuisten kiinnittyminen kotiseutunsa yhteisöön". *Sosiologia* 3/2018.
- Bergholm, Tapio (2015): *Kaksoissidoksen synty. Suomen työmarkkinasuhteiden toimintatavan muotoutuminen 1944–1969*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Tampere.
- Findikaattori (2020): Pienituloisuusaste 1966–2019. Suomen virallinen tilasto: Tulonjakotilasto 2019. Tilastokeskus, Helsinki. Luettavissa osoitteessa: <https://findikaattori.fi/fi/103>
- Hanifi, Riitta (2019): "Vapaa-aika muutoksessa – tekniikka on hämärtänyt arjen ja leikin rajaa". *Tieto & Trendit* -artikkeli. Tilastokeskus, Helsinki.
- Hanifi, Riitta & Pääkkönen, Hannu (2009): *Vapaa-aikatutkimus 2009*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Heikkinen, Seppo (2019): "Köyhyyden anatomia - tältä näyttää suomalainen köyhyys tilastoissa". Yleisradio: *Ihminen ja yhteiskunta* -osion artikkeli. Julkaistu Yle uutisten nettisivuilla 2.10.2019.
- Helminen, Ville & Nurmio, Kimmo & Vesanen, Sampo (2018): *Kaupunki-maaseutu – alueluokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueluokituksen päivitys*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020. Syke, Helsinki.
- Kerley, Paul (2015): "What is your 21st Century social class?". *BBC News Magazinen* artikkeli. Julkaistu BBC Newsin nettisivuilla 7.12.2015.
- Kotus (2011). "Sanapaimintoja vuodelta 2011". Kotimaisten kielten keskus: sanakirjat. Julkaistu Kotuksen nettisivuilla.
- Liikkanen, Mirja & Hanifi, Riitta & Pääkkönen, Hannu (2005): *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Lukkarinen, Henri (2018): "Vastentahtoiset osa-aikatyöt yleistyneet 2010-luvulla". *Tieto & Trendit* -artikkeli. Tilastokeskus, Helsinki.
- MDI Tietopalvelu (2020): *Aluekehityksen tilannekuva*. Tietokanta julkaistu MDI Tietopalvelun nettisivuilla.
- Melin, Harri (2020): "Suomen keskiluokka on kasvanut". *Talous & Yhteiskunta* 1/2020.
- Mickelsson, Rauli & Ruohonen, Sini (2019): "Puolueet vuonna 2029". Puolueet eilen, tänään ja tulevaisuudessa -sarja. Julkaistu Poliitikasta-lehden nettisivuilla 17.4.2019.
- Miettinen, Anneli (2008): *Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32/2008. Väestöliitto, Helsinki.
- Nurmela, Juha (2018): "Suomalaisten kulutus on samankaltaistunut". *Tieto & Trendit* -artikkeli. Tilastokeskus, Helsinki.
- Oinas, Tomi & Anttila, Timo & Mustosmäki, Armi (2019): *Epätyypilliset työajat ja työntekijöiden hyvinvointi*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Ojala, Satu & Nätti, Jouko & Kauhanen, Merja (2015): *Työn laatu ja myöhempi työura osa- ja määrääkaikaisessa työssä*. Palkansaajien tutkimuslaitoksen raportteja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2019): Tietopaketti eduskuntavaaleista. *Mitä aikaisemmat vaalit osoittavat?* Eduskuntavaalipaketti julkaistu e2 tutkimuksen nettisivuilla.

Puttonen, Mikko (2015): "Suomessa asuu kaksi kansaa". *Tiede* 5/2015.

Pärnänen, Anna (2016): "Kombityötä ja verkostomaista kasvua – Tilastokeskus tutkii yrittäjyyttä". *Tieto & Trendit* -blogi. Tilastokeskus, Helsinki.

Pääkkönen, Hannu (2020): "Arjen raskaus koskettaa nyt aiempaa enemmän myös miehiä". *Tieto & Trendit* -artikkeli. Tilastokeskus, Helsinki.

Rapo, Markus (2019): "Syntyvyyden lasku heijastuu alueiden tulevaan väestönkehitykseen". Väestö- ja oikeustilastot 2019. Tilastokeskus, Helsinki.

SEOL (2020). "Elokuvateatterit ovat suuremman uhan alla kuin koskaan – lukuisat paikkakunnat ovat vaarassa menettää elokuvateatterinsa". Suomen elokuvateatteriliitto ry:n tiedote julkaistu SEOL:n nettisivuilla.

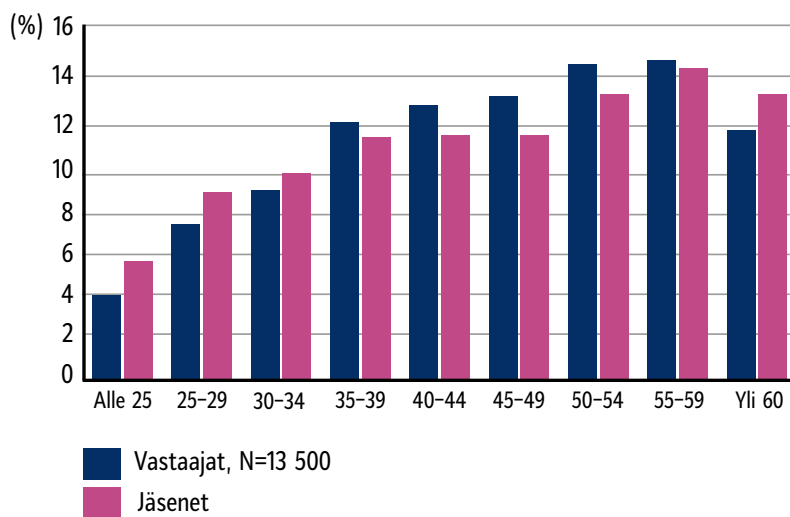
SVT (2019): *Suomen virallinen tilasto*. Tilastokeskus, Helsinki.

Tilastokeskus (2020): *Vaalit*. Julkaistu Tilastokeskuksen nettisivuilla. Tilastokeskus, Helsinki.

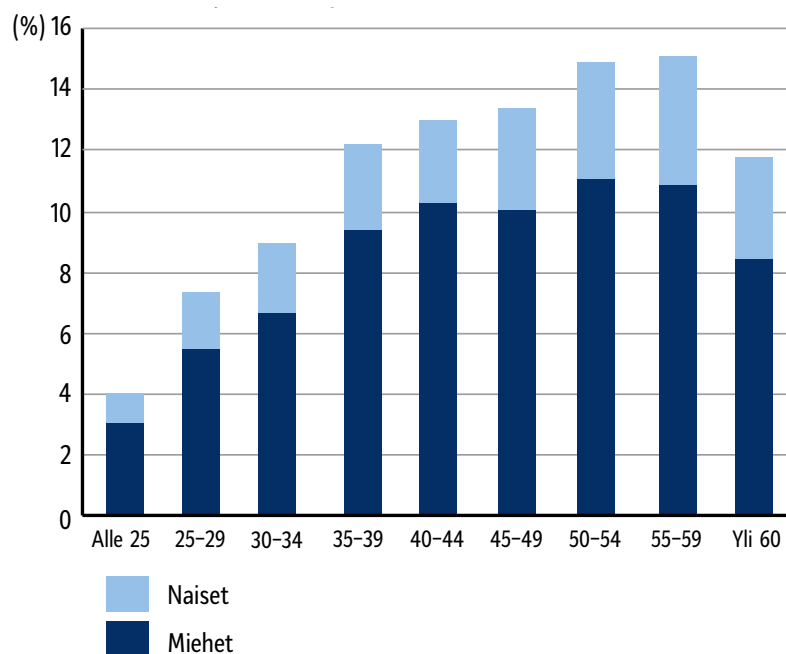
Tilastokeskus (2020): "Käsitteet: Tilastollinen kuntaryhmitys". *Tietoa tilastoista*. Julkaistu Tilastokeskuksen nettisivuilla. Tilastokeskus, Helsinki.

LIITE 1. JÄSENKYSELYN EDUSTAVUUS

Työmarkkinoiden käytettävissä olevien jäsenten ja kyselyyn vastanneiden ikäjakaumat

Kyselyyn vastanneet ikäryhmittäin ja sukupuolittain

Kyselyyn vastanneet Teollisuusliiton 18–65-vuotiaat työmarkkinoiden käytettävissä olevat jäsenet

SEKTORI	JÄSENET	VASTAAJAT, N=13 500
Teknologiasektori	57,5 %	52,7 %
Kemian sektori	19,5 %	19,1 %
Puutuotesektori	11,6 %	15,1 %
Eriyisalojen sektori	11,3 %	13,0 %

SUKUPUOLI	JÄSENET	VASTAAJAT, N=13 500
Miehet	80,7 %	74,6 %
Naiset	19,3 %	25,4 %

KESKI-ikä	JÄSENET	VASTAAJAT, N=13 500
Miehet	44,3	45,2
Naiset	46,5	45,8

KIELI	JÄSENET	VASTAAJAT, N=13 500
Suomi	94,6 %	95,4 %
Ruotsi	3,0 %	3,1 %
Englanti*	2,4 %	1,5 %

*Englanninkielinen kysely lähti kaikille niille, joiden asiointikieli jäsenrekisterissä oli muu kuin suomi tai ruotsi.

TOIMINTA-ALUE	JÄSENET	VASTAAJAT, N=13 500
Helsinki – Uusimaa	13,0 %	13,2 %
Varsinais-Suomi – Satakunta	18,3 %	16,7 %
Häme – Pirkanmaa	19,9 %	20,4 %
Kaakkois-Suomi – Savo-Karjala	18,7 %	19,1 %
Vaasa – Keski-Suomi	16,7 %	17,3 %
Oulu – Lappi	13,3 %	13,0 %
Ahvenanmaa	0,2 %	0,2 %

LIITE 2. JÄSENTUTKIMUS 2020

Jäsentutkimuksen lomake © Teollisuusliitto ry/ tutkimusyksikkö
Liite sisältää ne lomakkeen kysymykset, joita on käsitelty tässä raportissa.

1. TAUSTATIEDOT

Seuraavat kysymykset liittyvät täydentäviin taustatietoihin.

Peruskoulutuksesi?

- Kansakoulu, kansalaiskoulu
- Peruskoulu, keskikoulu
- Ylioppilastutkinto

Ylin suorittamasi ammatillinen koulutus tai tutkinto?

- Ei ammatillista koulutusta
- Ammatillinen perustutkinto / ammattitutkinto
- Ammatillinen jatkotutkinto / erikoisammattitutkinto
- Opistotason tutkinto (esim. tekninen opisto)
- Amk-tutkinto
- Yliopistotutkinto

Kotiosoitteesi postinumero? (avo)

2. TYÖTILANNE

Teollisuusliitossa on jäsenenä monen alan osaajia. Osalla työsuhde on vakituinen. Toisilla työtehtävät vaihtuvat tiheäänkin tai niitä voi olla useita yhtä aikaa. Väliin voi tulla lomautus- tai työttömyysjaksoja, opintoja ja perheen perustamista. Seuraavat kysymykset liittyvät työsuhteisiin ja työhönsä.

Pääasiallinen toimintasi tällä hetkellä?

- Olen työssä
- Olen lomautettuna
- Olen työttömänä
- Olen eläkkeellä
- Olen pitkällä sairauslomalla
- Olen perhevapaalla
- Olen vuorotteluvapaalla
- Opiskelen
- Jokin muu, mikä? (avo)

Nykyisen päätyösi työsuhteen alkamisvuosi?

- Ennen 1990
- 1990 - 1994
- 1995 - 1999
- 2000 - 2004
- 2005 - 2009
- 2010 - 2014
- 2015 - 2020

Nykyisen työsuhteesi pituus?

- Alle 6 kk
- 6 - 11 kk
- 1 - 2 vuotta
- 3 - 4 vuotta
- 5 vuotta tai enemmän

Onko nykyinen päätyösi vakituinen vai määräaikainen?

- Vakituinen
- Määräaikainen

Onko nykyinen työ, josta saat pääasiallisen toimeentulosi, kokoaikainen vai osa-aikainen?

- Kokoaikainen
- Osa-aikainen

Teetkö pääsääntöisesti päivätyötä vai vuorotyötä nykyisessä työsuhteessasi?

- Päivätyötä
- Vuorotyötä

Mitkä seuraavista kuvaavat nykyistä työtilannettasi? Valitse kaikki sopivat:

- Viikonlopputyö
- Sivutyö
- Keikkatyö
- Kausityö
- Vuokratyö
- Monta työsuhdetta/työtä yhtä aikaa
- Yrittäjättyö
- Ei mikään näistä

Päätyösi työpaikan koko henkilöstön määrä?

- Alle 20
- 20 - 49
- 50 - 99
- 100 - 249
- 250 - 500
- yli 500

Montako työsuhdetta sinulla on ollut viimeisen 3 vuoden aikana?

- Ei yhtään
- 1
- 2 - 4
- 5 - 10
- Yli 10

3. OPISKELU

Kerrot olevasi hankkimassa tai päivittämässä ammattiosaamista. Seuraavaksi kysymme sinulta lisää opinnoistasi.

Vastasit opiskelevasi tällä hetkellä. Valitse tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

- Opiskelen ammatillista perustutkintoa
- Opiskelen kaksois- tai kolmoistutkintoa
- Suoritan näyttötutkintoa
- Suoritan oppisopimuskoulutusta
- Olen työvoimakoulutuksessa

Mitä alaa opiskelet tällä hetkellä? Jos opiskelet useampaa alaa, mainitse tärkeimmäksi kokemasi.

Autoala
Hevostalous
Kaivosala
Kalatalous
Kone- ja tuotantotekniikka
Laboratorioala
Lentokoneasennus
Luonto- ja ympäristöala
Maatalousala
Media-ala ja kuvallinen ilmaisu
Metsäala
Prosessiteollisuus
Puutarha-ala
Puuteollisuus
Taideteollisuusala
Tekstiili- ja muotiala
Tieto- ja tietoliikennetekniikka
Veneenrakennusala
Jokin muu, mikä? (avo)

Oletko suorittanut opintojesi aikana työharjoittelun tai työssäoppimisjakson?

Kyllä, olen suorittanut
Suoritan sitä parhaillaan
En

Miten koet opintosi ja työllistymisen? Valitse kahdesta vaihtoehdosta kuvaavampi:

Voisin suositella opiskelemaani alaa muille – Haluaisin vaihtaa opiskelemaani alaa
Opiskelua tuetaan riittävästi – Minun on myös tehtävä töitä
Lähiopetusta on opinnoissani riittävästi – Lähiopetusta pitäisi olla selvästi enemmän
Uskon saavani töitä pian valmistumisen jälkeen – Uskon töiden löytämisen olevan vaikeaa
Löydänalani töitä kotipaikkakunnaltani – Minun on muutettava töiden perässä muualle

4. TYÖN MIELEKKYYS

Työnteko määrittää pitkälti sitä, miltä teollisuusliittolaisen elämä maittaa. Nykyinen työtehtävä voi olla mielekäs tai sitten ei. Monesti työpaikan toimintakulttuuri ja työporukka vaikuttavat siihen, miten mielekkääksi työ koetaan. Seuraavat kysymykset työhyvinvointiin liittyviin asioihin.

Mihin työntekoasi koskeviin asioihin voit vaikuttaa? Valitse kaikki, joihin voit vaikuttaa työpaikallasi:

Työaika
Työtehtävät
Kenen kanssa työskentelen
Työtahti
Työtehtävien järjestys
Miten työ jaetaan
En mihinkään näistä

Koetko työsi mielekkääksi? Valitse kahdesta vaihtoehdosta kuvaavampi:

Teen koulutustani vastaavaa työtä – Teen vähemmän vaativia töitä
Voisin tehdä enemmän töitä – Nykyinen työmäärä on liikaa
Työasiat jätän työpaikalle – Työasiat vaivaavat vapaallakin
Töihin on mukava mennä – Töihin lähteminen on ikävää

Oletko viimeisen 12 kk aikana saanut työnantajan järjestämää ammatillista koulutusta, johon osallistumisajalta työnantaja on maksanut palkan?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Onko työpaikallasi käytössä uutta teknologiaa? Vaikka niitä olisi vain yksi tai sitten useampia, niin minkälaisia on työkäytössä?

- Yksinkertaiset automaattit
- Erilaisia töitä tekevät robotit
- Tabletit ja muut tietokoneet
- Keinoäly
- Ei mitään näistä

Mitä meiltä olet uudesta teknologiasta? Miten ajattelet robottien, automaattien, keinoälyn ja muiden digitaalisten laitteiden vaikuttavan työntekoon? Valitse seuraavista vain ne vaihtoehdot, joihin vastaisit "kyllä, olen samaa mieltä":

- Tekee työstä aiempaa kiinnostavampaa
- Muuttaa työnteon henkisesti kuormittavammaksi
- Kiristää työtahtia
- Lisää työnantajan järjestämää koulutusta
- Hidastaa töitä toimintahäiriöiden vuoksi
- Kasvattaa tuottavuutta
- Vähentää työn fyysistä kuorimittavuutta
- Tekee työstä vähemmän mielekästä
- Parantaa työturvallisuutta
- Ei vaikuta mitenkään

Oletko viimeisten 12 kk aikana ajatellut vaihtaa työpaikkaa?

- Kyllä, ja olen hakenut toista työpaikkaa
- Kyllä
- En

Miksi olet ajatellut työpaikan vaihtoa? Valitse kaikki sopivat:

- Enemmän vapaa-aikaa
- Huono esimiestyö työpaikalla
- Oma jaksaminen ja terveydentila
- Ongelmat nykyisessä työyhteisössä
- Mielekkäämpi työ
- Perhesyyt
- Parempi palkka
- Toinen työaika (esim. vuorotyöstä päivätöihin)
- Jokin muu, mikä? (avo)

Kerro halutessasi lisää, mikä tekee nykyisestä työstäsi mielekästä ja kiinnostavaa? Entä mikä taas hiertää työnteossa tai työpaikalla?

Miten pitkä on tavallinen työviikkosi? Laske mukaan tavallisen viikon mahdolliset ylityöt ja sivutyötunnit.

- 0 - 20 tuntia
- 21 - 34 tuntia
- 35 - 40 tuntia
- Yli 40 tuntia

5. PERHE JA TYÖSSÄ JAKSAMINEN

Kun yhdellä teollisuusliittolaisella on töitä riittävästi, toinen voi päivittäin pohtia, miten tulee toimeen. Työn perässä myös muutetaan ja työpaikat vaihtuvat. Elämässä on kuitenkin muitakin kuin palkkatyö. Perhe ja muut läheiset sekä vapaa-ajalla mieleinen tekeminen auttavat jaksamaan. Seuraavat kysymykset liittyvät toimeentuloon ja jaksamiseen.

Perhetilanteesi? Valitse parhaiten tilannettasi kuvaava:

- Sinkku
- Lapseton pari
- Lapsiperhe
- Yksinhuoltaja

Mistä olet kiinnostunut ja mitä harrastat? Valitse seuraavista kaikki kiinnostuksen kohteesi:

- Liikunta
- Penkkiurheilu
- Tanssi
- Lemmikit
- Marjastus ja sienestys
- Metsästyminen
- Kalastus ja pilkkiminen
- Veneily
- Matkailu
- Retkeily, vaellus ja telttailu
- Mökkeily ja camping
- Rakentaminen ja remontointi
- Autot, moottoripyörät ja muut moottoriajoneuvot
- Puutarha
- Käsityöt
- Koti, sisustus ja ruoanlaitto
- Saunominen
- Lukeminen
- Tietokoneet, tietokonepelit ja konsolipelit
- Musiikki ja instrumentit
- Valokuvaus
- Yhdistys- ja seuratoiminta
- Politiikka
- Taiteen tekeminen ja näyttelyt
- Mitä muuta harrastat? (avo)

Miten tulet taloudellisesti toimeen? Valitse seuraavista kaikki ne, jotka kuvaavat tämänhetkistä tilannettasi:

- Joudun tekemään useampaa työtä
- Pystyn säästämään palkastani osan
- Saan asumistukea
- Tuloni riittävät hyvin menoihin
- Mitään ei jää säästöön, kaikki menee mitä tienaan
- Joudun lainaamaan sukulaisilta tai ystäviltä
- Velkoja kertyy ja niitä on vaikea lyhentää
- Olen menettänyt luottotietoni

Kerro halutessasi lisää, mikä auttaa sinua jaksamaan ja miten selviät arjesta: (avo)

Oletko muuttanut työn perässä tai työskenteletkö pysyvämmiin toisella paikkakunnalla?

- Kyllä, olen muuttanut työn perässä. Edellisen kotipaikkani postinumero oli (avo)
- Kyllä, työskentelen ja asun työni vuoksi osan ajasta toisella paikkakunnalla. Työasuntoni postinumero on (avo)
- En
- Olen harkinnut muuttamista

Onko syitä, minkä vuoksi et voisi vaihtaa kotipaikkaa? Mikä estäisi muuttamista toisaalle?

- Perhesyyt
- Harrastukset
- Asuntoon liittyvät syyt
- Taloudelliset syyt
- Muut syyt, mitkä? (avo)

6. OSALLISTUMINEN

Teollisuusliittolaiset ovat monen sortin sakkii: ammattialat, osaamiset, tekemiset ja kiinnostukset vaihtelevat. Kaikki kuitenkin yhtä lailla ammattiliiton ja suomalaisen yhteiskunnan jäseniä. Seuraavat kysymykset liittyvät yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Osallistutko yhdistystoimintaan? Valitse vaihtoehdoista kaikki sinua kuvaavat:

- Olen toiminut luottamushenkilönä työpaikallani
- Olen ay-aktiivi
- Olen rivijäsen ammattiliitossa
- Olen jonkun puolueen jäsen
- Toimin aktiivina erilaisissa järjestöissä
- Eipä juuri kiinnosta järjestötoiminta
- Luen palkansaajalehtiä (Demokraatti, Kansan Uutiset ym.)
- Seuraan liiton Tekijä-lehteä, nettisivuja ja somea
- Äänestän eduskuntavaaleissa
- En yleensä äänestä

Mihin yhteiskuntaluokkaan katsot kuuluvasi?

- Työväenluokka
- Keskiluokka
- Ylempi keskiluokka
- Silpputyötä tekevä uusköyhälistö (prekariaatti)
- En mihinkään
- En osaa sanoa

Kerro halutessasi lisää, mikä saa sinut tuntemaan, että kuulut tai et kuulu johonkin yhteiskuntaluokkaan. (avo)

Mikä seuraavista kuvaavat parhaiten tämänhetkistä jäsenyyttäsi Teollisuusliitossa? Valitse kahdesta vaihtoehdosta kuvaavampi:

- Seuraan liiton toimintaa ja päätöksiä – Liiton päätökset eivät minua kiinnosta
- Jäsenyys tuo minulle turvaa ja tukea – En hyödy tarpeeksi liiton jäsenyydestä
- Puoluepolitiikka kuuluu liiton toimintaan – Liiton toiminnan tulisi olla puolueista riippumatonta
- Luotan liiton kykyyn neuvotella sopimuksista – Pystyisin itse neuvottelemaan paremmat sopimukset työpaikalla

Äänestitkö vuoden 2019 eduskuntavaaleissa?

- Kyllä
- En
- En muista
- En halua kertoa

Miten yleensä päätät, ketä äänestät? Valitse äänestystapaasi kuvaavin:

- Äänestän aina saman puolueen ehdokasta
- Olen liikkuva äänestäjä, valitsen kussakin vaalissa ehdokkaani erikseen
- Äänestän henkilöä, puolueella ei niin väliä
- Äänestän protestiksi valtavirtaa vastaan
- Joskus äänestän, joskus en, riippuu vaaleista
- Äänestän Aku Ankkaa, tyhjää tai jotakin sellaista

Milloin yleensä lyöt lukkoon äänestyspäätöksesi? Mikä on sinulle tyypillisintä, valitse kuvaavin:

- Päätökseni on varma jo viikkoja ennen vaaleja
- Vaaliviikolla asia ratkeaa
- Teen äänestyspäivänä päätökseni
- Valitsen vasta äänestyskopissa

Mitä ylipäättään ajattelet järjestöistä, puolueista ja äänestämisestä? Koetko voivasi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin? (avo)

Kaksiosainen kysymys;

Kun mietit omaa tulevaisuuttasi ja työuraasi, oletko huolissasi seuraavista asioista? Valitse se vastausvaihtoehto, joka sinua huolestuttaa eniten.

- a) Työn riittävyys
- b) Osaamisen riittävyys
- c) Globaalit muutokset
- d) Työnteon muutokset
- e) Työehtojen heikkeneminen

a) Valitse se vastausvaihtoehto, josta olet eniten huolissasi:

- Töiden löytäminen kotipaikkakunnallani
- Töiden siirto muille paikkakunnille tai ulkomaille
- Töiden loppuminen automaation myötä

b) Valitse se vastausvaihtoehto, josta olet eniten huolissasi:

- Ammatillisessa koulutuksessa saamani taidot
- Työssä oppimani taidot
- Henkilökohtaiset taitoni

c) Valitse se vastausvaihtoehto, josta olet eniten huolissasi:

- Automaatio, robotisaatio ja tekoäly
- Maahanmuutto
- Ilmastonmuutos

d) Valitse se vastausvaihtoehto, josta olet eniten huolissasi:

- Työajan pituus ja epäsäännölliset työajat
- Työn vaativuuden lisääntyminen
- Työn digitalisoituminen

e) Valitse se vastausvaihtoehto, josta olet eniten huolissasi:

- Työsuhteiden epävarmuus ja pätkäisyys
- Matala palkkataso
- Työturvallisuus ja työssä jaksaminen

Kiitos vastauksistasi! Lopuksi voit antaa palautetta tästä kyselystä ja ihan muuten vain, ole hyvä! (avo)

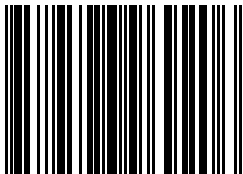

Enemmän kuin numero tilastoissa (2021) on Teollisuusliiton ensimmäinen jäsentutkimus. Sen osana toteutettiin sähköinen jäsenkysely alkuvuonna 2021. Tähän kyselyyn vastasi kaikkiaan 13 500 Teollisuusliiton jäsentä. Se on huikea määrä.

Jäsentutkimuksesta selviää, keitä teollisuusliittolaiset ovat ja mitä heille kuuluu. Tutkimusraportin kahdeksassa luvussa kerrotaan työstä ja toimeentulosta, vapaa-ajasta ja harrastuksista, kotiseuduista ja muuttamisesta, työelämän muutoksesta ja tulevaisuudesta sekä yhteiskunnallisesta osallistumisesta.

Jäsentutkimuksessa piirtyy kokonaiskuva ammattiliitosta, kansalaisliikkeestä, joka on jäsentensä näköinen ja kokoinen. Teollisuusliitto on vahva yhteenliittymä, jonka toimintaan kaikki jäsenet ja jäseneksi aikovat kutsutaan mukaan.

ISBN 978-9526969206

9 789526 969206

Teollisuus liitto

ISBN 978-952-69692-0-6 (sid.)

ISBN 978-952-69692-1-3 (PDF)

